

Karjalan kielioppi III (lauseoppi)

E. V. Ahtian karjalan kielen lauseopin käsikirjoitus on säilytteillä Kotimaisten kielten keskuksessa. Karjalan Kielen Seura on saattanut sen konekirjoitettuun muotoon ja julkaissut painettuna vuonna 2014. Seura on antanut lauseopin pdf-version julkaistavaksi Kotuksen aineistopalvelu Kainossa (<http://kaino.kotus.fi>). Lauseoppi on Kainossa myös käsikirjoituksena: http://kaino.kotus.fi/digitointi/pdf/Ahtia_Karjalan_kielen_lauseoppi.pdf.

Edvard V. Ahtia

Karjalan kielioppi III
lauseoppi

Skanniruičči: Kotus
Konehkirjutti: Tuomo Salonen
Toimitti i lad'd'ai: Martti Penttonen
Ilmahpiästäi: Karjalan Kielen Seura r.y.
www.karjalankielenseura.fi

Paino: Kopijyvä, 2014
ISBN 978-952-5790-39-9

Algusana

Vuvvennu 1938 ilmahpiässyös *Karjalan kieliopis* E.V. Ahtia uskaldi, ku häi meinua, ku vai igiä da vägie täydynöy, jatkua kielioppi da julata johto-opin da lauseopin. Täydyi igiä da vägie ga onnuako voinu muutti pluanat — kázikirjutukset jiädih pölyy keriamäh. Ozakse niidy ei hävitetty, a net piävyttih Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kauti Kotimaisten kielten keskukses, Kotukseh. Karjalan Kielen Seura kun-nivoiččou Ahtian suurda ruaduo julguamalla net kieliopin ozat kuduat aiganah ei piästy ilmah.

Aigu muuttau kiely, a paginuagi kiele. Nygözes perspektiivas kaččojen Ahtian terminologies on kummallizuksii. Sijoin nimilöis on eruo. Hänel on kolme aktiivua da kolme passiivua da aktiivas viizi infinitiivua. Tempusoi hänel on yheksä sendäh, ku häi löydäy viitty luaduu futuurua. Ga samas karjalan kiele häi kirjuttau. Ezimerkit ollah ellendettävät, niidy on äijy, sendäh kielioppii on lysti lugie niijengi däh.

Kázikirjutus on kirjutettu kaunehel kázialal. Yhtelläh erähiči on vai-gei eroittua toine toizes moizii kirjaimii kui *m*, *n*, *u*, *i*, *e* da *s*, *r*, *š*, *č*. Sendäh täs painetus tekstas pidi puoli d’uuzinua ezimerkii jättii iäre — kirjuttajal jo ei voi kzyzö, midä häi tarkoitti. Ahtia kirjuttau pitkät vokalit aktsentumerkinke, *í*, *ú*, *ý*. Konsonantoin pehmendyksen häi kirjuttau nägyvih, *ĺ*, *ń*, *ř*, *ś*. Täsgi pehmendykset ozutammo, ga muvvos *l’*, *n’* i m.i. sendäh ku erähät suuret kirjaimet ei tulostuttas hyvin da aktsentu kirjaimen *l* piäl ozuttas eri dieluo migu kirjaimen *i* piäl. Täs kieliopis Ahtia kirjuttau *ng*-iändehen merkil *ŋ*.

Kázikirjutukses pygäl-merkit ollah ilmai noumerua. Hänel onnuako oli tarkoitus lizätä net myöhemi. Lizäimmö noumerat da opiimmo arbata vihjavuksien suunnan. Infinitiivois, tempuksis da lauseenvastinehis vihjavukset viuhketah sinne tänne, edeh da tuakse. Kirjan loppuh on lizätty indeksu, kudamua kázikirjutukses ei olluh.

Tämä kielioppi ei päi opastundukirjakse karjalan kielen algehien opastundah. A ken jo vähäzen maltau karjalan kiely, äijän voi opastuo karjalan kiele, da karjalazisgi, jo ezimerkilöi lugemal.

Kuopios 1.4.2014
Martti Penttonen

Sisältö

1	Lauseista	1
1.1	Subjekti ja predikaatti	1
1.2	Predikaatintäyte	6
1.3	Objekti	8
1.4	Objektinsukuiset määräykset	12
1.5	Adverbiaali	12
1.6	Agentti	14
1.7	Attribuutti	15
1.8	Appositio	18
1.9	Lauseyhdistyksiä	19
1.10	Lauseenvastineet	20
1.11	Ellipsilauseista	23
2	Nominien käyttö lauseissa	25
2.1	Luvuista	25
2.2	Määrätty artikkeli	29
2.3	Sijoista	30
2.3.1	Nominatiivi	30
2.3.2	Genetiivi	31
2.3.3	Akkusatiivi	34
2.3.4	Essiivi	34
2.3.5	Eksessiivi	35
2.3.6	Partitiivi	36
2.3.7	Translatiivi	39
2.3.8	Inessiivi	41
2.3.9	Elatiivi	44
2.3.10	Illatiivi	47
2.3.11	Eksternatiivi	50
2.3.12	Ablatiivi	53

2.3.13	Komitatiivi	53
2.3.14	Instruktiivinen	53
2.3.15	Abessiivi	53
2.3.16	Yleissilmäys sijojen merkityksiin	53
2.4	Substantiiveista ja adjektiiveista	61
2.5	Komparaatiosta (vertailusta)	62
2.6	Lukusanoista	62
2.7	Pronomineista	65
2.7.1	Persoonapronominit	65
2.7.2	Omistusliitteet (possessiivisuffikit)	67
2.7.3	Refleksiivipronomini (itsekohtainen pronomini)	68
2.7.4	Resiprookkipronomini (Keskinäispronomini)	69
2.7.5	Demonstratiivipronominit (Osoittavaiset asemo- sanat)	69
2.7.6	Interrogatiivipronominit. (Kysyväiset asemosanat)	70
2.7.7	Relatiivipronominit. (Takakohtaiset asemosanat)	72
2.7.8	Indefiniittipronominit. (Epämääräiset asemosanat)	72
2.7.9	Indefiniittiset adjektiivit	75
3	Verbien käyttö lauseessa	79
3.1	Verbin pääluokat	79
3.2	Verbien finiittiset ja infiniittiset muodot	80
3.3	I aktiivi	81
3.3.1	Indikatiivi	81
3.3.2	Potentsiaali	84
3.3.3	Konditionaali	85
3.3.4	Imperatiivi	87
3.3.5	Infinitiivit	89
3.3.6	Aktiivin partisiippi	102
3.4	II Aktiivi	106
3.5	III Aktiivi	109
3.6	I Passiivi	111
3.6.1	Indikatiivi	111
3.6.2	Potentsiaali	112
3.6.3	Konditionaali	112
3.6.4	Imperatiivi	113
3.6.5	Passiivin partisiipin preesenssi	113
3.6.6	Passiivin partisiipin perfekti	115
3.7	II Passiivi	116
3.8	III Passiivi	118
3.9	Refleksiivisesti taipuvat verbit	118

4	Partikkelien käyttö lauseessa	121
4.1	Adverbeista	121
4.2	Liitännäispartikkeleista	122
4.3	Suhdesanoista	124
4.4	Konjunktioista	139
	4.4.1 Rinnastuskonjunktiot	140
	4.4.2 Alistuskonjunktiot	142
4.5	Interjektioista	147
5	Sanojen ja lauseiden järjestyksestä	149
5.1	Sanojen järjestys	149
5.2	Lauseiden järjestys	155

Luku 1

Lauseista

§1 **Lause** ilmaisee yhtä ajatusta, **virke** yhtä tai useampaa, jotka ovat läheisessä yhteydessä keskenään.

Lause voi sisältää väitteen, kysymyksen, toivomuksen, käskyn tai huudahduksen.

1.1 Subjekti ja predikaatti

§2 Lauseessa on kaksi pääjäsentä: subjekti ja predikaatti. **Predikaatti** on se lauseenjäsen, joka esiintyy verbin persoonamuodossa; **subjekti** on predikaatin tekijä eli persoona.

§3 Subjektina voi olla mikä sana tahansa. Jos predikaatilla on 1. tai 2. persoonan muoto, niin subjekti voi sisältyä yksistään tähän persoonapäätteeseen (jolloin persoona jää eri sanalla ilmaisematta); esim. *tulen, tulemmo, tulet, tuletto*.

§4 Nomineilla ilmaistu subjekti voi olla **totaalinen** eli kokonaissubjekti, jonka sija on nominatiivi, tai **partsiaalinen** eli osasubjekti, jonka sija on partitiivi.

a) **Partsiaalinen** on yleensä **subjekti**, kun vain **epämääräinen osa** sen alasta on puheena; muuten se on totaalinen.

Esim. *Rahvasta proazniekas kohizov. Taloida paloi. Täl kohtal hyveä siendä kazvav. Koalamista pútui kuni kodih peazit. Migäli on eluo, sigäli pie. Sen sanojoo on.* (On niitä, jotka sitä sanovat.) *Brihaččuloi juoksi kaksi kolme. Moizí n'älgí oli ennen. Erästä käskyläistä on laškoa.* Mutta: *Hil'l'akkaizeh hyvä tulov, verkazelleh vie parembi.* (San.) *Lumi kirbuov nygöi lujah. Lohmeh oli da kävelys oli, a nähty ei (ni kedä). Kaikenjytys, pädöv eläjes, ni midä brujoo älä lykkeä.*

b) **Partsiaalinen** on subjekti yleensä myös **kielteisissä lauseissa** (joskus muissakin, joissa predikaattina on *olla, rodeikseh* (tulla jksk), *kúluo, nägyö* ja sentapaisia verbejä.

Esim. *Ei (ni) midä kus ole. Päiveä kaunehemboa, sinú armahemboa ei ole. Vierahis hiilis vilú ni lämmeä* (San.). *Koiras kurniekan kandajoo ei rod'ei* (San.). *Ei nygöi tulda ni kus pilkahta. Ei pl'ujka nygöi kulkus koufeihutta. Midä kúluv teil?* Mutta: *Ei ole häi kois. Sizär kois on, vävy ei ole kois. Ei súret panokit meil ole moavil'l'loa. Níl vel'l'eksil ei ole yksi dúma, eri dúmoa ollah. Iminkummazet on (hänel) keggät, ei ole keggät. Ei rodei sinul ni kirvesvarzi. Omas silmäs ei nävy ni parzi, a toizen silmäs nägyv toppa* (San.)

§5 Yksipersonaiseksi sanotaan verbiä, milloin se yksikössä ei viittaa määrättyyn subjektiin.

Esim. *Túlov lujah. Et mene kalal neɣomal seäl.*

§6 Yksipersonaisen predikaatin subjekti voi jäädä ilmi panematta tai subjektina saattaa olla I infinitiivi tai sivulause. Edellisessä tapauksessa

a) Predikaatti on yksikön 3. persoonassa ja puheena on **luonnonilmiö, tahdosta riippumaton** aistivaikutelma tai tunne.

Esim. *Raista panov. Vihman (povvan, pakkazen, lämmän ...) loadi. Haɣgen kylmäv. Kelin rikoi. Túlen týnendi. Täs moas vien itköv ainos. Rannoil ajav kaiken peän. Jo sygyzekse ottamah rubiov. Savun lyöv moah, vihmat ei loppei* (San.). *Terväh vuvaldi venehen tävven vettä.*

Päivästä toičei ei ozuta n'edälilöis (aurinkoa toisinaan ei näy viikko-kausiin). *Oččah tulda liežmai kai tukat paloi. Paizien märritti. Noalan ozuttav čomakse, ku on čodrittu* (kasvot näyttävät) *Iččie haikostuttav, kai sih i koavuttav, muga juovuttav, kai sih i koavuttav* (niin pyörryttää) *Nikoittav minú. Suonda vedelöv. Jallan öntästytti* (jalka kompastui). *Käen puhaldi. Ičen suloav pihal moine on räkki. Magain ku kylläl, sid mielén sellitti* (pää selvisi). *Minú elgäi se dielo. Kai täh laškistutti. Mennen, ku menetüttäv* (koska on halu mennä). *Sít talois oletuttav* (viihtyy). *Yksin olles yketyttäv, kanzas kakatuttav ...* (San.)

b) Predikaatti on yksikön 2. persoonassa ilman pronominia.

Esim. *Meän kyläl ei ole kalavettä, et mene kalal. Ahtas on aiga minul, ku pútuut pahah rahvahah. Sinun paginois et soa praudoa* (selkoa). *Kukoi muga krikahuttav, ga nouzet nouzematoi* (täytyy pakosta nousta). *Et ozas peäliči mene* (kohtaloaan ei voi välttää, San.)

c) Predikaatti on passiivi.

Esim. *Leikatah ruista. Juvvah čoaǰú. Kävelläh bes'odois.*

§7 Yksipersonaisen predikaatin **subjektina** voi olla **infinitiivi tai sivulause**; predikaatti on silloin yksikön 3. persoonassa.

Esim. *Mítus on síd olla? Pimei tulla oli. Pädöv meil kezäzel soboa pestä. Silleh ei load'ei minul roadoa* (siten ei sovi). *Saigo sinul vaihtoa hebo? Olis kui panna koufei tulel? Silmis nägyv, kielastat* (että valehtelet). *Parembi olet vaikkaine, mikui toista pajista* (vaiti, kuin että ... moitit.)

§8 Muodollisena subjektina käytetään *se* sanaa, jolloin todellinen subjekti (milloin sellainen on) seuraa jäljestä nominatiivissa. Muodollinen subjekti antaa yleensä todelliselle subjektille suuremman painon.

Esim. *Se on kui kečoi toivod (suksen) agjas* (niinkuinkehrä suksen päässä). *Se oli kevät, kos miehel menin. Se on lennända (ičel) puhtas voimatoi* (aivan mahdotonta). *Se on lugubriha kurimatoi* (harva nuorimies ei tupakoi). *Vai se oletto rakvoit, k'etto lähte eäreh hoppuomas* (riitelemästä). *Vidin ku panov hanġen peäl keveäl, sid se roih ozravuozii. Se an on äǰǰä eläjes vie toizen kuhkutekses* (paljon riippuu myös toisen

yllytyksestä). *Se olet rözöi, joga kohtan rözeät (tahraat). Muga se minä kúlin, paginan hainan (vähän puhetta). Sinägö se brílut siel (kirut)? Muga se hyväl mieli kapsat. Nygöi se túlen týnendi, ei ole endizen moine. Se járilleh pimeni.*

§9 Lauseita ilman predikaattia tavataan usein kysymyksissä, vastauksissa, tervehdyksissä, huudahduksissa, toivomuksissa, sananlaskuissa ja muutenkin.

Esim. *Kunne nygöi? Terveh teil. Terveh tulluol. Pois kaži aitas. Silmäkarvat vai ristahes ollov, sit se hebo toračču (äksy). Pajuo karahutan da täs kai igävät. Kylän ilo, koin kondie (San.) Sogieda ostajoa, hapannutta tavaraa (San.) Tämä on kačču hyvä, ga lujattomus vigoa.*

§10 Subjektin ja predikaatin keskinäinen **sopu**.

a) Predikaatti noudattaa **yleensä nominatiivisubjektin lukua**, kun subjekti on yksikössä, kun on useammat subjektit tai kun monikossa oleva subjekti tarkoittaa elollisia olentoja.

Esim. *Eläv kurgi, eläv kergi, eläv harmai harakka (San.). Moamo da tytär yhteh koskietahes. Varoinpojjet kroačketah vie pezäs. Tytöt moine pajo laittih. Tädä kummoa kuoliet koirat nagretah (San.) Erähät vanhat paistah. Ei lövvytä ni kus kirvehet. Kuitenkin myös: Sizäret konnus vuittí ei soa. Bohatta vuozí roih, lapset kul'oa keändäv (vierittävät lumia, San.)*

b) Predikaatti 3. persoonassa on (vastoin subjektia) **usein yksikössä**, varsinkin kun se käy **subjektin edellä. Liittotempuksissa ja predikaatintäytteen** yhteydessä on verbi useimmiten yksikössä.

Esim. *Päčči da vačča vellakse ei vuota (San.) Korvat vai kumizov. Nygöi meil sanat kadoi. Ei roavot veny ni vanu. Poalikat vai lopsoav kúkun aigah. Minun käet ei livu sidä andamah (taivu) Leivät líkui (kohosivat). Oniegas parahodat kävelöv (Äänisessä höyrylaivat ajelevat). Tulov hebozien paimoit vastah. Bakalan rodú on hyö. Kuiveli vähäzel dorogat. Avavuv ojat keveäl. Ei syvyszaižal kúlu kellot eigo mit (syysrännällä). Jallat on kibiet. Kokoit on ylen kohakat. Ongo solmiten laitut, vai kudoen on kistit (tupsut)? Nyt kai moat tulov joatut. Net rugehet roih myödävät. Sih on haukan kynnet käydy. Päriet gramistah, liene kažit*

mendy päčil. Jogo on (ollah) hevot syönyh? Endizet ajjat on olluot da mennyöt. Vai nygöi on rahvas koirevunnuot!

c) Predikaatti *olla* on aina yksikössä, kun sen yhteydessä oleva ekster-natiivisana ilmoittaa **omistajaa** tai inessiivisana **paikkaa**.

Esim. *Kynnet on sinul pitkät. Olis mieli miehel, kui olis ottajat ga. Keygis on kulkut ahtahat. Gírois on kleimat* (punnuksissa on leimat).

d) Predikaatti on aina yksikön 3. persoonassa, kun subjekti on **parti-tiivissa**

Esim. *Erästä käskyläistä on laškoa. On kedä mittumí. Komší, on pystý, on madalemboa* (kaikenlaisia vasuja). *Sít kyläs on taloloi palanuh. Moizí n'älgí oli ennen.*

e) Predikaatti **peruslukusubjektin** (paitsi yksi sanan) jäljessä on useimmiten **monikossa**, kun on puhe **elollisista** olennoista; **muuten predikaatti on yksikössä**.

Esim. *Kaksi vellie lähteih bed'odah. Kolme lasta kuoldih vähil kačondoil. Seiččemin rublin päivä otettih kolme miestä. Kaksi vanhoa nabeloitetah eletäh. Kaksi rubl'oa (verškoa, púdoa) oli kaikkiedah. Kaksi ribujupkoa kului pún veändä* (riepuhametta)

f) Predikaatti on vastoin subjektia **monikossa**, kun subjekti on **ryhmäsana** tai indefiniittipronomini *ken, kudai, moni*.

Esim. *Taloikunda kai leikkoamas oldih. Linnunpoigoveh sívityttih. Ei meän randa muga sanota* (seutu) *Bohatisto kerävyttih boaloa pidämäh* (pitoja) *Naispuoli ollah roavol. Ni ken ei minú swajja* (rakasta). *Ken kui elämmö, muga i kúlummo* (San.). *Ken kusgi ollah. Kos kudaigi voittah borčas* (Milloin mikin voittaa painissa). *Minú lyheksitäh moni* (pitää lyhytkasvuisena). *Ennen vanhas oldih taloi talois káni. Ondrie Pedrin ker kístetäh.*

§11 Predikaatti noudattaa yleensä subjektin persoonaa. Jos subjektit ovat eri persoonaa, niin 1. persoona voittaa 2:sen ja 3:n; 2. voittaa 3:n.

Esim. *Minä da sinä menemmä linnah. Sinä da vel'l'i menettö proazniekkah.*

Lisäys. Kun on kyseessä **joku meistä tai teistä**, niin yksiköllisen pronominin korrelaatti predikaatti on monikon 1. tai 2. persoonassa.

Esim. *Vuota, minä opittelen, kudai kummembal hevol ajammo* (Odot, minä koettelen, kumpi meistä voittaa). *Ken himoilettokseh jarmankah púttuo* (Kuka teistä haluaisi markkinoille päästä)? *Jogamies kohtahes roammo* (Jokainen meistä tekee puolestaan työtä). *Iččeh koskijoa ažetta jogahine pačoittelettos* (Jokainen valittelee oman asiansa kohtaloo).

2. lisäys. **Kummastusta** ilmaisevissa lauseissa on usein vastoin subjektin 3. persoonaa predikaatti **2. persoonassa**.

Esim. *Kaikkí čälli moal olet* (Kaikenlaisia rähjiä onkin maailmassa)! *Midägo et ole kummoa* (Kaikkia ihmeitä onkin)! *Ojgel istuw huondekset da illat, olet i jouduo* (kaikkeen joutaakin)! *Lodžoat i vihmuo* (kylläpä sataa lotisee)!

1.2 Predikaatintäyte

§12 Predikaatintäyte eli **predikatiivi** (maineentäyte on määräys, joka täydentää vaillinaista predikaattia; se on subjektiivinen tai objektiivinen).

§13 Subjektiivinen predikatiivi täydentää predikaattia olla (rodiekseh, tulla); se on substantiivi tai adjektiivi, totaalinen tai partisaalinen.

§14 Totaalisen predikatiivin sija on nominatiivi.

Esim. *Talvi oli vihma* (oli vihmatalvi). *Moattomus on elaiga hänel. Se ei ole iloroado, opittelov käzi. Keskikerda oli hyvä abai. Livviköit* (aunukselaisia) *olemmo. Häi on keyhí vaste hyvä. Veičenterä on staline* (teräksinen). *Aigaine on nosta vie* (nousta vielä). *Kodi on kuldaine, oma randaine. Lehmis ota kudaitahto, minus on yksi. Se oli tozi. Se*

olis kaikis paras. Sormel plikkavo on toine Net koit on hyvät (asuinrakennukset). Sizäret oldih ylen kielensoittajat. Aganakkahat on jauhot. Orahaizet rodih huonot.

§15 Partsiaalisen predikatiivin sija on partitiivi.

a) **Substantiivinen, partsiaalinen predikatiivi** osoittaa sukua, piiriä, laatua, väriä, tai ainetta.

Esim. Midä sioa olet (mistä kotoisin)? Haudavoara on Suomen moada. Roduzin olen Meččeleä. Sen emän oloa on se lapsi. Yhtä izeä ollah, toista emeä. Omoa verdä on, yksi verilöi olemmo. Parahí miehí häi on. Se on parasta loadú, osta se. Kai on yhtä sortoa. Yhtä kättä ollah, ei pahembutta ni parembutta ole (samanlaisia). On vanhemboa puolda inehmine. Midä mujú on sinul koufta? Kretonoa oli poarat moamal. Avaindu on konza lúda, konza vaskie, konza raudoa. Kolme rubl'oa oli joaššiekal (moan) nostandoa hindoa. Olemmo yhtä mieldä. Tämä on kaččuo hyvä, ga lujattomus vigoa. Sagarvo rodih soalista (saukko tuli). Mutta myös: Tämä on vína, ei vezi. Kodi on pú. Sormus ei ole kulda puhtas. Kai doroga on vastamoa.

Huom! *Enhäi minä ole voroa* (rosvo).

Lisäys. *-us* -päätteisten ominaisuusnimien suffiksillinen partitiivi (*-tteh* muodossa) predikatiivina ilmoittaa **verrattua ominaisuutta**.

Esim. Kui olis kielen kirmevyttech käet, pädis eleä (kädet niin sukkelat kuin kieli). Koskenkanaine on peäčköin súrutteh. Ruskičča on mallombi, ei ole ruven pahutteh (tulirokko on lievempi, ei ole niin paha kuin isorokko).

b) **Adjektiivinen, partsiaalinen predikatiivi** tavataan määräyksen yhteydessä ja monikossa, kun subjekti on yksikössä, mutta yksikössä, kun en useat subjektit tai subjekti on monikossa.

Esim. Peälimäizi pitki on neče mies (mahdottoman pitkä). Yli patteji on se naine (kovin laiska). Yhtemmoista hil'oa on kai roadaijat (yhtä hitaita). Voit on ylen hyeä, kovoä kui pída. Ostamattomoa on yksi vezi da uni. Kai kolinkunda on juojoa da keyheä (koko suku).

§16 Predikaatintäyte esiintyy myös **omistusgenetiivinä**.

Esim. *Tämä kodi on minun. Kenen randa, sen i kala* (San.) *Čiorav on se mečänizändän* (siipiorava).

§17 **Objektiivinen predikatiivi** täydentää predikaattina olevaa verbiä *loadie, azuo* (tehdä) y.m.s. ja tavataan akkusatiivissa tai partitiivissa riippuen sanasta, johon se viittaa.

Esim. *Toatto salvoi kylyn ylen summan. Kudoan häi azuv, sen azuv hyvän. Meän moamo píroat maltav loadie hyvät* (vrt. *píroada . . . hyveä*).

1.3 Objekti

§18 **Objekti** (kohde) on transitiiviverbin määräys, mikä osoittaa esineen, mihin toiminta kohdistuu. Intransitiiviverbeihin esim. *nosta, uinota, kirvota* ei yleensä voi liittyä objekti. Objektina voi olla **nomini, infinitiivi tai sivulause**.

Esim. *Käy* (Tuo) *kirves. Käskiettih komša kandoa. Anni sanoi, ku velli ei voinuh tulla.*

§19 Nominilla ilmaistu objekti on joko **totaalinen** (kokonaisobjekti) tai **partsiaalinen** (osaobjekti).

Totaalisen objektin sija on joko päätteellinen (yksikössä genetiivin kaltainen) tai päätteetön (yksikössä nominatiivin kaltainen) **akkusatiivi**; partsiaalinen objektin sija on **partitiivi**

§20 **Päätteetöntä yksikön akkusatiivia** tavataan

1) **Imperatiivin** 1. ja 2. persoonan yhteydessä.

Esim. *Kohenda sia. Uskokkoa se. Tijjä, n'etkoi, kytkyt* (San.)

2) I **passiivin** yhteydessä (silloinkin kun passiivi korvaa monikon 3. persoonan).

Esim. *Hebo viedih aidah. Palon roadajes virzu pietäh. Jogo akat tuodih syömine. Brihat keskustettih kizoanda.*

3) Sellaisen **infinitiivin** yhteydessä, joka riippuu **imperatiivin** 1. tai 2. persoonassa tai passiivissa olevasta predikaatista.

Esim. *Painai ottamah luzikka, kačo kirboi. Käskiettih minul komša kandoa.* Mutta: *Tule lähembä minul poaroi nähtä (= poaroin nähtes).*

4) Sellaisen **infinitiivin** yhteydessä, mikä on **yksipersonaisen predikaatin subjektina**. Tällöin käytetään kumminkin kenties useammin päätteellistä akkusatiivia tai partitiivia.

Esim. *Saigo sinul vajehtoa hebo (= hevön). Minul ajatuttav sil brihal tytär andoa. Lehmä pidi myvvä d'eggan heäs. Pidäs işkie noagla käzipaikan (= käzipaikkaa) pideä. Loukko on kättä pideä, toine nuoran siduo.*

§21 Objektia pidetään totaalisena tai partsiaalisena riippuen tekemisen laadusta.

1) **Totaalisena** objekti tavataan, kun tekeminen suoritetaan loppuun ja kohdistuu objektin **koko alaan**.

Esim. *Revinyön paikkain. Hyväl kelil soav rien tävven panna. Hänen tunnen kui kulun kindahan (perinpohjin). Toivommos nouziel n'edälil loppie leikkoamizen. Hädä n'eron tuov (San.). N'älgä reboin ridah vedäv (San.). Musta miero miehen pehmittäv (San.). Hil'l'a hadaran taboav (San.). Noaglan işken käzipaikan riputtoa. Izä käski minul nurmes hevön ottoa.*

2) **Partsiaalisena** objekti tavataan yleensä

a) kun tekeminen kohdistuu vain **osaan objektin alasta**.

Esim. *On'n'oi sorzoa ambuv kevüzil da sygyzylöil.* (Vrt. *Lindú ammuin* (sitä saamatta; ja *linnun ammuin*). *Kenen ries olet, sen i pajuo pa-*

jata (San.). *Omoa panet keskeh, et praudoa sano. Loškoa kättä. Kačo usta, ollov pahoi, ga sid kohenda. Vai pahoa loaji iče, ga roih vastah pahan loadijoa* (San.). *Kohenda tulda, ei hyvin pala. Mieros miestä laitah. Vestä hos tervaskanduo i se valgenov* (.San.) *Koala perembäkse, väl'endä vyödä, keritü kušakkuo. Súda murdav, ga omoa puolistav. N'apun andoi hyvän brihačču. Keņgät painav jalgoi. Midä kylvät, sidä leikkoat* (San.) *Annoin vittä, kúttä loadú, engo čertí soanuh. Keskih veüt kúttä seičendä abajoa. Yhekseä tuozit, a vie kymmendä pidäs* (San.).
Mutta totaalistakin tavataan: *Tulizen syöt. Rožazen on lapsel čakka syönyh. Mado n'uokkai käen. Kaikenjyttyön maltat roadoa.*

b) Kun tekeminen kohdistuu **henkilöön**, niin objekti usein esiintyy partiaalisena, imperatiivin ja passiivin jälkeen aina.

Esim. *Ken kedä soav roadoh, se sidä ottav. Unohtin nostattamata teidä. Kui voinet, muga elätü peädä. Laula minú miksetahto. Händä otettih káni* (hänet) *Izä kaldai minú kyndämäh* (määräsi) — *minun kyndämäh* on jyrkemmin sanottu. *Näin hänen* (kauempaa; vrt. *Näin händä, pagizutingi*). *Kiellin händä* (= hänen) *andamas vellakse.*

c) Kielteisissä lauseissa. Esim. *Lundunuol rožal älä lunda lyki* (San.). *Aiga ku menöv ajjan al, sid äjjeä et malta* (San.). *Usko minú, sana minun. Ei sít paginas soa oigieda* (selkoa). *Ei soa loadie lehtilöis vastoa, urboa on. Nygöi d'engoa ei ole ni dabakkoa osto.*

3) Sekä **partiaalista** että **totaalista** objektia voidaan käyttää:

a) Kun tekeminen **paraikaa tapahtuu tai on jatkuvaa** laatua.

Esim. *Jogahine omoa taloida halliččov. Alužimen peäl taotah raudoa. Häi hyveä nimie kandav* (hyvä maine). *Kahta hebuo pidäv, súri kondu on. Eändä* (pereä, virgoa, hoppú, vihoa) *pidäv. Moamoa häi kúlov hyvin* (tottelee). *Tyttö pyhki lat'etta minun projjies. Hebuo kizaittav povodas jalloitteluttav. Hyö pietäh yhtä dúmoa. Pane minú puolistamizeh* (puolusta ... vähän). *Kolmie čoassú lyöv kello. Kačo peän kaldailov n'eidime. Hevon tappelet* (rääkkäät). *Jogo heinän lujah katkoatto* (niitätte)? *Sl'ähkehen pidäv keņgänkanda. Hienot púhuot rindejis kai lumi painav. Orav puhtih, lumen bar'hat ku rubiov panettelemah* (tulee harmaaksi, kun lunta alkaa ripotella). *Heähkäzen koira haukuksendeli. Lohmun hyvän pidäv ilman ukko. Ennen piettih brihat yhtes korvas paggaine, toine silleh. Käenkaččoj käes kirjat kaččov. Kus lindu pezäzen*

pidäv, sih i heyhtenyť jeäv (San.). Pahan koavan ozutat lapsil. Se tyttö hyvin kasan pidäv (käyttäytyy hyvin). Reŋgi vien (perti lämmän, ristikanza mielen, zakonan) pidäv. Kus leivän syöt da palkan otat, ga sen puoliči pagizet (San.). Jo lapsi kaikenjyťtyön pagizov. Vihan (suvaičuksen) häi ozuttav.

b) Kun tekeminen merkitsee **yrittämistä, tahtomista, tarkoittamista**.

Esim. Käin d'ejgoa, ei púttunuh. Mene hebuo tuomah (kauempaa) vrt. mene tuomah hebo = mene tuo hebo = mene, hevon tuot). Tulgoa otatto venehtä vedeä moal. Lähtin velgoa (= vellan) maksamah. Mieli n'älgeä noudav (San.). Puistin d'ejgoa moamas. Vaza ydzizöv syömistä. Inehmine hyveä, kala syveä (San.). Painaldih ottamah reŋgin lat't'iel. Pútuin soamah d'ejgat järilleh. Myötgo hevon? Vrt. myötgo tädä hebuo (epäillen)? Ainos ičelleh hyvän tahtov. Sinä aivin hopun ečit. Izändä tulov mečäs, puistav syömizen terväh. Koiral kokkoi äjžän syötät vie enämbän pakiččov. (San.)

c) Kun tekeminen ilmaisee **tunnetta, mieltä tai mielenilmaisua**.

Esim. Ičcie haikotuttav. Minú elgäi se dielo. Nikoituttav minú. Minú häi suvaiččov (vihoav). Sinú vuotan (varoan). Koiroa žeäleičen. Hänel marjoa himoittav. Sobígo paheksit. Kítä ozoa, neŋgomal miehel ku pútuut (onneasi) Kalendoara toivottav vilú. Ainos akka käjkättäv ukkuodah. Ken mullozi muistelov, sil rikka silmäh (San.). Hejgen ahtistav. Jallan hellistytšov. Peän huimoav. Vilu on vezi, kai hibjan kauhiov. Kaiken ruŋgan kivistäv. Oigien kämmenen kupettav, ga d'ejgoa tulov (San.). Toizen ainos pahakse toivot (luulet). Čeälindän suvaiččov kazvot (hoitoa vaativat kasvit). Kylä suvaiččov loaskavan (emändän), kodi skúpan (San.). Kartohka varoav hallan. Koira kučun vuottav, hyvä iče hyppeäv (San.).

§22 Objekti usein käsitetään **verbistä ja adverbialista** syntyneen **sanaliiton objektiksi**.

Esim. Hebo potkai koiran hejgetä. Piin keŋgät levällizekse. Korvoa vaste hyvin annoin händä. Istuin sellän kibiexse.

§23 Objektin sijoja (akkusatiivia ja partitiivia) käytetään myös intransitiiviverbeihin liittyen sisällyksen määräyksenä.

Esim. *Kusbo olitto yödä? Ozin ilmoa eletään* (jokaisella on oma kohtalonsa (San.)). *Se akkaine mieruo kävelöv kerjää. Midä n'údoa läžit? Lapsi pahimuttah magoav unen, sid yöl vädžizöv* (pahaan aikaan). *Kukahti sanazen, kai huigei rodih. Opastuin kynnändän. Rohahtih nagruo. Kagra kazvoi hyvän ollen. Pú vezoa kazvav.*

1.4 Objektinsukuiset määräykset

§24 Kysymyksiin: **minkä määrän, minkä matkan, minkä ajan, miten usein?** vastataan objektinsijoilla.

Esim. *Joga kohtazen kastuin. Sýn on vuvves järennyh pú. Se heboine juoksov süren hevonn verran. Joga sian nagrat, min pagizet, sen i nagrat. Pirranpín pirskahti päivä spirdanan* (pitene). *Etgo velgoa vähästä puolendas? Paimoi vuoroloil kävvy kaiken kylän* (vuoron perään syömässä). *Astuimmo vízi virstoa yhtes čoasus. Puolet päiveä astut kahta virstoa. Ken kezät ongiv, sidä talvet n'ülgä čongiv* (San.). *Knígoi livaillet päiväzet. Kolme vuotta kodí loadi, a vie on kesken. Mejjän moamo kuoli čoasun* (tunnin sairastettuaan). *Se hammas ei hätkie súri ole, eär veätän* (kiusaa). *Kerda iškie, kahiči kaččuo* (San.). *Kaksi kerdoa olen heil käynyh. Toista kerdoa olen heil. Ol'ga ei kzy yhtä kerdasta.* Mutta sittenkin: *Kaksi vuotta en käynyh linnah* (kahteen vuoteen). *Puolet ajjat (= puolis ajjois) en kodih käy. Tämän aigoa etto sidä sano minul. Kodvan ei tule.* Huom! Sanotaan myös: *Keskikerda oli hyvä abai. Kúzi päiveä roat, seiččemes voibi huogavuo. Lehmä korzutta ei ole syönyh toine päivä.* Vrt. irrallinen nominatiivi ja partitiivi.

1.5 Adverbiaali

§25 Adverbiaali on verbin määräys, joka ei ole objekti, sekä adjektiiivin tai adverbien määräys. Adverbiaali ilmoittaa eri seikkoja, niinkuin aikaa, keinoa, määrää, paikkaa, syytä, tapaa y.m. Adverbiaalina tavataan:

a) **Adverbi.**

Esim. *Tule tänne. Lavvan poikki pilai. Kai sún kuivaksi pagizin. Nygöi mies vihmuv* (kovasti). *Olet hyvä paha* (aika paha). *Mi hyvä* (kuinka hyvä)! *Valpas harmai* (vaalean).

b) **Substantiivi** suhdesanan kanssa tai ilman.

Esim. *Paha on pahan ker, pahattah vie pahemi* (San.). *Kannon júres kaivettu on kaikis lujin d'ejga* (San.). *Kazil kiza hírel surma* (San.).

c) **Adjektiivi.**

Esim. *Vierin moate hyvä terveh. Kodi tuli valmis. Olet vastuksena minul. Miolet meni moizekse.*

d) **Infinitiivi.**

Esim. *Hyvä tavar moittien menöv* (San.). *Buoloa kereämäh lähtin.*

§26 Objektiiv osoittaa henkilöä tai esinettä, **jolle jokin tapahtuu**, jotakin tehdään, jota varten jokin on; eksternatiivi. ks. §56

Esim. *Seüstäjäl syöjä löydyv, piettäjääl pírai kadov* (San.). *Tyttö meni miehel. Olen sinul vellas. Minul on mendäv. Lötöil peäl vai polle, ga segi vidžahtav* (San.). *Työnnä vastus kirjazel* (lähetä vastaus kirjeeseen).

§27 Predikatiivi-adverbiaali imoittaa subjektin tai objektin tilaa, mikä on

1) **Todellinen**, jolloin essiivi vastaa kysymykseen **missä?**, eksessiivi — **mistä?** translatiivi tai nominatiivi (akkusatiivi) — **mihin?**

Esim. *Kunne mečoi i lennä, ga yksi havu ruogana* (San.). *Kui olis vihat vägenä, abiet astalona ga jo lyözin. Soudajina olin ongien laskies. Tyrmäh súdittavana peäzi. Heitettih händä taloin vanhimina. Ku marja pienekse jouduv, ga leibä vajoakse jeäv. Ota mielekse, älä kazva pienekse* (San.). *Sinne yöksyi meččen märräkke* (saaliiksi). *Raista pani, kai rožat kibiekse ožgi* (hakkasi). *Kengät tuli valmehet* (= valmehekse). *Pučči*

täyzi tuli vettä. Sinä tulet meil heimo (sukulaiseksi). Kangas sanohes kolmelangaine. Häi nimitäh Kakkaraine. Izä pani pojjan Poavilan (= Puavilakse).

2) **Ajateltu**, jolloin tila ilmaistaan translatiivilla, ainoastaan *pideä* sanan yhteydessä essiivillä.

Esim. *Kus meidä ei tietä, sie miehenä pietäh, a kus tietäh, sie ni minnä ei pietä (San.). Viego meri miehinä pidi tuliko kaloja? Hyväkse kúlu kyly, mút paistih. Sanotah linnoa ei-súrekse. Pane hyväkse libo pahakse, se on aže mugalei. Nagrokse otti paginan, ei tovekse. Ota lazíkse, nyyöi olgah (anteeksi). Tunnustai ottanuokse. Ei ole parembakse ni vuotetta-voa.*

3) Esineen **vaikutusta**, minkä se tekee aisteihin tai mieleen, jolloin adverbiaali ilmaistaan translatiivilla, ablatiivilla tai nominatiivilla.

Esim. *Sinizekse ishkeldäv kai tavar (vaate). Eäni kúlu kähäkäkse (= kähäkäl). Sydämes kodi ozuttih súrekse (= suurel). Hyvän kannon veza hyväl i tunduv (San.). Kaunis kačoh tämä päivä. Kačo tädä hebuo, mítus sinus ozutah.*

§28 Predikatiivi-adverbiaalin luku on yleensä yksikössä huolimatta sen tarkoittaman substantiivin luvusta; joskus se on monikossa, kun substantiivi on yksikössä.

Esim. *Pikkaraizena pakittih burlakan lapset (työläisen). Jo on avavuttu bul'bukat, jo on kanazena. Verkot märgänä istujes hapatah. Laivas on nel'vi merimiehinä. Heitettih händä taloin vanhimina. Se tyttö meni sih taloih emändikse.*

1.6 Agentti

§29 Agentti on verbin määräys, mikä ilmoittaa teon **tekijän**. Sen sijat ovat **genetiivi**, **elatiivi**, **ablatiivi**; myös ilmaistaan se genetiivin määräämällä suhdetanalla *käis* tai *käül*, joskus *n'erol*, *väül*. Verbi on transitiivinen passiivissa tai refleksiivisesti taivutettuna; myös se voi olla *-u* tai *-vu* -päätteinen johdannainen Joskus verbi tavataan III

infinitiivin muodoissa.

Esim. *Tsirkulil krúgoa meärätäh školniekoil. Kenen käil veneh sinul viedih? Čakattavana olet kaikis. Hevol veittäväenä hoavon puolendi. Ei ole minun voidav se aže (käy yli voimien). Stola on izändän laittu (tekemä). Yhten vastah on roattu mollembil (yhtä paljon ovat tehneet työtä). Johai minul on sinul sanottu ei-yksi kerda. Meis vízi jänöidä ammuttihes. Mies peņgoileh mučois (vaimo halveksii miestä). Ei takka neče kandai Prokoil. Sinun käil vähäzel vie puolistuvin. Se dielo ellendyi minul. Sammutui meččätuli kylän väil. Veneh ähkävyyi kahtel vedeh. Hylgävyyi hänes húhta, ei enämbi sidä roa. Minul perivyyi vellat. Kuori on kova, leikkavunnovgo ehki minun n'erol. Eigo se pučči sinul tulevu eigo se sinul tuovu. Sud'd'as ei jeänyh häi súdimattah. Kúlin minä sanomas akois (akkojen sanovan). Kúlin muis päi pagizemas äjjän händä. Ilmoim aigomat (suvimat, ottamat, voalimat) (sulhasväki). Vrt. objektiivinen genetiivi, esim. *sobien pestäv kartta* kaukalo, missä vaatteista pestään, ks. §47*

1.7 Attribuutti

§30 **Attribuutti** (tarkiste) on **substantiivin** välitön määräys.

§31 **Adjektiiviattribuutti** on **adjektiivi, pronomini, lukusana, tai partisiippi** ja se noudattaa pääsanansa lukua ja sijaa.

Esim. *Súrembis linnois on kivizet koit. Kebei kielikäsķijäl, mǎrrät jallat meniĵät* (San.)

Adjektiiviattribuutti on **monikossa**, kun sen yksikössä oleva pääsana ilmaisee **ryhmän**.

Esim. *Net oldih rahvas ylen leppiet.*

Eräät adjektiiviattribuutit ovat **taipumattomia**, niinkuin *aiga*, *aino ainoa*, *enzi*, *eri*, *joga*, *kogo*, *kukki* = *kuldoi* (kulta), *mennytt* (voi myös taipua) viime.

Esim. *Aino lapsis ahkahtus, ottolapsis ahkahtus* (San.). *Älä enzi hyvih ihastu, älägo enzi pahoi pöllästy* (San.). *Eri heboloi tämä on* (merkillisen paha tai hyvä). *Joga roadajan muga palkoat. Kogo kylän nostatin. Älä čakkoa, kukki moamoini* (= kuldoi). *Mennyt* (= mynnyön) *pyhänpeän* viime sunnuntaina.

Substantiivi ei taivu, kun sen määräyksenä seuraa sellaisia sanoja kuin *gor'a*, *raukka*, *karu* (paha), *kulu(ine)* (parka), *pokoiniekk*a (vainaja), *poloine*, *raška*, *rukka*, *vähät*.

Esim. *Akka gor'al ei ole ni peäl panna midä. Mies mies ongi, akka karú kaksi maksav. Ukko kulú vuotan kodih. Moamo pokoiniekan sanat muistan. Hebo raškoo eččimäs olen. Moine on igäv poiga rukkoa. D'ejga vähät kai menetit.*

§32 Substantiiviattribuutti noudattaa yleensä pääsanansa sijaa.

Esim. *Päivät vierettelimmö lammis lapset. Sulhoi pútui vnanjuoja. Kai lähtiettih idu i humal* (koko perhe). *Harčovolois on povvarit, keittäjät rokan da koašan* (Kämpissä). *Kos kudamoo súditah akat, omien kylien tyttöloi. Ei tule tolku sinus roadajas.*

Erisnimen substantiiviattribuutti noudattaa pääsanansa sijaa, kun sillä itsellään on määräys.

Esim. *Sain kirjazen Veškelyksen stoarostas Kylyzes.* (Huom! *Kirjaine tuli staršinal Lokal* kun on yksi Lokka, mutta: *staršin-Lokal*, kun on muita veljeksiä Lokka. *Ruočinsoarel, erähäl Seämärven soarel, endine nimi oli Peldosoari.*

Sukunimi, mikä on *-ine* **-päätteinen taipuu henkilönnimen seuraamana** samassa sijassa kuin tämä. Muunlainen sukunimi jää silloin joko taipumatta tai on genetiivissä

Esim. *Näin Zakkista Ívanoa. Kirjaine tuli Reduzel Oleksiel. Tämä on Haruzen Vaslein kodi. Kaššali Ívanan akka. Kara Kužman bunukat. Reboin Federal on hyvä uveh. Kondien Onofries olin yödä. Mal'lan Outil pútui sulhoi hyvä.*

Erisnimi määräyksettömän yleisnimen attribuuttina jää taipumatta yleisnimen edelle.

Esim. *Bloigu-sepän taloi. Mikkul-soarin aiga. Kingrus-jogi on Veškelykses. Ženihä-sana on ven'an kiöldä.*

Joskus tavataan adjektiiviattribuutin tai yhdyssanan asemesta kaksi substantiivia samassa sijassa.

Esim. *Hos kui kullin kielin (= kuldazin kielin) pyrritin, ykskai jäi kodih. N'ällin surmin ni ken ei kuole. Perien polvien aiguhizet dielot. Oigevuol päiväl pajistah minú, ažetta en tjižä ni midä syyttömästi.*

§33 Attributiivi on genetiivissä tai muussa sijassa (ei nominatiivissa) oleva substantiiviattribuutti.

Esim. *Akan soba valgein, ukon leibä urain (paras (San.). Ilman kellot on heliet (San.). Petroskoin linna. Suojunjoven rannat. Ruočin kirikkö luterilaine. Livvin kieli karjalan. Algu vai nieglan neneä, ga puras pereä roih (San.). Súri vuitti meččeä paloi. Vähä on toizen puolda kaččojoa (San.). Se on kúndelij ylen moamoadah. Kúlužoa rodú mies. Yrites aidoa. Ainos on minú polgemizeh. Pyvvös ollah kaloa. Heitä muistelenda perien polvien aiguhista. Izändeä heitti kúlendän (lakkasi tottelemasta). Keyhál ei soa täydyö ostandoil šulkú köyhän (varat eivät riitä silkin ostamiseen). Kylläs andajoa on äjjä, ga vähäs andajoa on vähä (San.). Päivä rikoi vois mavun. Pie puolistusta minussani. En sih mene minä kúlijakse (en voi sanoa sitä kuulleen). Knígah ylen on tiedäj. Heitä käyndä myöhä kyläh. Hambahí kačon hevol. En suvaiče ni muil peäs čepčeä. Ozran jyvät ogahinneh lat't'iel ojjendetah iškje. Kahten čuran jallat hevón selläs ajetah.*

Verrattua ominaisuutta usein ilmaistaan genetiiviattribuutilla ja *-us*-päätteisellä ominaisuuden nimellä.

Esim. *Kyläs nägyv nieglan súrus, a kois ei ni purahan súrus (San.). Sinun pahutta ni kedä ei ole (ei ketään ole niin pahaa kuin sinä).*

Genetiiviattribuutin pääsana, milloin se tarkoittaa perhettä tai kansaa, voi jäädä ilmi panematta.

Esim. *Bombalan síd haravojja. Seämärven sít kävväh Ojoatis. Meän ei muga sanota.*

§34 Attribuuttina voi olla infinitiivikin.

Esim. *Mučoi ei ole kui kandleh seinäl pideä (San.). Mille on täh taloih toine kerda kävvä. Tervehys roih eleä lehmäl (tulee terveenä elämään).*

1.8 Appositio

§35 **Appositio** on **verbin ja nominin yhteinen määräys**, mikä **edustaa sivulausetta**; sen sijana on useimmin **essiivi** tai **nominatiivi**. Appositio ilmaisee

1. **Tilannetta** tekemisen aikana.

Esim. *Väzynyönä tulin kodih. Vanhana kezembi on nygöi ukkos. Nuorena elaiğa on kui heinän peäl kaste (San.). Vai ei ole pienenä miellä! Ainos häi pidäv kulkuu märgänä. Oldahas konza minätahto. Vierin moate hyvä terveh (aivan terveenä). Jallat koukkuh čokannuh istuv. Šokka pöndžöttäv täyzi leibeä.*

2. **Tekemisen syytä tai estettä**.

Esim. *Luvus händä pietäh hyvänä roadajana. Nuorembana pidäv sinul sizärdäs kunnella. D’eggan vajoana (d’eggata) en peässyh. Pienenä otetus ei riheh, a lähtin. Mieleheninä minä andazin ristan kaglas sinul, moine olet armas (kun olet minule niin mieleen, voisin antaa). Nihtivyksih et jovva keyhän akka (ei ole aikaa kituilla). Likkujal et vältä silleh, sil pidäv olla mitahto löhö jallas. (kulkijalla täytyy olla).*

1.9 Lauseyhdistyksiä

§36 Virkkeessä saattaa olla joko yksi tai useampia lauseita. Lauseet ovat toistensa suhteen joko rinnastettuja tai on toinen toisen alle alistettu.

§37 **Rinnastettuja** ovat lauseet, jotka ovat **toisiinsa nähden itsenäisiä**. Ne seuraavat toisiaan joko ilman konjunktiota tai yhdistää niitä **rinnastuskonjunktio** (ks. 4.4.1).

Esim. *Ei paha peittoh synny, iče i jeävih* (San.). *Pajuo karahutti, da tās kai igävät. Ei iho ildazekse, eigo muodo murginakse* (san.). *Mi neče ollov, mado vai mi ollov? Kylliči minus astui, g’ei sanonuh ni terveh. Kestäzä on hebo, sikse on hyvä. Hänes pidäv kzyö abú, häi on ylen andaj näid.*

§38 **Alistettu** lause on sellainen, jota toinen lause määrää. Määrätty lause on **sivulause**, määräävä on **päälause**.

Sivulauseet ovat relatiivilauseita, konjunktiolauseita tai alistettuja kysymyslauseita.

1. **Relatiivilauseita** aloittaa relatiivipronomini tai relatiivinen partikkeli.

Esim. *Kudaman ottanetto, sen i annan. Min ehtinet, ga sen roat. Kunne hebo, sinne i regi* (San.). *Kus kibe, siel käzi, kus armas, siel i silmä* (San.).

2. **Konjunktiolauseet** alkavat alustuskonjunktiolla.

Esim. *Varoan, ku ei koavu. Päivä čirittäv, kai higi nouzov* (niin että) *Kirgoa, anna tullah eāreh syömäh* (jotta). *Kerran et kúle minú, annan vičal* (koska et tottele). *Silmät vai veäräs ollov, ga zirkaluo älä veäritä* (jos). *Hebo i riputa, kestäv nuora* (vaikka). *Mikui čakata, ga hyvil sanoil suloazin* (paremmin kuin).

3. **Alistetut** kysymyslauseet ovat sivulauseita, jotka alkavat kysyvällisellä pronomiinilla tai partikkelilla.

Esim. *En tie, mil aigoa lähti. Arboa, min saimmo kaloa ongeh. Etgo roa, kui käskietäh.*

§39 Kertomalauseet ovat kahta laatua: suora kerronta ja epäsuora kerronta.

1. **Suora kerronta** (oratio directa) esittää toisen sanat sellaisina, kuin ne oli lausuttu. (riippumatta johtolauseesta).

Esim. *Izändä käski kazakal: Mene halguo leikkoamah. En voi sanuo: Tunnen händä.*

2. **Epäsuora kerronta** (oratio obligua) esittää toisen sanojen sisällyksen toistamatta niitä sellaisina kuin toinen oli ne lausunut.

Esim. *Izändä käski kazakal, ku menis halguo leikkoamah. En voi sanuo händä tundevan.*

1.10 Lauseenvastineet

§40 Sivulause korvataan usein n.s. **lauseenvastineella**, jolloin konjunktio tavallisesti jää pois ja predikaattina on infinitiivi tai partisiippi. Tällaisia vastineita ovat:

1. **Eksplikatiivirakenne.** Tämä vastaa eksplikatiivikonjunktioilla *ku* (että) alkavaa sivulauseetta. Tätä määrää silloin **huomaamista, ajattelemistä tai lausumista merkitsevä** verbi. Tähän kuuluvat:

a) **Infinitiivinen eksplikatiivirakenne**, jossa predikaatti on III infinitiivin inessiivissä, subjekti on päätteellisessä akkusatiivissa tai partitiivissa.

Esim. *Kúlin eänen sanomas. En nähnyh vorí käymäs. Ni kedä ei kúlunuh tulemas. Nähtih händä tulemas jeädä myö. Kərbäine ei näe*

ikkunoa vas tappamas (että tapetaan sitä ikkunaa vasten).

b) **Partisiippinen eksplikatiivirakenne**, jossa predikaattina on yksiköllinen partisiippi päätteellisessä akkusatiivissa tai translatiivissa; subjekti on samoin kuin a) kohdassa.

Esim. *Minä muistan händä ambaris olevan. Näin teidä tulevan. Emändä sanoi izändän linnah lähtenyön (= lähtenyökse). Sinä sanoit kaikki brihoa kittävän (= kaikis brihoa kítetykse). Tiezin miehet tulluon kodih. Jo minä muistan lugenuon sen (lukeneeni sen). Jogo tunnustattos d'engat ottanuon (= ottanuokse). Tijjän iččie moittittavan. Nastoi sanoi minü pajistukse sie egläi.*

Huom. Partisiipin asemesta käytetään usein *-nda (-ndä)* -päätteistä, verbistä johdettua substantiivia. Taikka sivulause lyhenee ainoastaan konjunktion poisjättämisellä, jolloin hallitseva verbi usein sijoittuu sivulauseen sisälle välilauseena.

Esim. *Varoan kolčazen kavondan. Et smiettiinyh elävinä eruondoa, a voina eroitti. En toivonuh peäzendeä, a peäzin vellü. Varaitto jeändän, g'ei jeänyh. Sinä hevon heityndeä älä vuota, toalleh ku ajelet. Eär lähti Jermei, kačoi, jygei on roata. Astuw, astuv, ga nägöv, úzi kodi on laittu. Koivunkojas, näin, laittu oli vakkaine. Hil'l'azeh tuli kohahti, ni külluh en, pertih.*

2. **Konsekutiivirakenne**. Tämä rakenne vastaa konsekutiivikonjunktiolla alkavaa sivulauseetta. Sen predikaatti on joko I infinitiivissä, II infinitiivin illatiivissa tai instruktiivissa; subjekti on genetiivissä.

Esim. *Kangahal on marjoa kai labjal suomie. Maiduo on hos valoakseh. Vaibujeh sah roan. Torattih lapset kai tukkien n'yhtieh sah. Mielen valliten roadoja on* (niin että voi mielinmäärin valita).

3. **Finaalirakenne**. Tämä rakenne vastaa finaalikonjunktiolla alkavaa sivulauseetta. Predikaatti on I infinitiivissä, jonka objekti on päätteellisessä akkusatiivissa tai partitiivissa, taikka sitä edustaa II infinitiivin inessiivi, jolloin objekti on genetiivissä.

Esim. *Ongiroaga pidäv oigieh nostoa ku kala soaha. Orzi on midä ku pideä. Pihal kävvä nouzin. Noaglan isken kázipaikan riputtoa. Yö on laittu moata, päivä roadoa (San.). Pideä pannes näet hyvyön* (käytäntöön

pannessa näet mihin se kelpaa). *Alah heittyjes on pordahat. Sano soarnaine illan menettäjes* (illan kuluksi). *Oppien roavoin* (koetteeksi). *Tänne tule peälleh kadamattomakse* (tule itse tänne, jottei tarvitse (ruokia) kantaa).

4. Kausaalirakenne. Tämä rakenne vastaa sivulausetta, mikä alkaa kausaalikonjunktiolla. Predikaatti on esiintyy II infinitiivin instruktiiivissa, jolloin sen objekti ilmoitetaan genetiivillä tai partitiivilla; taikka edustaa predikaattia passiivin partisiipin perfektin partitiivi, jolloin objekti on genetiivissä.

Esim. *Lyvven vai pahenov lapsi. Toinah poigí muistaen izä kodih tuli. Vihman pandú levo kai ramizi. Suomes elähý häi suomevui, ei seämärvekse pagize. Likkuhú lemmeñ tijnustat* (San.). *Peän puhkai ukko lajgettú. Veičči tereni tahkottú. Vaivuttav hebuo syömättäh.*

5. Temporaalirakenne. Tämä rakenne vastaa temporaalikonjunktiolla alkavaa sivulausetta. Predikaatti, mikä tarkoittaa samanaikaisuutta, ilmaistaan II infinitiivin inessiivillä, jolloin subjekti on genetiivissä, objekti genetiivissä tai partitiivissa. Eriaikaisuutta osoittava predikaatti esiintyy passiivin partisiipin perfektin partitiivissa, jolloin sekä subjekti että objekti on genetiivissä.

Esim. *Sinun eččies hevon, minä kalas olin. Nižun syvves aivin túli lykkiv, pidäv rugoileiväs pyzyö.* (San.). *Lunda suomies väzyin kai. Sano mieles olles, eiga unohtat* (sano niin kauan kuin muistat. *Nejga ollessah* (tässä tapauksessa). *Mún ollessah* (muussa tapauksessa). *Vízastut kuoldú, kahten kartan keskeh pandú* (San.). *Roattú on kylvendä hyvä.*

6. Komparatiivirakenne. Tämä rakenne vastaa komparatiivikonjunktiolla alkavaa sivulausetta. Predikaatti ilmaistaan II infinitiivin instruktiiivilla; subjekti on genetiivissä

Esim. *Menšozen muistajen tämä peldo ennen laittu oli. Mielel pannen n'el'li n'ellikkyö oli* (arvion mukaan) *Minun tieten Bloigu se hevon vaihto. Mejjän dúmajjen se yhtenä menöv* (meidän mielestämme se merkitsee samaa).

7. Appositorakenne. Essiivissä (tai nominatiivissa) oleva substantiivi nomini appositiona edustaa sivulausetta, mikä osoittaa tekemisen aikaista tilannetta, tekemisen syytä tai estettä.

Esim. Ks. Appositio §35

8. Irrallinen nominatiivi ja partitiivi (nominativus ja partitivus absolutus). Tämän lauseenvastineen muodostaa nominatiivissa tai partitiivissa oleva sana, mikä määrää substantiivisia ja verbiä yhteisesti ja on usein jonkin paikallissijan kanssa.

Esim. *Nouzin, jo päivä palal. Pahal mielí istut. Kallal peälöi kaččov. N'urpal súloi pagizet. Nenä palčal käveläv emändä nyrpeissään. Parda pardah pagizemmo (silmäkkäin) Toraskoskes, Muttulis virsta välí, yöl huikutti. Voi maksav n'el'li griunoa funta. Ozil roatah ruista, kolmas liyhteh izändäl. Joga kohta kai hägär iski iččeh, ylen oli vilu. Se vuozí tuli vihma (se vuosi tuli sateinen). Lähten linnah kai pereh keral. Jouččenet lugletuksen ker matkatah, peäčköit selläs. Nyt on jo mättähäs toine vuozí parahuolleh ukkoine (juuri vuosi on siitä kulunut). Vajai kaheksa čoassú šabašimmo (kello vailla kahdeksan) Lunda keggis pertis koalat! Regeä nenäs istut stolah, eigo ni huigei ole! Peän poikki on huigei kai (ihan kauheasti hävettää).*

1.11 Ellipsilauseista

§41 Elliptisiä eli vaillinaisia ovat sellaiset lauseet, joista puuttuu predikaatti tai muu tärkeä osa.

Esim. *Kažil kargu, hírel tozi. (leikki ... tosi (San.)). N'akoit kuoppah, akat pertih (San.). Eletty valgei, elämätöi musta (San.). Inehmine hyveä, kala syveä (San.). Hos aižal, ga Anukseh päi (San.). Da ukko sen ker kodih. Meni, ga pú koadunuh mökeldännyhes. Menöv, ga perti. Ei tervehel ristikanzal midä ole roates. Lähtemmö sormivedoh, kudoal on enämbi vägie. Kudoas lehtet läbizöv, net vastat kestäv hätkembän. Kala kypsi, kokoi yksi, taigin kikkoi, kaikil makkoii (San.).*

Luku 2

Nominien käyttö lauseissa

2.1 Luvuista

§42 Yksikkö tarkoittaa yleensä yhtä esinettä, monikko useampia.

§43 Vastoin yleistä sääntöä käytetään **yksikköä useammasta esineestä**, kun on puheena:

1) **Perusluvut** (sanasta kaksi alkaen) ja **indefiniittipronominit** *enämbi, eräs, harva, liga, mollen, moni, toine, äjjä* sekä niiden yhteydessä olevat substantiivit.

Esim. *Kaksi nuorda brihoa. Enämbi miestä* (useat miehet). *Harva mies(tä) on d'eggankeraine. Liga mies(tä)* (moni mies). *Mollen istumo. Moni heggi(e). Äjjäl silmäzel on kokoit. On toizel madalat kulmat, erähäl on korgiembat*

Huom. **Lukusanan jäljessä henkilöitä** merkitsevä substantiivi on **joskus monikossa**.

Esim. *n'el'li poigi, kaksi vävylöi toizi; yksin kaksin kaheksa lapsi* (San.).

2) Kokonaisuus, jonka osaa tarkoitetaan.

Esim. *Uzla tobja soboa. Troikka hebuo. Äjjä (vähä, vähätöigo) on d'eŋgoa. Hyveä haugi pütui oygiloih. Oli šallus lindü. Toizen piettäjeä on äjjä, a ičen piettäjeä vähä* (San.). *Sen sanojoa on. Joaman kulmas eläs, ga ajajoa ainos näet.*

3) Kädet ja jalat, joiden pukimista on puhe.

Esim. *Jallas on mustat keŋgät brihal. Ota alazet käes.*

4) Usein esineet, joita on vain yksi tai kaksi kullakin henkilöllä.

Esim. *Oman uksen umbeh plakkoat, mieron suda et plakkoa* (San.). *Hyvän emändän käes n'äbieh kypsi häbizöv* (San.). *Oma silmä on kuningas* (San.). *Sogeï on jalga, keŋgäh ku panet, ga sie on* (San.). *Korvas on tähtet lambahil. Omalleni silmäl (=omil silmil) näin. Olgoa vai hyvin kuldazel kasal kaikil tyhžil miehil menendän täh. Vierahal hevot selläs, jallat moas* (San.). *Vieras elo silmät kyndživ* (San.) *Pane korvih pangazet. Koverdellahes vai leikatah, peälöi ei nostaldeta.*

5) Kasvava heinä, lehdet, vilja, villa j.n.e. Sitävastoin tavataan monikossa korjatut tai eri peltojen viljat, niitetyt heinät kerityt villat j.n.e.

Esim. *Nägyv tougo orahas, peldo pienes jyväs* (San.). *Ku marja pienekse jouduv, ga leibä vajoakse jeäv. Olin grivas, heinä, ... Ollekse menöv tänä vuon ruis. Peldoh kylvettih kagroa. Lambahil on pitkä villa. Meččä tulov jo lehtel. Mutta: Rugehet puidih. Ozris on peskü.*

6. Substantiivi yleiskäsitteenä tai aineena, josta jokin on tehty tai johon tahrautunut.

Esim. *Sobah peäzin, pütui ostoa* (sain vaatteita). *Palon roadajes virvu pietäh. Kus leivän syöt da palkan otat, ga sen puoliči pagizet* (San.). *Häi maltav livvin da ven'an kielen. Häi rodn'an suvaiččov. Jo on hilel päčči. Järvi kai nyt on allol. Jo olen keŋgäs minä* (keŋgät sain; Mutta: *keŋgis astun. Ei ole keŋgi*). *Taivas meni tähteh. On pakiččijas hyödynyttä, on pakiččijas kehytynyttä, on kaikkie. Perti on parres, sarai on lavvas.*

Pada on saves (tehty savesta). *Reggi on saves* (saveen mennyt. Vrt. *Reggi on savis* (sangossa on savea). *Pučči on vezis*. *Komša on marjois*. *Kives pandu on doroga*. *Murul meni leibä*

7) Predikatiiviadverbiaali essiivissä tai translatiivissa.

Esim. *Kus meidä ei tietä, siel miehenä pietäh, a kus tietäh, siel ni minnä ei pietä* (San.). *Brihana tullah, a muččoloineh lähtietäh*. *Bul'bukat on jo kanazena*. *Kejgät tuli valmehekse*. *Mielet meni moizekse*. *Ruvettih bratanaksekse*. *Madozet syödih kapustat juri roagakse*.

Huom. Päinvastoin tavataan usein sama adverbiaali monikossa, kun on puhe yhdestä.

Esim. *Kuomina olin*. *Ole sinä vierahinamiehinä, kui häi pagizi*. *Soudajina olin oggien laskies*. *Vargahikse käit*.

§44 Vastoin yleistä sääntöä käytetään **monikkoa yhdestä esineestä**, kun on puheena

1) Esine, jonka **nimi tavataan yksin monikossa**.

Esim. *Keriččemet, lajjat* (=laidasegi), *lujuot* (kihlajaiset), *nimipäivät, ohjakset, pivot, poarat, sovat* (puku), *suičet, sútkat, štanit, erojaizet, lähtiäizet, muistaizet, (torrun) myöstäjäizet = purgajaizet, vuottaizet* (korko).

2) **Instruktiivissa** oleva sana.

Esim. *Keänny päin, älä sellin ole*. *Očin päiväh on kodi*. *Pal'ahin pajjoin roadav*. *Täyzin suin syöv*.

3) Substantiivi **partitiivissa adjektiivisen osanan jäljessä**.

Esim. *Mis kohtí olen*. *Ni mi tiloi ei jeä käymättäh*. *Minbo vazazí sai, lehmän vai häkin?* *Olen hyväl mieli*. *Yhtel aigoi*. *Täl n'eroloi*

4) **Tila, toimi, puku, jossa** jokin on.

Esim. *Ehtyksis, kohenduksis* (korjattavana), *kuonnuksis* (paranemassa), *paikkavuksis* (paikattavana). *Hejgenheittäzis. Hejgih jäi. Sydämmissäh* (vihaisena). *Varuksis* (varuillaan). *Umbipäis. Itkusúlois. Korvan kúluvil, sílmän nägyvil. Hivéis on vikateh* (hiottavana). *Pideis* (käytännössä). *Meneil, pezeis, toiveis* (odotettavissa) (= *vuotteis*), *vedeil, ad'vois, naizis naimisissa* (miehestä). *Armahuzissah sanoi* (ystävyydellä). *Pelgahil ole minul* (suojelijana). *Tiedohuizil kävväh* (taikoja etsimässä). *Myöstytyksil tulín* kauppa purkamaan). *Opastuksis on* (opissa) *Kejgájallois jahmutat. Paikois kävelöv* (huivi päässä).

5) Likimääräiset ajat tai luvut adverbiaaleina.

Esim. *Kolmis päivis en pannuh súrusta süh* (noin 3 päivään). *n'elliskymmenis vuozis on. Oppeis on ozrat idätettävänä. Kai n'el'l'ih kezih sah pietäh orihsälgy ajamata. N'el'l'í sadoi maksettih hebolois. Kúzientosta vuosien igäine.*

6) Merkitykseltään muuttunut sana.

Esim. *Peäzin agjoih* (perille). *Kaupois käzin olen nygöi pulassa. Omidas panet* (omiasi). *Omís lämmis olen* (kotona). *Pahois päivis peäzin* (kestävämmästä kurjuudesta kuin *pahaspäiväs*). *Pahatmielet* (pitkällisempi kuin *pahamieli*). *Oletgo mielissäh ehki nygöi, uskot tyhjän* (järjissäsi). *Lapsien soandah näet mendih hänel. Toan kizoikseh azuj* (huvikseen). *Peäzin nahkoilleh* (ilman tappiota (kaupassa)).

7) Esineet, joita korostaen tai kerskatén luetellaan.

Esim. *(Sinun iäs ven'at da suomet voibi kävellä viel. Olis kirjat dai baškat, g'ei voi čínus pyzyö, juonda tappav* (kirjoitustaitoa ja älyä) *Sepül on kolmet, n'el'l'ät pihitet. Se kai laglattav, pagizov túlet i týnet. Sil on kai pahat virrat: vínat juov, dabakat polttav, kartit kizoav.*

8) Esine tai asia, jota halveksien tai kylmästi mainitaan.

Esim. *Heän kuččuloin täh lähten kos kačon. Tämänilmazis eloksis peäzi* (kuoli). *Iččes kuvotekset on* (omia valheitasi). *Ei kui pútu kádeh, ga meččä ottakkah hevot dai kai. K'ei syömäh käskietä, ga nijjen veroloin täh olen parembi silleh.*

9) Runokielen sanoja.

Esim. *Kui kergiäizin kezäaigaizin, menet mandžoimoahuizil, sid minun valgiet valdaizet avajele kuldaizis vakkaizis, Nämil ihaloil ilmaizil lähti tundemattomil moahuizil. Sinä hos, lehväizeni, lipoilinduizina levähtelle oigeil ihopeähyizil imehen iččeni.*

Lisäys. Monikon asemesta käytetään joskus yhdyssanaa.

Esim. *Lapsiloadu on čoma perehes (lapset). Miespuoli on surret talois (miehet). Hevol silmäpuoli vihmuv peäs.*

2.2 Määrätty artikkeli

§45 Määrätynä artikkelina käytetään usein sanaa *se (net)*. Tämä noudattaa pääsanansa sijaa ja yleensä lukua. Artikkelia voidaan käyttää:

1) Kun pääsana on **ennen mainittu** tai **yleisesti tunnettu**.

Esim. *Ei se ukko paha olis, ga dovarišat on pahat. Sinun kielis se hoppu lähti. Jogo lienöv se hänen tytär mennyh miehel. Sidä tarkutta ei maksas ni palkoa roadajil. Kulmunkoski se burhú andav. Anni se pal'ahin jalloin t'ompittav. Par'poi se d'engoa loadi. Sid koatah ražmoit net sittah. Sih i d'engat panov kävelyksih. Kuni gl'on'eät kodih, ga sih se päivä alenov. Olon'etskoil kúluv se Lapin oččín (Aunukseen ... Vienan puoli). Kui keveäl hanget roih, sid hanגיעzes net veitäh vedämizet. Sen ilmazen iän kävelen. Se meččä (voimasana) kus ollah kylät dai kai. Mene sen meččän kattilah.*

2) Kun pääsana on **yhteytensä kautta selvä** tai tarkemmin määrätty.

Esim. *Sit se higi kuohastuv terväh ičes. Púda kolkailov toine roagazel, sid se jeävih orav, toizeh púh hyppeäv. Lope eäreh pagin nygöi se tyhjü. Sillas net on arkut. Kai regänenät sih tullah meän brieguloih.*

3) Kun pääsana on yksiköllinen esine ja **edustaa koko luokkaansa**.

Esim. *Kadai se rädžizöv enimül tules. Číorav on se mečänizändän. Kodi se on srojje ei kui robehenkolka keännäldeä (San.). Bizbetyksen muga*

varoav lehmä se, sid n'el'l'uta kuoboav. Kúzitahoine ozra se on blodij.

2.3 Sijoista

2.3.1 Nominatiivi

§46 Nominatiivia käytetään

1) **Kokonaissubjektin** sijana, ks. §4.

Esim. em Jeänyh jällen pidäv. (San.)

2) **Totaalisen predikaatintäytteen** sijana, ks. §14.

Esim. *Livvikö'it olemmo.*

3) **Predikatiiviadverbiaalin** sijana, ks. §27.

Esim. *Pučči täyzi tuli vettä.*

4) **Taipumattoman substantiiviattribuutin** sijana , ks. §32.

Esim. *Kirjaine tuli staršin Lokal. Kara Kužman bunukat. Bloigu-sepän taloi.*

5) **Puhutellun henkilön** sijana sekä huudahduksissa.

Esim. *Hoi čidžoi, tule syömäh. Kasikoi sinä, joga proazniekas vedelettös! Nubriha! N'eizraška!*

6) **Apposition** sijana, ks. §35.

Esim. *Vierin moate hyvä terveh.*

7) **Irrallisena nominatiivina** ks. §40 8).

Esim. *Jo on emä kuolluh vuozu aigoa (sitten).*

2.3.2 Genetiivi

§47 Genetiivi ilmoittaa:

1) **Omistajaa** (henkilöä tai asiaa), jonka oma jokin on (**possessiivinen genetiivi**).

Esim. *Herran poiga. Hevon loimi. Kibroin Midroi* (Kibroin on isän nimi).
Logizien kodi. Taloi on minun.

Huom! Tämän genetiivin asemesta tavataan usein eksternatiivi tai ablatiivi.

Esim. *Terväh miehəl muodo mútui. N'ärhi on nimi mužikal. Ryndähí ičelleh löi. Kyven lykkävyi sobazeh lapsel. Käynd'aigah tulin siah hänel. Sil vellat ei loppei. Hambahí kacon hevol.*

2) Kokonaisuutta, jonka osa on puheena (**partitiivinen genetiivi**).

Esim. *Järven selgä. Hernehen varzi. Ulgočuran seinä.*

Huom. Tämän genetiivin asemesta tavataan usein partitiivi, elatiivi eksternatiivi tai ablatiivi.

Esim. *Täl čural lähtie. Vijjendel vuvel hänen izandoičusta. Kielilöi n'äpinkandelehes. Peril peäzin ažies. Käzih hänel púttuhú et peäze terväh eäreh. Appiet on jo hevol eis. Minul peräh ajoj. Kyn'äh ammuin linnul. Paginal et peädä tijiü* (onko puheella perää).

3) Paikkaa, jossa jokin on (**paikan genetiivi**).

Esim. *Seämärven Pogosta. Petroskoin zavodat. Salmin Mínal.*

4) Alkuperä, josta jokin on lähtöisin. (**alkuperän genetiivi**).

Esim. *Lagilammin Timoi. Seämärven sijjat. Emän aloa yhtä ollah lapset samaa äitiä. Taloinpoiga. Ojoatin da Loksun (rahvas) yhteh loaduh pajistah. Meän mendih nitul. Livvin pajo. Suomen kieli.*

5) Alkuunpanijaa, alkusyytä (**alkusyyn genetiivi**).

Esim. *Mišan kärilöi ei kaikil rod'ei. Seinät on meän akkoin valgiet (pezendän däh). Vihman märgä on, ei ole hien märgä. Majjon kovat on udarehet. Liemi on sapen kačmer. Lapsi on čeälindän hyvä (tarvitsee hoitoa).*

6) Jonkin toiminnan suorittajaa (**subjektiivinen genetiivi**).

Esim. *Tulenišku. Jeän lähtendä. Sinun roandat. Meän on eruonda sih loaduh. Vanhembat ei anneta lapsien (=lapsil) kyläs kävellä. Meni jälleen tundumattomakse. Minun tiedämätöi käyndä. Stola on izändän laittu (tekemä).*

Tämän sijasta esiintyy joskus eksternatiivi.

Esim. *Jo on kúhut kuoldú kačo moamal.*

7) Jonkin toiminnan tai tunteen esinettä, kohdetta, (**objektiivinen genetiivi**).

Esim. *Sovanombeliĵ. Linduloin haukkuj koira. Hevonvarras. Kítoksenhimo. Arga peázöv jälgilöin jätändäl (San.). Sinun on lyöndämieli hänelleh (hänen on mieli lyödä sinua). Et voi ni pajista käzien šelomattah (viittilöimättä). Zakonan tiedämätöi. Kengien voittavao (millä voidellaan kenkiä). Sen (nijjen) nähtes (sitä/niitä nähdessä/nähtäessä). Sen/nijjen nähtý (sen/ne nähtyään, kun se/ne nähtiin).*

Huom! Tämän genetiivin asemesta tavataan partitiivi, elatiivi, illatiivi tai eksternatiivi.

Esim. *Yrites aidoa. Izändä heitti kúlendän. Pie puolistusta minussani. En sih mene minä kúlijakse. Knígah ylen on tiedäj. Vuotimmo alendusta hinnoil. Paranduksen pidi virroille häi paransi tapansa.*

8) Esinettä tai asiaa, jonka ominaisuus tai tila on puheena (**substanssin genetiivi**).

Esim. *Sovanmuodo (vaatteiden kuosi). Taloin virrat. Järven piduhus. D'eĵgan vajoas olen.*

Huom. Tämän genetiivin asemesta tavataan elatiivi tai, eksternatiivi tai ablatiivi.

Esim. *Päivä rikoi vois mavún. Minus on miehenaiga mennyh. Nygöi on hinnat huogehembat roadajil. Luvun laskin kylähil. Mieli murdui hänelleh menemäh* (hänen mielensä taipui).

9) Esineen tai asian laatua tai laadun tarkempaa määrittelyä (**laadun genetiivi**).

Esim. *Parran mies on česnoi kaččuo* (partainen mies on arvokas näöltään). *Loavun mučoi* (oikea vaimo). *Putin briha* (kunnon poika). *Kaupan mies* (kauppias). *Kumman aže* (ihmeellinen asia). *Oigienkäen randa* (oikeanpuolinen). *Päivän selgei. Hapaimajjon harmai* (harmaa kuin piimä). *Tijjon vízas* (taikojen tuntija). *Pitkän šangei* (solakka). *Laihan karei* (laihahko).

Huom! Genetiivi *-ine* -päätteisten ja *-matoi* -päätteisten adjektiivien sekä *-us* -päätteisten ominaisuudennimien määräyksenä.

Esim. *akanmoine, yhteniholline* (samannäköinen), *vianalaine* (vialinen), *vallantagaine* (käskynalainen), *tämänyöllizet unuot. Kahten vuvven kandamatoi (lehmä). Päivän valgevus* (niin kirkas kuin aurinko). *Sinun pahutta ni kedä ei ole* (ei ole ketään niin pahaa kuin sinä).

10) Asian tai ominaisuuden määrää (**määrän genetiivi**).

Esim. *Päivän matka. Sih kerran ammundal kuperdui. Täs on vai kerran čihvoa* (kovasti häkää). *N'ellän kerran kandanuh (lehmä). Vijjen vuvven vanha* (= vanhus). *Sen nuoruokse (nuorekse) on aiga vägev. Min äjjän* (= äjjevyön) *sait? Min pitkä* (= pitkys) *oli matka? Min loitton* (kuinka kaukana). *Lijjan hyvä. Moan laška* (kauhean). *Ilman súri* (kauhean). *Lehmä min tuhmembi, sen raviembi majjol. Kyllimän kylläl* (yllin kyllin). *Laškan (laškein, laškois) laška* (kovin laiska) *Magien magei. Toven tozi. Maido on kuin vien vezi* (pelkkää vettä). *Ei ole ni rovon rodú* (yhtään mitään). *Ei ole perän pereä sinun paginois. Ei ole ni min mitutta. Ei ole ni kenen ketutta* (yhtään ketään).

11) Jonkin yleisnimen määrittelyä (**määrittelyn genetiivi**).

Esim. *Anuksenlinna. Kivačun koski. Myö olemmo Veškelyksen líkkoveh (seutua). Livvin moa.*

2.3.3 Akkusatiivi

§48 Akkusatiivia tavataan

1) **Kokonaisobjektin** sijana, ks. §19.

Esim. *Hänen tunnen kui kulun kindahan. Kohenda sia. Hevon tappelet. Sinä aivin hopun ečit. Kartohka varoav hallan.*

2) **Objektinsukuisen määräyksen** sijana.

Esim. (Ks. §24) *Joga kohtazen kastuin. Ken kezät oygiv, sidä talvet n'älgä čongiv.*

3) **Totaalisen objektiivisen predikatiivin** sijana, ks. §17.

Esim. *Toatto salvoi kylyn ylen summan.*

4) **Irrallisena** akkusatiivina

2.3.4 Essiivi

§49 **Essiivi** ilmoittaa aikaa ja tilaa, adverbeissa myös paikkaa ja tapaa ja on siten

1) **Määrätyn ajan** sijana. Ilman määräystä voivat viikon- ja juhlapäivät olla.

Esim. *Tänä ildan(a). Tänä huondes. Toissa peän (päivänä) majjal. Moahpanendapeän. Sinä kezänä. Näinä jälgivuozina. Pyhänpeän, ezmässargen, toissargen, kolmanpeän, n'ellänpeän, peätniččän, suovattan; pyhinpäivin, ezmässargin, toissargin, kolmanzinpäivin, n'ellänzinpäivin, peätniččöin, suovattoin, raštavana, vieristänä, äjženpeän, pedruna, ívananpeän. Huom! illebän(ä), päivembän(ä).*

2) Osoittamassa **tilaa, asemaa** (predikatiiviadverbiaalina), ks. §27.

Esim. *Sukan kuve on roadona. Päivät pölkynä, yöt lauttana* (Arv.). *Palazina on lampanšt'okla. Jyvänägo maksoit abrakat vai d'eggana? Häi oli neromiehenä sen koin loadies. Telmäkkeä lapset kylläl, kerda lapsena olla. Vai ei ole hyvä hebo händänä da harjana, paha piğa palmikkona* (San.). *Kus meidä ei tietä, siel miehenä pietäh.* Huom! Tämän essiivin asemesta tavataan sana muinai. Esim. *Istuv väzynyh muinai.*

3) **Apposition sijana**, ks. §35.

Esim. *Nuorena elaiğa on kui heinän peäl kaste. Vai ei ole pienenä miellä! D'eggan vajoana en peässyh.*

4) Osoittamassa **paikkaa adverbeissa**

Esim. *loitton, tagan, alahan, ulgon, ylähän, keskembän(ä), lajjemban(a), lähembän(ä), perembän(ä), peälembän(ä), rannemban(a), čupumban(a).*

5) Suffiksillisena osoittamassa **tapaa adverbeissa**

Esim. *Kerkenäh. Kuhenah on rahvasta. Matkanah kohta Mustonah. Peäväh ilman päällisiä. Ligenäh on siendä* (tavattomasti). *Tukkunah* (kokonaan). *Yksinäh. Ynnäh* (kokonaan).

2.3.5 Eksessiivi

§50 Eksessiivi ilmoittaa tilaa tai paikkaa, osoittaen siten

1) **Eroa tilasta.**

Esim. *Herrana(päi) pakui, vinosvan loadi* (viralta joutui) *Luguheggi saldattana päi kodih tuli* (harvat). *Ota leibä jalloil tallattavana. Peäzin nygöi hänen čakattavana. Hevol veättävänä hoavon puolendi. Heitettih händä taloin vanhimina.*

2) **Eroa paikasta** adverbisanoissa.

Esim. *loitton päi* (kaukaa), *loitomban päi, alahan päi, tagan päi, tuonemban päi, ulgon päi, ylähän päi.*

2.3.6 Partitiivi

§51 Partitiivi ilmoittaa kokonaisuutta, määrää, runsautta tai puutetta, teon tai sanonnan kohdetta, syytä, tapaa, aikaa tai huudahduksen aihetta.

1) Määräämätöntä (joskus määrättyä) **kokonaisuutta, josta osa on puheena**. Osasanana on määrää merkittävä substantiivi, perusluku tai substantiivisesti käytetty adjektiivi (myös *joga*).

a) Osasanana on substantiivi.

Esim. *Počinlihoa roih rubl'a kilo. Troikka hebuo. Súri vuitti meččeä paloi. Villasta aršinan ostin. Hyveä n'eikoihutta on pala síd, kel pidänöv (siinä on neito kerrakseen (iron.)). Roih puras pereä, vai algu neneä olgah (San.). Roih yhtes vakas jauhuo taiginah. Allul n'edälí. Lopul vuotta. Kolmas vuozí aigoa on linnah käydý. Oigien čuran jogie. Čuras aidoa (= ulgona).*

b) Osasanana on perusluku tai murtoluku.

Esim. *Suolakilos viizi kopeikkaa otetah. Lígapúdas annettih 8 griunoa. Kaksi nuorda brihoa. Kolme saldattoa. Kolmandekset púloi túli koadoi.*

c) Osasanana on pronomini tai adjektiivi.

Esim. *Mit oletto miehi? Ni mi tiloi ei jeä käymätä. En tie, mi jumaloi mielen keännytti. Minbo vazazí sai, lehmän vai häkin? Kui kaste heinän peäs, se aigoa on nuord'aigoa (San.). Mi poalikkaizí, se srúnasta kandlehes. Tämän aigoa etto sano minul! Äjjä (moni, enämbi) miestä. Vähä on hebuo. Vähätöigo markoa annettih. Puoli kodí. Puolet parzí. Maksoin puolen n'ellättä griunoa. Puolet aigoi kázil pagizen. Matkai kai oli peä kolmandena jalgoa. Sikse päiveä kučuin. Sikse ilmasta igeä sinne meni. Kaikekse igeä. Toizekse yödä. Yksis dúmí ollah yksimielisiä. Mis pereä minkätähden. Nečis kohtoa. Kuivas jalgoi pyzyn. Puolis aigoi en ole kois. Olen hyväl (=hyvil) mielí. Mil kohti. Yhtel aigoi. Täl n'eroloi (tällä tavoin). Povval aigoa. Nuorel igeä. Meni pahal mielí. N'älläl aigoa. Súdo hänen sakotti kymmenel toizel rubl'oa. Iäkse kaikkie ainiaaksi.*

2) **Määräämätöntä kokonaisuutta** ilman osasanaa.

a) Osasubjektina, ks. §4

Esim. *Täl kohtal hyveä siendä kazvav.*

b) Osaobjektina, ks. §19

Esim. *Kohenda tulda, ei hyvin pala.*

c) Adverbiaalina, ks. §25

Esim. *Toista kerdoa olen heil. Pú vezoa kazvav.*

d) Partsiaalisena predikaatintäytteenä, ks. §12

Esim. *Kai on yhtä sortoa. Midä siva olet?*

e) Irrallisena partitiivina (partitivas absolutuksena), ks. §40 8.

Esim. *Lunda keggis pertih koalat!*

f) Järjestysluvulla ilmoitettuna (edellisellä perusluvulla ilmaistua määrää suurempana) lukuna.

Esim. *Kolmatta sadoa rubl'oa maksoi hebo. Kuvvettakymmen vuotta on loitos se ukko.*

3) Sitä, johon jotakin verrataan. (**vertailun partitiivi**)

Esim. *Korbikoivut on parembat halgiemah kaseskoivú. Vienal vihmäl on parembi räkkie roata. Nuorembi sizär on vanhemboa čomembi. Robehes roih paremboa vie padasta kannatesta. Moamo mejjän loadi paremboa toattoa aidoa. Huom! *kaikkí magejin, alimaizena kaikkí.**

4) Mittaa tai määrää (**mitan partitiivi**).

a) Ilman komparatiivia.

Esim. *Syldä korgei aida (= sylen korgevus). Kymmendä verskoa tyves*

oli pú. Puolen peän aigah on kahta iččie kuvahaine. Huom! enindäh, vähindäh, jälqimäistäh viimeistäh.

b) Komparatiivin kanssa.

Esim. Äjjeä čomembi. Kahta vuittí súrembi (kaksi kertaa). Vúttá moista on mučoi parembi. Kui olizin vähästä verevembäine, korta korgiembaine, vúttá vízahembaine, ga sen taloin n'eveskükse peázizin. Häi on seičendä keyhembi meidä. Midä bohatembi, sidä julgiembi. Huom! Vuotta sen jälles menin miehel. Jo olen siel paloa jällel. Kahta n'edäli iel (ennen) raštavaoa.

5) Runsautta tai puutetta (**runsauden partitiivi**).

Esim. Joama kihizöv ajajoa. Jogi oli täydenä miestä. Minägi olen bohatta d'eŋgoa vajai. Nygöi olet síbie vajai lindu (riemuissasi). Vúttá minuttoa vajai kaksi.

6) Teon kohdetta **partitiiviattributiivina**, ks. §33

Esim. Se on kúndelij ylen moamoadah. Heitti kúlendän izändeä kazakka. Yrites aidoa. Pyvvös ollah kaloa. Vähä on toizen puolda kaččojoa.

7) **Sanonnan, ajatuksen kohdetta.**

Esim. Midä ažetta pagizet? Veärembi sanov nügijeä: äjžän ku tижјät, ga vähän maksat (syyllinen sanoo todistajasta). Midä arboat tädä roaduo? (mitä arvelet) Se on arbaites kaží (arvoitus tarkoittaa kissaa). Ainos häi kuolluon armahutta pagizov.

8) Tekemisen, tunteen, kiittämisen syytä (**syyn partitiivi**).

Esim. Midä sinne menet? On midä olla hyväl mieli. Hebo vigavui ajandoa. Jallat katkettih vien kannandoa. Silmät rikoi luvendoa. Ylen oli igäv sinúdas, kai meni silmät veäräh vuotandoa, kalvot kazvoi kačondoa. Sidä kylmändeä pidi moah mennä. Heimovuttah minä silma olen auttanuh. Midä pereä (= midä jälgie = min pereä) (minkätähden). Omoa moamoa et itke čomutta, itket omutta (San.). Minul on kai inehmizí huigei. Nyt roih vihma, guikat vettä vaŋgutah. Toizen pilloa luikasteleh (iloitsee toisen vahingosta). Maiduo himo rodih. Kai peädä lekutin hejžän roadoloi. Passibo súri syöttämeä, juottamoa. Passibo

luvus pidämeä (arvonannosta). Kiven lykkimeä kai käzi hurvehtui.

9) Tekemisen laatua tapaa (**tavan partitiivi**).

Esim. Älä mielimeäreä pagize (umpimähkään). Nygöi totta kurjakse jovvuit (todella) Yht'yrgy (yhteen menoon). Pidäv yht'oigieda nostoa ku kala soaha. Täyttä vägie vihmuv. Täyttä n'el'l'utta juoksen.

10) Välittömästi **toistuvia kohtia** tai ajanosia tapahtumissa.

Esim. Úzi útta, veres verestä kieles lähtöv jogahizel. Päivä päiveä (päivä päivältä). Vuozu vuotta huonomboa vuoduot vai matkatah.

11) **Aikaa, minkä jälkeen** (passiivin partisiipin perfektin yksikön partitiivina, ks. §40 4).

Esim. Köyhtyhý tolkut segov erähäl. Roattú on kylvendä hyvä.

12) Usein **huudahduksien aihetta**, usein interjektion ohella.

Esim. Oh minun päderän päivi! Oho, mítyttä regie on parta! Kulgusilmeä on jättänyh verkoh, lapsien kuvondoa! Ohoh olizit tädä aigoa! Voi voi minun päivi lapsien ker! Oh minustani, ku neyya roavoin!

2.3.7 Translatiivi

§52 Translatiivi ilmoittaa

1) Tilaa, asemaa, ominaisuutta, **johon tai joksi jokin tulee** tai ajatellaan tulevan.

Esim. Kodi tuli valmekse. Palazikse mureni staučča. Ku marja pienekse jouduv, dai leibä vajoakse jeäv. Peän kibiexse ajattelimmos. Komšan kukkuroičin kai moah menijäkse. Mítus on iče, toizen kuhkuttav moizekse. Heitimmös uinonnuokse. Olen kálluh händä kítetykse. Sanoit händä tulijakse meil. Pane nygöi hyväkse, älä sentäh tuskevu. Pahakse otti paginan. Et anna andiekse. Tunnustai ottanuokse.

2) Miltä jokin näyttää, tuntuu.

Esim. *Ylen hyväkse ozuttih. Kezän pien, g'ei tunnu pietykse. Sinizekse ishkeldäv kai tavar. Jo nyt keveäkse ilma kačoh.*

3) Miksi jokin sopii tai ei sovi.

Esim. *Häi on hyvä kupsakse. Ollallizekse pädiž se akkaine on (itkettäjäksi). Šit ei ole ni mikse. Sen parren nostajakse väetöi on.*

4) Mikä seuraus jostakin on.

Esim. *Olgah hyväkse pidä hyvänäsi. Ozakse olgah onneksi. Surmakse oli se voimatus. Pitkä ilo on itkukse (San.). Eččimättömäkse heitin, a petties pütui (... sattumalta löysin) Leivikse jo minä roan (saan elannon) Lövvündäkse kui ollov, ga löydyv.*

5) Mitä tai ketä varten jokin tapahtuu.

Esim. *A minukse vältäv (minulle saa kelvata). Sadah markah roih hänekse kyläl soboa. Kaupakse pietäh kaloa. Perehekse pagizen, älä sano muil. Kaupakse pietäh kaloa. Lemmekse pannah kormanih kondien kynzi. Lähtin koivuh päččipükse. Eräs ambuw kotkoa höyhenekse. Nostamuksil pietäh hurstí tynistyksesse. Maksemattomakse en anna (ilman takaisinmaksuvelvollisuutta). Tänne tulen peälleš syömäh kadamattomakse (niin ettei tarvitse kantaa).*

6) Mihin verraten, minkä suhteen jokin seikka mainitaan.

Esim. *Linnakse on pieni, kyläkse on sári meän kohta. Sen nuoruokse on aiga vägev (ollakseen niin nuori) En niin ni minä paha ole kirjatomakse. A voi voi min sári lapsi vuodehizekse lapsekse! Akoikse minä äjžän tijžän muihin akkoihin verraten. Ei ole se mies muikse miehikse, se mies sproaviv dielon. Ei ole kylän lämmitys kylän juoksendakse, se on särempi. En ole muikse, minä olen ičekseh (elän omalla tavallani). Sinukse toži on niinkuin sinä sanot.*

7) Tapaa, miten jokin tapahtuu.

Esim. *Vai ne eletäh elävikse (hurjastelevat)! Herroikse moatah. Vargahikse käi. Lapset kizatah vorikseh. Lähti nilahtih vaikkanaizekse*

proazniekkah (mitään sanomatta). *Hämmästimmös, nägemättömäke ku lohmahtih* (ilman että olisi mitään nähnyt). *Et armasta armahakse* (et rakasta todella). *Meni jälleen tundumattomakse. Čakkait loppemattomakse. Perättömäke otetah nalogat* (jättämättä mitään). *Peälimäizekse ponnisteleh* (äärettömästi). *Parahikse en tижү* (täsmälleen) *Prosto pajistikse, ei muil mainitukse sanon azien. Lijjakse, lijjembäke. Livvikse, karjalakse, suomekse, ven'akse, seämärvekse.*

8) Aikaa,

a) Joksi tekeminen lykätään.

Esim. *Linnah käyndä jäi toičakse. Sygzykse jäi nittu nitteä.*

b) Jota ennen tekeminen valmistuu.

Esim. *Murginakse on jo leivät kypsset. Ildaine izändän tulemakse varustettih.*

c) Minkä aiottu tekeminen arvelaan kestävän.

Esim. *Linnalaizet kylih tullah kezikse. Izändäke luotin kazakan sikse aigoa.*

9) Paikkaa, johon päin liikutaan (adverbeina)

Esim. *alahakse, ylähäkse, lajjembakse, loitokse, loitombakse, loittojimakse, perembäke, vannembakse, peälembäke, rannembakse.*

2.3.8 Inessiivi

§53 Inessiivi vastaa kysymykseen missä? ja ilmoittaa paikkaa, tointa, henkilöä, esinettä, asiaa, tilaa, aikaa tai kuinka suuressa joukossa, osoittaen

1) **Paikkaa** tai paikan rajaa; myös kulkuneuvoa, ryhmäkäsitetä ja tilaisuutta, missä jokin on.

Esim. *Linnas on izä, ei ole kois* (kaupungissa). Vrt. *Linnal on, en tie, kus kävellöv* (kaupungilla). *Veneh on rannas* Vrt. *rannal* (rannan luona

tai maalle vedettynä). *Yhtes pogostas elämmö* (samassa pitäjässä. Vrt. *pogostal eläv* kirkokylässä). *Melličäs on myllyssä*. *Salbamos seizov hebo*. *Moashai on roado, voibi sen inehmizen ottoa* (vaimoksi, vaikka on lyhyt kasvultaan). *Häi meis eläv* (asunnossamme). *Peäzet meän hevos kodih*. *Poaras ajav* (parihevosella). *Menen venehes* (muiden kanssa). Vrt. *venehel* (yksin). *Kačo kagras on hebo* (kaurapellossa). *Anukses ollah kagras* (kauroja ostamassa). *Lehmä ei toizis pyzy*. *Herrois kazakoičen*. *Pertis on kruassa kui hyvis kupsis*. *Poiga on naizis* (naimisissa). *Goštjis* (vieraisissa).

Huom! Yhdyssanassa, jonka jälkiosa on *järvi*, käytetään **inessiiviä, milloin sana tarkoittaa aluetta**, muuten eksternatiivia.

Esim. *Seämärves, Tulemjärves eletäh*. *Mutta: Seämärvel on nuotanpýdäjät*.

2) **Tointa** tai sen toimen esinettä, missä jokin on.

Esim. *Olen ostoksis*. *Paimenis*. *Podvodas herral* (kyydissä) *Púškis* (tykkiväessä). *Ainos on čakkavoizissah* (torumassa). *Perämelois ajan venehes*. *Ollah grivas* (heinäs, lehtes, vičakses, mandžois (poimimassa)). *Käet on mandžois, marjas, mušt'ois* (tahrautuneet). *Brihačču on hebozis, lambahis, lehmis* (tuomassa). *Mies on ilveksis, jänölois, lindulois, meččolois, oravis, pedrois, kalas*.

Huom! III infinitiivin käyttö inessiivissä, ks. §125.

3) Henkilöä, jossa jokin **sisällinen tila** tai ominaisuus vallitsee.

Esim. *Mi nygöi sinus on, k'et voi?* *Minus on čeärä*. *Hänes on laškus*. *Sinus on vorutta*.

4) Esinettä missä jokin **on kiinni**, jolla tahrainen, peittynyt; asiaa, jonka yhteydessä tai mistä on riippuvainen.

Esim. *Keņgät on jallas*. *Keņgä on kuvas*. *Hoavo on ozris, kagrois* (säkissä on ohraa). *Hoavo on ozras, kagras* (säkki on ohran jäljeltä). *Reņgi on vezis*. *Käet on kalas*. *Kirves on kives* (kivestä tylsynyt). *Stolas syvväh*. *Minun nimis on lehmä*. *Dielosolijat* (osanottajat). *Vähäs kivistykses viel voibi roadoa*. *Pyzy čeris* (rajoissa, hairahtumatta). *Eri mielis ollah*. *Pie mieles, älä unohta*. *Olet vastavos*. *Kai on/seizov sinus* (riippuu). *Izändäs on annanda, älä minus kzyz laihinah*. *Lembi on ainos*

ičes. (San.).

5) **Tilaa**, jossa jokin on, pukua, jota pitää.

Esim. *Alapeälöis istuv. Keikkapeälöis astuv. Hörçötät järeis hülis* (nyrpein huulin). *Kuivas jalgoi pyzyn. Kahtes palas on, katkei. Istun ristas käzin. Umbipäis. Umbisilmis. Umbisúlois. Vezisilmis kyzyi* (itkusilmin). *Avojallois, kevgájallois, pújallois. Vemmelkellos ajetah. Purjehes ajan. Hattupäis. Mustissah. Parahissah. Hyväs sovas. Valgejissah. Tuomi on halväs* (kukkii). *Kala on kuvus. Ruis on kärhazes* (heilimöi). *Meččä on lehtes. Lehmä on majjos. Kyly on lämmäs* (lämpiää). *Lihoissah on hebo* (lihava). *Peldo on mullas* (kynnettynä). *Peitos* (salassa). *Yö on puoles. Elot on lopus. Uksi on salvas. Jallas* (valveilla). *Kielissäh* (puhekykyisenä). *Oletho tolkus? Oletgo mielissäh* (järjissäsi)? *Olen pahäs mielí. En ole n'eron vajoas. Tävves väes on hebo. Jauhot on vähäs* (vähis). *Hudras on heggi* (heikkona). *Noagla on lujas. Händä on oigies* (suorana). *Yhtes arvos on. Hyllys* (poissa käytöstä). *Keyhän kirjois. Kummis olen* (ihmettelen). *Luvus pietäh* (arvossa). *Ostos on kai* (ostaa täytyy). *Jauho on roadavas* (täytyy ansaita). *Kohenduksis on d'elegä* (korjattavana). *Mujjen ohjavos on. Oppejis on ozrat* (idätettävänä). *Piha on tallavuksis.*

6) **Kuinka suuressa joukossa.**

Esim. *Kahtes miehes pidäv nostoa parzi, ei soa yksinäh.*

7) **Aikaa, minkä kuluessa** jokin tapahtuu tai ei kertaakaan tapahdu.

Esim. *Igävis ajjois hos pihal urostelemmos. Puolis ajjois kodih en käy. Päivä on illas. Kerras lähti, ei vuottanuh. Kerrassah ei kyzynyh, kúlevoittelih. Kerroissah ei pie andoa* (yhdeällä kertaa). *Meččäh ei käy kezis* (kesäkausiin). *Kolmes päiväs en näe sinú, kai on igäv. Ei jouduo olluh ni päivazes. Parahas yös tulin linnah. Yhtes vuoves* (= yhteh vuodeh) *kodi laittih.*

Huom. II infinitiivin inessiivi §120.

Lisäys. Inessiivin asemesta käytetään joskus postpositiota.

Esim. *Virran keskes sígoa pýtäh. Linnan keskes elän. Aldoloín keskes veneh liedžuv. Lapset ollah opastuksen al. Pellon väis on lykindäkievie.*

2.3.9 Elatiivi

§54 Elatiivi vastaa kysymykseen **mistä?** ja ilmoittaa paikkaa, tointa, esinettä, kohtaa, kokonaisuutta, aikaa, henkilöä, agenttia, ainetta, alkuperää, syytä, runsautta, hintaa, ajatuksen esinettä tai laadun korostusta.

1) **Paikkaa** tai paikan rajaa; myös kulkuneuvoa, ryhmäkäsitetettä, tilaisuutta, säätä, **mistä erotaan**.

Esim. *Sanomat sain kois päi. Izä käski nurmes hevon ottua. Ken kus päi tulgah, kaikkí syötetäh. Loginselläs on Suomen rajah yheksä virstoa. Minus vaste lähti täs (asunnostani) Hevon selläs (päi) heittih. Meis päi jäi joamal tulemah. Jo tuldih gostjis kodih. Viego vihmas (päi) peässen pertih?*

2) **Tointa** tai sen toimen esinettä, josta joku lähtee tai kielletään.

Esim. *Heinäs peästih. Miehet mečoin kímas tullah. Zakon kieldäv tavarán kannandas rajas peäliči. Tabain hänen virumas.*

3) Esinettä tai asiaa, **mistä jokin irtaantuu** tai riippuu.

Esim. *Ota keggät jallas. Hevon selläs (päi) heittih. Ota hoavo kartohkois päi. Peze roža novel. Minun silmís peityit. Mieles vältýi (joutui mielenvikaan). Toizen pahuzis kaikin peäzemmö, omis vai ni kos (San.). Ripu leiväs, älä mús ostamizes tiggä.*

4) Kohtaa, **minkä kautta** jokin kulkee, kun lähtöpaikka ei ole ilmoitettu.

Esim. *Ukses tuli. Laggenet pordahis mennes. Madalas päi menin poikki joves. Ajjas nostes sordui. Kirruin sinul ikkunas.*

5) Määrättyä kokonaisuutta, **mistä osa** on puheena.

Esim. *Kielilöi näpin kandlehehes. Vähilleh puoli dol'oa parzis peäzi, toine paloi. Kolmatta vuittí en ellendännyh paginois. Nyt on häi kaikissah parahuolleh heinä se.*

6) **Tilaa, mistä jokin eroaa.**

Esim. *Avoa uksi lukus. Se on nygöi inehmine täyzikazvoine, sídässäh ei korvi jatka. Sammuksis virí tuli. On pakiččijas hyödynnyttä, on pakiččijas keyhtynnyttä, on kaikkie.*

7) Aikaa, milloin tai **mistä alkaen** jokin tapahtuu.

Esim. *Loppukezäs päi ei čakka pinize. Seiččemes vuvves päi jo maltoi kirjaj brihačču.*

8) Henkilöä, joka **vapautuu sisällisestä tilasta** tai ominaisuudesta.

Esim. *Jo minus čeärä lähti.*

9) Henkilöä tai esinettä, **jolta jotakin** saadaan tai, otetaan tai varjellaan.

Esim. *Kes toit eluo? Minus osti hevön. Puistin d'ęgoa moamas. Laihinah otin toizes. Izändäs käsky lähti. Ei meil ole inehmizis armuo. Perivyksis on viel äjjäs miehes velga. Peäčköilinduine prošken'n'oa ottav joga akas, joga miehes. Kačo koavoja hänes (ota esimerkkiä). Huigien häi kambov vanhembis. Lapsí vardoiče vedeh menemäs. Koira kodí vardoiččov voris.*

10) **Agenttia.**

Esim. *Kúlin sen minä sanomas akois (naisten sanovan). Feršaloičendoa maksetah kaznas päi. Izändäs päi on muga paistu. Heis vízi jänöidä ammuttihes. Meis hylgävyi peldo. Minus päi terväh lindu ambuvuv. Huom! Terväh minun käis hebo tappavuv da nahka ottavuv.*

Lisäys. Tähän kuuluu elatiivin käyttö subjektiivisen genetiivin asemesta III infinitiivin abessiivin yhteydessä.

Esim. *Tiedämättäh minus roadoi häi. Minä jain toatas lekahuttamattah (en koskaan saanut isältä vitsaa).*

11) Henkilöä, **minkä mielestä** asia miten on

Esim. *Oma on čoma jogahizes (San.). Minus on yksikai (samantekevää).*

Kuibo sinus on tämä aže? Ylen äjjäl meis kačoh meistä näyttää kovin paljolta. Paginat oli lijjan syvähkäli minussani.

12) **Ainetta tai alkuperää**, josta jokin tulee.

Esim. Oŋgo kullas sormus, vai mihine on? Vil'asarai laittih sít müstaspertis. Brihačus roih hyvä roadaj. Ei ole hänes ni mikse pandavao (ei kelpaa miksikään). Midä lapsis on kyläh taluteldavao (miksi pitää tuoda).?

13) **Aihetta tai syytä**, vaikuttavaa tai estävää

Esim. Mis pereä minkätähden? Erähän päivän roado ollov sít ojas. Toizen koavas opastui pahoih virgoih. Rída rulov rikkazes tora top-pazes (San.). Sít sanas häi itkuh abevui. Miehen tapandas oli tyrmäs. Händä viuhkav lehmäl čakois. Häi hyvittelöv minú endizis hyvyzis. Sinun lomizendas en voi ni uinota. Júri kokahtittos edeh, ei nävy sinus ni midä.

14) **Esinettä, josta maksetaan**, jonka asemesta annetaan, minä jokin käy tai mitä annetaan anteeksi.

Esim. Oŋgo ristindäs d'eŋgat? Soat tämän palkois. Min palkas annettih (mistä hyvästä)? Kaheksa grüunoa ennen kahtes markas kävyi. Prošti minú endizis šutkis, dúmis, paginois.

15) **Myömahintaa**.

Esim. Konnun möi akkaine kahtes soas rubl'as. Ostohinnas möin. Älä huogehembas myö.

16) **Seikkaa, minkä suhteen** tai nojalla esineestä tai henkilöstä jotakin lausutaan.

Esim. Hebo rambevui, ezijallas. Sinä et ole rinnas terveh. Net kázis kúlv kynnändät da roandat kai. Älä voarra palkas minú. Tuli paha mieles. N'ejjistä kačotah peäs da lat't'ies, a brihoa jallas da tervehyön laindas (San.). Rubl'as puvvuin, en täydynyh jauhohoavoh. Jogo tävvyit juondas?

17) **Henkilöä, mihin verraten** tai nähden jotakin lausutaan.

Esim. Häi lijjan maksav toizes roadajas. Minä syön lijjan muis

(enemmän toizis). *Kaksi minus nítät* (kaksi kertaa niin paljon kuin minä). *Käskyläinen vilpil eläv emändäs* (palvelijatar pettää).

18) Ajatuksen tai tunteen esinettä kohdetta.

Esim. *Hänes on äjjä paginoa. Mis aźies heidü pagizet? Lapset súrendellahes syömizis.*

19) Toiminnan kohdetta (objektiivisen genetiivin asemesta).

Esim. *Pie puolistusta minussani. Häi puollon pidäv krasnolois.*

20) **Laadun tai määrän korostusta**, jolloin kahdesta perättäisestä samaa merkitsevästä sanasta edellinen on elatiivissa.

Esim. *Pakiččij se on keyhis keyhä. Síd on miehis mies. Pahois paha (pahembis paha, pahimis paha. Magejis magei. Laškois laška. Kummis kumma on hänen roandoa (kovin ihmetyttää). On toas šoaroa da šoarois šoaroa vie!*

Huom! Elatiivin asemesta käytetään usein suhdeseanoja.

2.3.10 Illatiivi

§55 Illatiivi vastaa kysymykseen **mihin** ja ilmoittaa paikkaa, tointa, esinettä (mihin kiintyy), mikä vastaa), määrää, takoitusta, tilaa, tapaa, syytä, suhdetta ja aikaa.

1) **Paikkaa** tai paikan rajaa; myös kulkuneuvoa, ryhmäkäsitetä, tilaisuutta, säätä tai pukua, **johon tullaan**.

Esim. *Ligaheineä peldoh kazvoi. Kuh lienen sorminahkan heittänyh (määrätynmpi kuin kunne). Kaivoin kuopan pellonrandah. Meččäh en käy kezis. Seppäh menin yökse (sepän asuntoon). Parahoda projjiv meän randah. Torevui hebo mäen n'okkah. Mustahpertih minägi olen rodinuhes. Lapset verkon tyveh uinotah. Halguo meččäh pilatah. Kirjah on kirjutettu. Häi peäzi herroih kazakakse. Goštih tulín. Peša ei käy brieguloih. Älä mene vihmah. Turkih šuorín. Peittäi pílombah. Loitohkoh (jokseenkin kauas).*

2) **Tointa** tai sen toimen esinettä, **mihin ryhdytään**.

Esim. *Podvodah menin. Mendih staršinan panendah. Tyttö emändih otettih kävelysajjakse. Paimenih palkain brihačun. Menen lehmih, linduloih, oravih, meččoloih, pedroih, kalah. Pidäv lähtie heinäh, halgoh, lehteh, koivuh päččipúkse, marjah.* Huom! III infinitiivin käyttöä illatiivissa, ks. §127.

3) Esinettä tai asiaa, **mihin jokin kiintyy mitä koskee** tai ajatus, tunne kohdistuu.

Esim. *Haukka, älä tule vuonazih! Uštih pýtäh lohta. Työnnin kirjazen teän taloin saldattah. Se hoavo pane rugehäh. Älä hänen karuh karvah kačo. Yhteh korvah en küle. Vedeh nägyv púloin kuvastus. Rubi tartui minuh (isorokko). Opastuin kynnändäh. Löin händä selgäh. Soba on kalah mennyh. Mieli palav kodimoah. Vihaine on minuh (= minun peäl). Häi puristelov hambahí sinuh. Minul olis vanhah izändäh aźetta. Se tuli minun tyttäreh sulhazikse (kosimaan). Pien sen hänen peäh (katson häntä siihen syypääksi). Knígah ylen on tiedäj. Älä kehitä lasta pahah (yllytä). Briha palvoahes n'eidizeh. Pane mieleh(es) minun sanat. Kyllästyin roandah. Aže lähti paginoih (tuli puheeksi). En tижä ni midä täh aźieh (tästä asiasta). Linduh ozain (lintua haavoitin). Vrt. linnun ozain (ammuin).*

4) Esinettä tai asiaa, **minkä valtaan jokin joutuu**.

Esim. *Häi kuoli súreh rubeh. Päivä pimeni savuh. Jalga leikkavui štoklah. Sih mägeh jallat katkettih vien kannandoa. Ruisheinäh menöv stoikka, heittäv leikkoandah. Mikkulan veiččeh häi kuoli. Igälajgan katkoin niħ roadoloih. Unehes menet, nouze eäreh. Gor'ih kuoli. Tytär kazvahes meni, ei voinuh lihuo. D'eŋgah menit, ga moista hebuo et soa (lankesit rahan kiusaukseen). Hyväh sanah i leppä lämbyv, pahah sanah i pavu katkiöv (San.). Sih i hejgen heittäv, muga tietostav.*

5) Esinettä, **mitä jokin vastaa**, minkä näköinen on, mihin verrataan, vaihdetaan, myydään.

Esim. *Kaheksah grunah kaksi markoa meni Suomes. Sadah markah roih hänekse soboa. D'eŋgah roavoin (rahapalkalla). Kolme kerdoah kerdahes. Norma mieheh joattih. Kymmeneh mieheh pane evästä. Karva karvah*

vajehtimuo hevot (katsomatta). Muga rodih lyhteh lyhteheh (lyhteelleen yhtä paljon). Vanhin bunukka on minuh. Se on ozakas tyttö, kudai izäh (San.). N'eidizet ollah toine toizeh nävöl. Terväh miehel muodo mütui miehih (naidú). Ravvazjeä on purahan varren korgevuoh. Kärin vajehti lehmäh. Möin hyväh hindah.

6) **Määrää, mihin mitta, hinta, alenee tai nousee**, mihin jokin supistuu.

Esim. Sadah sah lyhtehtä oli. Hinda aleni videh rubl'ah. Tämä roado leibih meni (ilman voittoa). Nuotta se roih kopeikkoih, ga otetah i kopeikat. Akkaine, jo nahkah menij (kovin laiha). Tyttäreh i meni, vuotanda oli pojjan.

7) Tarkoitusta, **mihin jokin kelpaa** tai jotakin käytetään.

Esim. Häi sih čínuh ei päe. Sinä olet kaikkeh moasteri. Hyvä on kaikenjyttyöh. Älä pie tyhjäh d'eggoi (älä käytä). Tule abuh. Menin laihinah jauhuo (saadakseni jauhoa lainaan). Täl ilmal pidäv ainos roadoa leibäpalah. Minä harjavundah kävelen hevon ker (totuttaakseni hevosta). Ei koskemizeh ammuttu, pölläteldih. Hiestykseh čoajú join, anna lämbiezin. Net sanat yhteh mennäh (merkitsevät samaa). Hevöl vedeh lähti (vettä ottamaan). Sinä otat joga kohtan todeh da ičēhes otat. Herrat ičēhes mennäh (ajattelevat omaa etuaan). Skúppa kopeikkah pläššiv (San.). Omah ozah roadav (omaksi hyödykseen) Lugh otti roavot kai. Se näid voinih meni hukkien uru (ennusti).

8) **Tilaa, mihin jokin joutuu**.

Esim. Peäzin kengäh sain kengät itselleni. Taivas meni tähteh. Sadah palah meni stoikka. Tähkät nygöi leibäh loadih. Kibrah mendih sormet. Pane sukat lämmäh (lämpiämään). Purjehih panin hurstin. Naizih pútui (naimisiin — miehestä). Korvat mendih lukkuh. Salbah uksi (kiinni). Peittoh (piiloon).

9) **Tapaa, miten jokin tapahtuu tai on**.

Esim. Pystypizareheh vihmuv. Sobuh eletäh. Katos on suomukseh kattetu. N'elluzih juoksov hebo. Kalleheh kartih kizatah. Kivyöh kizatah. Čomah loaduh ombelet. Síd on kaikkeh sortah eändä. Elä izän koavah (niinkuin isä) Čerih eletäh (siveellisesti). Aiga meni lyhyöh (hauskasti).

Ajav myödäzeh leilettäv (venehel). Kahteh kerdah käskin. Sih palah en muistanuh (sillä kertaa) Pillah meni (tappiolla). Údehes rubiov heinä kazvamah. Ájjäh kieleh maltan. Suomen kirjah maltan. Eäneh luven. Viessah, meäräh, lugh, huogeheh, kalleheh myvväh. Laikkoamizeh rýppäi (kulahduttamalla). Ruttoh, ravieh, terväh, tereimäh, oigieh, harvembraizeh. Sinun hoavah tozi ongi (niinkuin sinä sanot). Neče on muodoh soabra (hyvin tehty) Sarai on yhteh palah pertin ker.

10) **Syytä, aihetta**, josta jokin tapahtuu.

Esim Koira kuččuh tulov, hyvä iche hyppeäv (San.). Ei mene käskeyh lapsi. Omah peädieh ozattomakse pütui (omasta syystään). Toizen glydyh menet. Sinú ei ni mih moitita. Venehel ajav fugniv túlen vägeh.

11) Minkä suhteen, **mihin nähden** jokin asia mainitaan.

Esim. Sinul on lapsih lykky, peästih herroikse. Mieleväl on roandah da piendäh mieli (San.). Lembyt hyvä on sil n'eidizel kizaitukseh, kai hallattas. Hebozih olin minä mies (hevosia vaihtamaan) Čäpper on roadoh. Voikoi pahah dieloh. On mihtahto häväkkö häi (hänellä on jokin koira irti).

12) Määrättyä aikaa, **milloin tai minkä kuluessa** jokin tapahtuu.

Esim. Mennyzih aigoih enämbi kaloa soadih järves. Miehen muistoh ei olluh neygosta vihmoa. Jo minun muistamah piettih mones talois greččú. Yhteh vuodeh kodi laittih. Päistäriikki yheksäh yöh potkoav jeän järves eäreh. Iän alah iankaikaiken. Ethäi nämí rugehí syö ájjäh vuodeh. Myöhembäh, myöhimäh. Vrt. Kaksi vuotta en känyyh linnah, ks. §24.

Huom! Illatiivin asemesta käytetään myös suhdesanoja.

2.3.11 Eksternatiivi

§56 Eksternatiivi vastaa kysymykseen missä, **mihin, kellä, kelle, milloin, miten** y.m. ja ilmoittaa siten

1) **Paikkaa tai paikan päällispuolta**, kun rajoja ei ajatella; myös rakennuksen tai aukon läheisyyttä, tilaisuutta tai säätä.

Esim. *Lapil, Ven'al, Petroskoil, Suomenmoal, Suojärvil, Ojatil, Jovel. Kodimoal olen. Vierahal moal. Toko moal on merdä* (kylläpä maailmassa on paljon merta). *Merel lähten. Meril on kävellyh. Kalmistol. Loitohkol, loitottaval eläv* (vrt. loitton). *Pada on tulel. Meččätulel olemmo. Olen korvan kúluvil. Kaivol, vereäl, uksel seizov. Toizel puolel järvie. Veneh veä rannal. Vrt. Veneh tuli randah. Kosken korval kauempana kuin korvas. Majal olimmo yödä* (sanotaan kotiin tultua; majas (paikan päällä). *Kyläl on* (jouten); *kyläs on* (työssä). *Tuol* (kauempana kuin tuos). *Istoi lajjembal. Laskemmo sellembäl verkot. Nimi pannah kirjal.*

2) **Tointa, toimipaikkaa** tai toimen esinettä, leikkiä, tilaisuutta [tai ateriaa. säätä.

Esim. *Roavol* (työssä muualla) vrt. *roavos* (lähellä). *Ostoksil. Myöstytyksil* (kauppaa peruuttamassa). *Pillal ollah lambahat* (vahingonteossa). *Lehmän kaupal* (ostamassa tai myymässä). *Mierol* (kerjäämässä, mieras ei kotoisalla). *Kalan kuvul, tarbiel, peššilöil ollah miehet. Rahvas on húhtal. Kezoil. Pezäkunda kerryttih javol. Venčal meni* (vihille; vrt. *venčah* avioliittoon). *Tulgoa sulhazil* (kosintatilaisuuteen). *Kisseli kezärükel happanov. Jussikko kastiel nítetäh. Järveh men'i viel. Heinäl, kagral, nagrehel, ongel, verkoloil ollah. Ennen kuožaliloil ajettih tyttölöi, školah ei työtty. Lapset ollah lumizil, linnazil, čoukoil* (sokkosilla), *voittozil, boaboihuizil, sormivedozil. Tule čoažul.*

3) **Perhettä, jossa käydään;** esinettä tai henkilöä, jolla tai jonka osana jokin on; jolle jotakin tehdään, tapahtuu, jonka osaksi jokin tulee, jota varten jokin on.

Esim. *Tule meil käymäh. Hänel on miellä kui pienes kyläs sil miehel. Minul* (minus) *on čeärä. Heil on* (heis) *on laškus. Padroi on miehel nimi. Ryndähí ičelleh löi. Seästäjäl syöjä löydyv, piettäjääl pírai kadov* (San.). *Luvun laskin kyhlähil. Peräs pyzy meil, älä jeä jällel. Tyttö meni miehel* (naimisiin). *Kyven lykkävyi sobazeh lapsel. Se pagin oli hänel mieleh. Olen sinul vellas. Hoavain kazakal hebuo tuvva. Häi kieldi minul* (minú) *menemäs jeül. Ei soa sinul hebuo hallita* (et voi). *Poadaro on kylläl miehel nostoa. Sinul on mendäv. Bul'kakauhazen bokas on kúraine tinal mennä.*

4) Aikaa tai tapahtumaa, **jolloin jotakin tapahtuu.**

Esim. *Ajjal on mieli, toizel aigoa toine. Päivil päivisin. Illoil. Yölöil. Toissa peän majjal. Tulin kodih kymmenendel čislal tädä kúda. Allul, lopul n'edälí. Lapsi on toizel vuvvel. Jo kolmandel vuvvel punaldih. Zavodah lähtemmö pedrul (pedrunpäiväl). Vuotimmo, ga kodoil ei tulluh. Se sanonda kerral autoi (heti). Kerroilleh rihen roavoimmo. Tulen kahten čoasun lyöndäl. Minun tulendal kíständä helpovutettih. Tulemal kui olis kala kiehunuh, pädis syvvä! Tulgoa d'eädinän kuolendal.*

5) Keinoa, **millä tehdään**; kulkuneuvoa, millä ajetaan; hintaa, millä ostetaan.

Esim. *Omil silmil näin. Kävelen kuivil jalloil. Kovil sanoil kyzyi. Seibähien tiloi lomal laitah. Vähäl kínitändäl ei pyzy kirves. Sil likutuksel peldo hyväkse ei tule. Rubl'an päivil saimmo nítändäl. Elol löyhkäv (omaisuudellaan kerskuu). Omilleh tulen aigah. Paronal peäzin potkki joves. Poaral ajoi. Hyväl hinnal sain. Kuvvel markal villasta aršinan ostin.*

6) **Tapaa**, millä tekeminen tapahtuu.

Esim. *Kai hyryl juostah. Ozil roatah ruista, kolmas liyhteh izändäl. Pavol tulin. Higi hernehil tippuv. Laiholoil vihmuv. Vezi súril aldoloil kävyy lammis. Kodazil kuvotah holstinoa. Karuloil virroil eläv kurjas-ti. Lijjal surmal kuoli tapaturmaisesti. Parvelleh (parviloil) lennetäh. Veäryölleh sanoí (otti omaksi syykseen). Káilleh sinul on mennes, vie tämä projjies (tilaisuuden tullen). Luhtallesh lähtöv verdä. Kivostuk-selleh lumí kandelov (niin että kinoksia syntyy). Kirgoandalleh kuččuv (kiljumalla). Se aže mielel meni (raukesi). Huogehel möin, ostin. Tir-pamizilleh kivistäv (siedettävästi). Vuottamal (vuotandal) panna pidäv (täytyy vain odottaa). Pyzytgö sanalles (sanassasi)? Olgah, sinun sanal (sanasi mukaan). Ellendändäl ellendetäh (juuri ja juuri). Tunnendal tutah (tuntevat, mutta ...)*

7) **Tilaa**, asemaa, missä jokin on tai mihin joutuu.

Esim. *Järvi kai on allol. Korgiel nouzov aldo. Vezi on madalal. Moa on keyhállesh. Peldo on havvoil, orahal. Palo on nagrehel. Nurmi on vies luhtil. Opas on havvinhambahaizil. Rugehet on lavollesh (vähemmän kuin lavos) Toine kuolembal uidav, ei muga uppuo (kohommalla) Ollet mendih pebrul. Nuora meni palazil. Tuohi on nilal. Hílel meni päčči. Noama on sinizemil. Pin'oi on keldazil vandehuizil (sudenkorento).*

Tukat on kahtel palmikol. Soba on loukkoloil, rivul. Nouzin, jo päivä palal. Aže on kahtel oksal (epävarma). Hoikil sovil kylmin. Olen korvan kúluvil, silmän nägevil. Se miehel meni kuivil silmil. Jo on jallal viruj (jalkeilla sairas). Vähäl väel olen (huonoissa voimissa). Iložal mielel. Pahal, hyväl peäl. Minun ker on yksil iil (samanikäinen). Pahoil veril vastah tuli (huonon onnen tuojana). Vuitil oli varrastamas. Taloin leiväl ollah roadajat. Kăzil otin roavon. Työnnyin paginal. En usko vie täl syöndäl (San.). Panin d'ęgat kazvol (korkoa kasvamaan. Nitty on palkal (vuokralla). Veneh on vähäl veändäl. Heil on veneh laiteksel (tekeillä). Čomimuolleh (kauneimmillaan). Ku lujoitui tytär (miehel) menemäh, nygöi sen annandal pidäv olla. On vie soba paikkoandoil (paikattavissa). I keyhăl olis ostandoil, ei se kallis olis. Kivistämizelleh on peädä vie (vähän kivistää) Kiehundalleh on, terväh kiehuv. Sablas vie keständälleh on. Ellendävälleh (= ellendettävälleh, ellendykselleh) oli pagin.

10 käsikirjoituksen sivua hävinnyt

2.3.12 Ablatiivi

2.3.13 Komitatiivi

2.3.14 Instruktiivi

2.3.15 Abessiivi

2.3.16 Yleissilmäys sijojen merkityksiin

§57 Sijat merkitsevät:

1. Aikaa

a) milloin

(i) likimääräisenä:

illatiivi: *mennyzih aigoih*

eksternatiivi: *illoil*

instruktiivi: *päiväajjoin*

(ii) määrättyinä:

essiivi: *tänä ildana*

elatiivi: *loppukezäs päi*

(iii) määrätuntina: eksternatiivi: kuvvel čoasul

- b) mihin asti lykätään: translatiivi: *sygyzykse jäi nattu nütteä*
 c) minkä verran ajatellaan kestävän: translatiivi: *kyläh tullah kezikse*
 d) mitä ennen: translatiivi: *murginakse on jo leivät kypset*
 e) minkä kuluessa:
 inessiivi: *yhtes vuvves kodi laittih*
 illatiivi: *yhteh vuodeh . . .*
 f) mistä alkaen: elatiivi: *seiččemes vuvves päi jo maltoin kirjah*
 g) miltä ajalta: ablatiivi: *mennyöl kezäl päi on kodi*
 h) minkä jälkeen: partitiivi: *roattú on kylvendä hyvä*
2. **Ainetta**, mistä tehty: elatiivi: *ongo kullas sormus?*
3. **Alkuperää**, mitä on: genetiivi: *Lagilammin Timoi*
4. **Alkuunpanijaa**: genetiivi: *seinät on akkoin valgiet*
5. **Ateriaa**
 missä, mihin: eksternatiivi: *verol ollah, verol mendih.*
 mistä: ablatiivi *čoažul päi tuldih*
6. **Hintaa**
 a) mistä myydään: elatiivi: *ostohinnas möin*
 b) millä ostetaan: eksterniivi: *hyväl hinnal sain*
7. **Huudahduksen aihetta**:
 partitiivi: *oh minun päderän päivi*
8. **Mistä irtaantuu**:
 elatiivi: *ota kevgat jallas*
9. **Keinoa**:
 eksternatiivi: *kovil sanoil kyzyi*
10. **Kellä on**:
 eksternatiivi: *Padroi on miehel nimi*
11. **Kelle tulee**:
 eksternatiivi: *tyttö meni miehel*
12. **Keltä otetaan, kysytään**:
 ablatiivi: *minul veneh viedih; kyzy hänel dorogoa*

13. **Keltä saadaan:**

elatiivi: *puistin d'eygoa moamas*

14) **Missä kiinni:**

inessiivi: *keggä on jallas*

15) **Mihin kiintyy:**

illatiivi: *hoavo pane rugehih*

16) **Kessä on:**

inessiivi: *minus on čeärä*

17) **Kestä lähtee:**

elatiivi: *hänes lähti ylbevys*

18) **Kehen tulee:**

elatiivi: *häneh kylmändä tartui*

19. **Kohdetta:**

a) Toiminnan kohdetta:

genetiivi: *sovan ombelij*

akkusatiivi: *hevon tappelet*

partitiivi: *kohenda tulda*

partitiivi: *pyvös ollah kaloa*

elatiivi: *pie puolistusta minussani*

illatiivi: *knígah on tiedäj*

eksternatiivi: *paranduksen pidi virroilleh*

b) Ajatuksen, tunteen kohdetta:

akkusatiivi: *kartohka varoav hallan*

partitiivi: *minú häi suvaiččov*

elatiivi: *hänes on äjjä paginoa*

illatiivi: *mieli palav kodimoah*

20. **Kokonaisuutta:**

a) osasanan kanssa:

genetiivi: *järven selgä*

partitiivi: *allul n'edäli, mit oletto miehi? kolme saldattoa*

elatiivi: *kielilöi n'äpin kandeleshes*

b) ilman osasanaa:

partitiivi *hyveä siendä kazvav; kolmatta sadoa markoa*

21. Korostusta:

elatiivi: *síd on miehís mies*

22. Kulkuneuvoa:

inessiivi: *poaras ajan; menin venehes* (muiden kanssa)

eksternatiivi: *menin venehel yksin tai omalla*

23. Laatua:

genetiivi *kaupan mies*

24. Leikkiä:

a) missä, mihin: eksternatiivi: *lapset ollah lumizil; ruvettih čoukoil*

b) mistä: ablatiivi: *linnazil päi mendih kezoil*

25. Mistä maksetaan, minkä asemesta annetaan:

elatiivi: *min púdas annoit? soat tämän palkoi*

26. Kenen mielestä:

elatiivi: *oma on čoma jogahizes*

27 Mittayksikköä:

ablatiivi: *30 markoa päiväl saimmo*

28. Mukana seuraavaa:

komitatiivi: *jyvät ogahinneh ojjendetah*

29. Määrä:

a) asian tai ominaisuuden: genetiivi: *päivän matka; ilman súri*

b) mitan: partitiivi: *syldä korgei; kahta vuittí súrembi*

c) miten paljon: ablatiivi: *vägi palal kúlui*

d) mihin mitta, arvo alenee tai nousee: illatiivi: *roado leibih meni*

e) missä erin: instruktiivi: *vähäzin on syömine magei*

f) kuinka suuressa joukossa: instruktiivi: *n'el'l'ai olimmo nuotal*

30. Minkä näköinen:

illatiivi: *tyttö on izäh*

31. Miltä näyttää:

translatiivi: *hyväkse ozutah*

ablatiivi: *hyväl tunduv*

32. Omistajaa:

genetiivi *hevon loimi*

eksternatiivi: *Marki on nimi miehel; tulin siah hänel*

33. Paikkaa

a) missä:

essiivi: *alahan, loitton*

inessiivi: *izä on kois; salbamos seizov hebo*

eksternatiivi: *kodimoal elän; uksel seizon*

eksessiivi: *alahan päi, loitton päi*

b) mistä:

elatiivi: *sanomat sain kois päi*

ablatiivi: *lapset lauçal kirboi*

translatiivi: *alahakse, loitokse*

c) mihin:

illatiivi: *meččäh lähti*

eksternatiivi: *istoi lajjemal*

34. Perhettä

a) missä, mihin: eksternatiivi: *meil on elämäs; tule meil käymäh*

b) mistä: ablatiivi: *meil päi lähti*

35. Poissaoloa:

abessiivi: *ičettäh ei ole käsky mennä*

36. Pukua

a) missä: inessiivi: *hyväs sovas olen*

b) mistä: elatiivi: *kauftanas jaksoimmos*

c) mihin: illatiivi: *mustih šuorín*

37. Puutetta:

abessiivi: *miero palkata pagizov*

38. Runsautta tai puutetta:

partitiivi *jogi oli täydenä miestä; vittä minuttoa vajai kaksi*

39. Ryhmää

a) missä : inessiivi: *pyzy toizis*

b) mistä : elatiivi: *meis päi jäi tulemah*

c) mihin : illatiivi: *goštjih tulín*

40. **Seurausta:**

translatiivi: *ozakse olgah*

41. **Miksi sopii:**

translatiivi: *häi on hyvä kupsakse*

42. **Minkä suhteen:**

elatiivi: *älä voarra palkas*

illatiivi: *čäpper on roadoh*

ablatiivi: *ylbei on paginal*

instruktiivi: *mies on jalloin pitkä*

43. **Suorittajaa, agenttia:** genetiivi *izändän laittu stola*

elatiivi: *sinus päi on muga paistu*

eksternatiivi: *yhten vastah on roattu mollembil*

44. **Syytä:**

genetiivi: *liemi on sopen kačmer*

partitiivi: *silmit rikoin luvendoa*

illatiivi: *ei mene käskeh lapsi*

eksternatiivi: *milbo rídavuitto?*

45. **Säätä:**

a) missä: eksternatiivi: *vihmal matkatah*

b) mistä: elatiivi: *tuhus tuldih kodih*

c) mihin: illatiivi: *tuhuh mendih*

46. **Millä tahrainen:**

inessiivi: *käet on kalas*

47. **Tapaa:**

essiivi: *peänäh vaihtoimmo*

partitiivi: *täyttä vägie vihmuu*

translatiivi: *karjalakse pajistah*

eksternatiivi: *pavol tulin*

instruktiivi: *täyzin tozin sútui*

translatiivi: *kaupakse pietäh kaloa*

48. **Tarkoitusta:**

illatiivi: *tule abuh*

instruktiivi: *sovindoin tulin*

49. **Tie, minkä kautta:**

elatiivi: *ikkunas kirgain*

50. **Tilaa, asemaa:**

a) missä:

essiivi: *palazina on št'okla*

inessiivi: *tuomi on halvas*

eksternatiivi: *vähäl väel olen*

instruktiivi: *juroloin on järvi*

b) mistä:

eksessiivi: *heitettih taloin vanhimina*

elatiivi: *avoia uksi lukus*

ablatiivi: *lapsi korgiel päi kirboi*

c) mihin:

translatiivi: *kodi tuli valmehekse*

illatiivi: *taivas meni teähteh*

eksternatiivi: *panen d'eggat kazvol*

51. **Tilaisuutta:**

a) missä:

inessiivi: *priomas on briha*

eksternatiivi: *sulhazil ollah*

b) mistä:

elatiivi: *kerahmos päi tuldih*

ablatiivi: *voinal peäzit eäreh*

c) mihin:

illatiivi: *bes'odah lähtin*

eksternatiivi: *javal kerryttih*

52. **Tointa, toimen esinettä:**

a) missä:

inessiivi: *púškis on [se] saldatta*

eksternatiivi: *verkoloil on rahvas*

b) mistä:

elatiivi: *roavos peästih kodih*

ablatiivi: *húhtal päi tuldih*

c) mihin:

illatiivi: *menen oravih*

eksternatiivi: *ostoksil lähtettih*

53. Välittömästi toistuvia kohtia:partitiivi: *úzi útta kieles lähtöv jogahizel*ablatiivi: *kivi kivel hypitäh***54. Miltä tuntuu:**ablatiivi: *túli vihul šeiboav***55. Minkä valtaan:**illatiivi: *hyvä sanah i leppä lämbyv***56. Mitä vastaten:**illatiivi: *norma mieheh joattih***57. Mihin verraten:**partitiivi *vienol vihmal on parembi räkkie roata*translatiivi: *kyläkse on súri meän kohta*elatiivi: *kaksi minus nítät*

Huom. Sijojen asemesta käytetään usein **suhdesanoja** nominin yhteydessä. Niinpä

aikaa osoittavat: *aloh, jälles***keinoa:** *ker, vallal, vuoh, väil***kellä:** *käis, peräl, tagan, varas***kelle:** *kädeh, näh(te), toakse, varah, varoi, var(te)***ajatuksen kohdetta:** *kohti, peäl, päi, vas(te), ymbäri***mistä maksetaan:** *vas(te), vastah***kenen mielestä:** *myö***mittayksikköä:** *toko***mukanaseuraavaa:** *ker, keral, myvväs***paikkaa:** *eär(eh), keskes, keskeh, luo, peäl (päi), pieles, pieleh, reunas, reunah, seämes, seämeh, sydämes, sydämeh, tyves, tyveh***puutetta:** *täh, vajai***minkä suhteen:** *eis (ies), eičči, kauti, kohtas, hohtah, myö, niškoi, näh(te), puoles, toáčči, täh***suorittajaa:** *käil***syytä:** *eis (ies), jälgie, pereä, peräs, peäh, peäl, täh, valdoa***tapaa:** *mugah, myö, vastah***tarkoitusta:** *eis, niškoi, näh(te), peäl, täh, varoi, vas(te)***tietä, minkä kautta:** *myö***tilaa:** *al, ker*

tointa: *peäl*

mitä vastaten: *kohti*

mihin verraten: *eis, iel*

2.4 Substantiiveista ja adjektiiveista

§58 Useilla sanoilla on **sekä substantiivinen että adjektiivinen** merkitys. Niihin kuuluvat johdetut sanat, joilla on pääte *-j(a)*, *(-jä)*, *-ikko*, *-ine*, *-koi* (*-köi*), *-laine* (*-läine*), *-sko* (*-skö*), sitä paitsi useat yhdyssanat ja yksityiset johtamattomat sanat.

Esim. *eläj, tulij, haudažikko, edine, lahoine, livviköi, kugalaine, virniškö; hiemainiekkä, kirjaniekkä, randa, kobra, harmaiparda, päivärinne; kibej, kíreh, líga, läylen, märgä, revinnyh, sinine, tyhjü.*

§59 Substantiivisesti käytetään tavallisia adjektiiveja joko yksikössä tai monikossa.

Esim. *Ei märgä kastundoa varoa* (San.). *Kyläs nägyv kynnenmoine, kois ei nävy ni kondienmoine* (San.). *Hil'v'a hadaran taboav* (San.). *Äjjä armasta, vähä hyveä* (San.). *Hyvä pahan vastoav* (San.). *Silmän kaunista otammo* (nautimme katselemisesta). *Kalao k'ei ole, ga eihäi olematoi tule. Ken mullozi muistelov, sil rikka silmäh* (San.). *Muistettulois da muistamattomis prošti. Älgeä läkkeä vähien täh súdoh. Hapannuot vestän. Tämänilmazi ainos huolit.*

§60 Adjektiivien asemesta usein käytetään *-us*, *-ys* -päätteisiä ominaisuuden nimiä, joskus muitakin.

Esim. *Hyvyön loadi häi minul* (hyvää on hän tehnyt). *En minä parembutta ni midä tiedänyh. Sogevuizis päivin muga meni roado. Hos kui kullin kielin pyrritin, ykskai jäi.*

2.5 Komparaatiosta (vertailusta)

§61 Komparatiivi osoittaa ominaisuuden suurempaa määrää johonkin toiseen verraten tai jokseenkin suurta määrää muuhun vertaamatta. Komparatiivi tavataan usein substantiiveilla ja adverbeillakin.

Esim. *Parembi on kuldoa kulman täyzi kui huigieda helman täyzi (San.). Eländä ei ole poikki pellos projjinda, se on pitkemi (San.). Leyhkändä on kebiemi rihenpuindoa (San.). Häi on herrembi toista (ylpeämpi virastaan). Minun naine on viel kudojembi kui sinun. Perkumoa on ylembä, mäembä muldamoada. Midä n'ällembi, sidä parembi syömine (San.). Sovva rannemba, älä koskemba. Ole čupumba. Tänäpäi on tulembaine seä eglästä. Istoi tännembä. Omembaine on vierasta čomembaine (San.). Pakkazemboä čuroa on, ei ole glen pakkaine. Kanzan koašša on sagiemi. (San.) Ota mi vai aigavuv järiemi seiväs. Toine kublembal uidav, ei muga uppuo. Kui jälgiembäh maksanet, ga annan laihinah. Ukkoh käski syömistä parembasta tuvva, jygei on roado. Huom! Vihmembi vihmoa (kauhea sade).*

§62 Superlatiivi ilmaisee ominaisuuden suurimman määrän toisiin verraten. Vahvikkeena käytetään sanoja *kaikis*, *kaikissah* tai *kaikkí*.

Esim. *Äjjä omoa, äjjä armasta, paičče iče armahin (San.). Akan soba valgein, ukon leibä urain. (San.). Kudai raveimah teis roadav? Sít talois on kaikis n'ällin roadoa rahvahal.*

Huom. Erittäin suurta ominaisuuden määrää osoitetaan harvoin superlatiivilla; tavallisesti käytetään sitä varten adverbeja tai sanan toistamista, jolloin se ensi kerralla on toisessa sijassa.

Esim. *Paras on se inehmine paginal. Paivu on pahin poltoa, ei pala, vai čihizöv. Eri (igi, ilmi, julgi, peri, täyzi, yli) hyvä. Kerral (mielel, muitemuis, peälimäine, puhtas, vallan, vallatoi) čoma (= mučoma = čoma ga čoma). Tävven (tävves, täyzis, täyzimis, täyzil) täyzi.*

2.6 Lukusanoista

§63 Kun perusluku (luvusta kaksi alkaen) ja murtoluku on yksikön nominatiivissa tai akkusatiivissa, seuraa nomini yksikön partitiivissa;

murtoluvun jäljessä on myös elatiivi (ilman *päi*) tavallinen.

Esim. *Kaksi rubl'oa on kukkaros. Kolmekymmen virstoa on sih hie-
ruh. Vízi píroada söin yhteh palah. Soan lyhtehtä leikkain. Butilkas
on n'el'l'ändes (= n'el'l'äsvuitti) litroa (= litras). Kolmandeksen (=*
kolmandenvuitin) otin kondú (= konnus).

§64 Kun yllämainitut lukusanat ovat muussa sijassa kuin nominatiivi tai akkusatiivi, niin niitä seuraava **nomini taipuu samassa sijassa ja luvussa; vuitti-osaisia murtolukuja** seuraa kumminkin vain **yksikön partitiivi tai elatiivi**.

Esim. *Lähil kolmenkymmenen vuven vanha olen. Kaksikymmenvijjel
markal ostin tavaraa. Jagamies sovittih n'el'l'ändeksel taloil (= taloida).
Jagamies sovittih n'el'l'ändelvuutil talois (= taloida). Kolmattavuitti
on ellendännyh paginois. Äjjängo maksoit n'el'l'ändesvuitis litras (=*
litroa).

Huom. Perusluvun määräämä, henkilöitä merkitsevä substantiivi tava-
taan myös monikon partitiivissa, kun perusluku on nominatiivissa tai
akkusatiivissa: *n'elli poigi*.

Lisäys. *Puoli*-sanaa seuraaviin nomineihin kuuluvat samat säännöt kuin
yllä §63 ja §64

Esim. *Nostú on puoli aigoa murginah sah. Olin puolentoista vuotta
Sordavalas.*

Poara sanan jäljessä on nomini aina yksikön partitiivissa.

Esim. *Poara hebuo val'l'astettih. Poaral hebuo (= hebopoaral) ajan.*

§65 Peruslukujen monikkoa käytetään:

- a) kun ne määräävät **yksin monikossa tavattavia substantiiveja**
tai parittain olevien esineiden nimiä.

Esim. *Kolmil nimipäivil olin tänä vuon. Kahtet sovat ombelutin uk-
kozel. Vízis lujuzis olen käymyh pyhäkeskes. Kolmil airoloil souttih.
Kahtet jallačit pidäv roadajal. Kahtet lapset kazvatti, toizen kerran
ku nai.*

- b) kun ne ovat **likimääräisiä** lukuja.

Esim. *Kolmekymmenkaksis vuozis on naine. En käy ni vızis n'edälilöis kyllys.*

- c) kun lukusanat *kymmene, sada, tuhat, miljon* **epämääräisesti** tarkoittavat monia kymmeniä y.m.

Esim. *Moní tuhanzí oli rahvasta. Sadoi heboloi oli jarmankas. Kihlat oli iskietty kymmenil rublil.*

§66 Murtolukujen ja *puoli* sanan **monikkoa** tavataan, kun ne määräävät samaan ryhmään kuuluvien yksilöiden tai yksikköjen nimiä.

Esim. *Kolmandekset púloi túli koadoi. N'el'l'ändeksil taloloil ei tävvy vil'at. Puolet parzí paloi. Puolis ajjois en ole kois.*

§67 Lukusanan attribuuttina oleva pronomini, järjestysluku tai adjektiivi on aina **monikossa**. Tällaiseen lukusanaan kuuluva substantiivi on silloin joko monikossa tai yksikössä.

Esim. *Net kaksi lesket (= leskie) eletäh yhtes. Minun tuttavat kolme saldatat (= saldattoa) työttih Pút't'erih. Kaksi tytärdä on čomoa, toizet kaksi tuhmat.*

§68 Vuosiluku ilmaistaan joko järjestysluvulla, jota seuraa sana *vuoz*i tai sanalla *vuoz*i, jota seuraa perusluku nominatiivissa.

Esim. *Nygöi on tuhat yheksäsadoa kolmekymmenkuvves vuoz*i (= *vuoz*i tuhat yheksäsadoa kolmekymmenküzi). *Minun izä kuoli tuhat kaheksasadoa kaheksakymmen ezmäizel vuvvel* (= *vuvvel* tuhat kaheksasadoa kaheksakymmen yksi). *Vuvves (päi) tuhat seičče-sadoa kaksikymmenyksi vuodeh sah tuhat kaheksasadoa yksitoista Viburin leäni oli Suomes eriže.*

§69 Päivämäärä ilmaistaan kuukauden päivän määrävällä järjestysluvulla, jota seuraa kuukauden nimi partitiivissa. Milloin järjestysluku ei ole eksternatiivissa, voi kuukauden nimi olla eksternatiivissa.

Esim. *Tänäpäi on kolmas päivä martoa. Tuln kodih toissa peän majjal. Lähtin Sordavalah kymmenendel päiväl* (= *čislal*) *apreloa. Školah käydih*

jälgimäizeh päiväh sah majjoo (= majjal).

§70 Tuntia ilmoitetaan perus- tai järjestysluvulla sekä čoassu sanalla, joka lukusanan jäljessä taipuu niinkuin nominit yleensä.

Esim. *Ongo äjjä čoassú? (= mi čoassuloi nygöi on?). Nygöi on čoassu päiveä (= yksi čoassu). Ei ole viel yksi čoassu. On kaksi čoassú. Viel on vajai n'el'l'i (čoassú). Läs yhekseä čoassú. Iel kolmes on čoassú (= iel kolmes čoasus on aigoa = n'el'l'äs čoassu on) (yli klo 3). Vittä čoassú lyöv. Vízi čoassú löi (= vízi lyödih čoasut). Vízitosta minuttoa on peäl kahten (= kaksi vízitosta minuttoa on = vízitosta minuttoa on kolmatta). Puoli kolmatta čoassú on. Kymmendä minuttoa on vajai kolme (čoasut). N'el'l'ändestä (četvertí) minuttoa on vajai n'el'l'i. Kaheksih čoassuloih sah. Mil (= kudoal) čoassul tulet kodih? Tule čoasul. Tule yhten čoasun aigah. Linnas vízi čoassú (vijjel čoasul) lähtin ehteä. Ennen (=iel) vittä čoassú menin järvel. Jälles puolda čoassú šahašimmo. Peäl yheksän čoassú päivä laskeh.*

2.7 Pronomineista

2.7.1 Persoonapronominit

§71 *Minä, sinä, häi, myö, työ, hyö* ovat **persoonapronomineja**. Ne viittaavat puhuvaan (puhuviin), puhuteltuun (puhuteltuihin) tai puheenaolevaan (puheenaoleviin).

§72 Subjektina olevan 1. ja 2. persoonan pronomini pannaan ilmi ja verbin edelle yleensä vain silloin, kun sillä on (lause)paino; 3. persoona usein muutenkin. Lausepainotta ollen pronominit seuraavat verbin jäljessä tai jäävät pois. Kolmannen persoonan pronomininä käytetään myös sanaa *se*.

Esim. *Sinä mene hebuo eččimäh, minä val'ahuksen kohendan. Minä roan, roan, da viel ainos käskelöv. Čakka sanov: Minä ku tulen, dai rugehen tuon. Arvakkoa työ, mi nečil akal rodih; myö emmo ellendä paginoa. Kusbo on izändä? Häi on mieras. Kačo nečis koavoa, kui häi*

hyvin eläv. Reäpöimähändä suolas ei rikkovu, a syvvä on hyvä häi. Viego vihmas nygöi peässen kodih? Vuota lähten, kačon. Tulov kui kolmen koin izändä (sanotaan meluavasta tulijasta). Hos súdo murdav ga omoa puolistav (San.). Kus olitto yödä? Se on umbisühine hyvä, hänes et sanoa soa ostamattah.

Huom. Jälkilauseessa persoonapronomini subjektina ollen jää ilmi panematta, milloin se jo etulauseessa on esiintynyt.

Esim. *Mi nygöi sinus on, k'et voi? Kuni, toatto, heggis ollet, sini nečis syö stolan peäs.*

Huom. Kysymyslauseissa tavataan persoonapronomini predikaatin edellä lausepainottomanakin.

Esim. *Maša, avoa uksi. Ga, järillehgo sinä toatan toit sih? Kuibo minä sinü nostatan, uinonnet äjjäl?*

Huom. Verbin 2. persoonaa ilman persoonapronominia käytetään hyvin usein yksipersonaisesti.

Esim. *Et ozas peäliči mene (San.). Hivuo et malta, g'et ni nitä.*

Huom. Joskus tavataan monikon 1. persoona vastaavan yksikön persoonan asemesta osoittamassa vaatimattomuutta.

Esim. *Myö kävyimmö egläi Sn'oroh. Se vel'l'i on nuorembi meidä.*

Monikon 2. persoonaa käytetään vastaavan yksikön persoonan asemesta kohteliaisuuden ilmaisuksi.

Esim. *Mengeä tervehenä; toičči käygeä.*

§73 Monikon genetiivejä *meän, teän, heän* tavataan vain silloin, kun niillä ei ole lausepainoa.

Esim. *Peäzet meän heboh, ülä huolahtai. Ni meän, ni heän, ni kudamas talois ei mejjän kyläs ei ole kazakkoa. Vrt. Hejjän hieru on loitton meis. Eräs jeyrei, paistih, ristihes mejjän vieroh.*

§74 Monikon akkusatiiveja *meät, teät, heät* (= *mejjät, tejjät, hejjät*) tavataan harvoin; niiden asemesta käytetään tavallisesti partitiiveja.

Esim. *Izä nägi meidä* (= *mejjät*). *Pútos peülleh i vedi meät. Iče kaimain heidä* (= *heät = hejjät*) *kujonsúh sah.*

§75 Persoonapronominien asemesta tavataan usein *iče* pronominin muotoja omistusliitteen kanssa (paitse nominatiivissa).

Esim. *Vai olis ičelleni mökki, päivä n'álläs, kaksi syömättäh, ni ken ei tiedäs. Sanon minä ičelleh, ei pie muil sanuo. Ota iččes d'eygat. Ičessäh ei ole ni min n'eruleo. Iččiedäs en järgieh tunnustannuh; toizekse toivoiin.*

2.7.2 Omistusliitteet (possessiivisuffiksit)

§76 **Omistusliitteet** osoittavat omistajaa. Käytetään yleensä vain yksikön liitteitä; monikon suffikseja tavataan vain sanan eksternatiivissa.

Nämä liitteet yhtyvät sanan nominatiiviin ja genetiiviin vain silloin, kun sana tarkoittaa **puhuteltua tai lähisukulaista**. Päätteelliseen akkusatiiviin ne eivät liity, eivätkä monikon genetiiviin; monikon nominatiiviin harvoin.

Omistusliitteisen sanan yhteydessä tavataan persoonapronominin genetiivissä silloin, kun niillä on paino.

Esim. *Ole, lapseni, pertis; älä mene pakkazeh. Annelgoa surdunuol, sulat armozeni, ylen sulat paginaizet* (San.). *Ongo toattas kois? Hänelgo on sinun tyttäres? Akkah on rapsakko. Poigas tieton näin. N'eveskäh ker matkai izändä linnah. Anna hevolleni kagroa. Yksin peädäni kävelizinkus päivä, kus yö. Ota tyvehes lapsi, minä en peäze. Vein kodiheh poigazen. Lapsillemmo ostimmo kamfiettoa. Ottoat omat elot ičellettö. Ota šoapkas keral.*

Huom. Suffiksin yksikköä tavataan usein monikon merkityksessä.

Esim. *Ottoat omat elot ičelles. Pangoa mielehes, lapset.*

Huom. 3. persoonan suffiksi tavataan usein. muiden persoonain suffiksien asemesta, myös adverbisesti käytetyissä sanoissa.

Esim. *Higehes vilú vettä join. Olen tulluh tänne tietessäh, ku sinul on da annat (laihinah). Järgieh, miehikseh, údehes; kuvalleh, magavolleh, enemiyölleh, kolmelleh, seizalleh.*

Huom. 3. persoonan suffiksia käytetään joskus tarkoittamassa kaikkia.

Esim. *Pakačín on púloissah pahin, kodavüvy miehissäh kolakin (San.).*

§77 Tavallisemmin kuin omistusliitteitä käytetään omistajaa ilmaise-
massa:

- 1) persoonapronominien genetiiviä
- 2) *oma* sanaa taipuvana ilman omistusliitettä taikka joko taipumat-
tomana tai taipuvana liitteen kanssa;
- 3) *iče* sanan vahvaa vartaloa suffiksin kanssa.

Esim. *Minun lapset ei voi. Mene toakse minun. Hänelgo on sinun tytär. Viel kaččov kaži kuniggahan silmih, ammuigo minä sinun silmih kačon (San.). Tejjän brihat kus ollah? Hejjän hevot heboloi emmo nähnyh. Täl ilmal myö ni ken ei omoa veäryttä näe (San.). Omal hevol toin tava-
rat. Ottoat omat brujat eäreh. Omani d'eŋgoi en sudre pane. Täs omas ostokset. Izändä Ignoi vajehti omah hevon jarmankas. Jogahine armas-
tav omoadah lasta. Omillemmo rahvahil syömistä varustammo. Nämät ollah iččeni kuvotut verkot. Ota iččes rubl'at. Azummo iččemmö lapsil regyöt. Bes'odas iččettö tyttäret ollah. Mappi ei iččeh d'eädeä järgieh tundenuh.)*

2.7.3 Refleksiivipronomini (itsekohtainen pronomi- ni)

§78 Kun subjektina oleva persoona on samassa lauseessa määräyksenä, niin tätä määräystä ilmoittaa *iče* sanan muotoja (paitsi nominatiivia) joko omistusliitteiden kanssa tai ilman.

Esim. *Häi otti pojjan iččeh ker. Jo ičen kaččov vähäizel lapsi. Naine toizí iččie myö súdiv. Älä kítä iččiedäs, anna toine kittäv. (San.). Ičekseh roatah. Pusta lumet iččessäs. Sinä otat joga kohtan todeh da iččeheh otat. Ičellemmö emmo ottanuh ni midä. Jätteät ičellettägi.*

2.7.4 Resiprookkipronomini (Keskinäispronomini)

§79 Resiprookkipronomini ilmoittaa vastavuoroisuutta. Sinä tava-taan *toine* sana käytettynä kaksinaisesti yksikössä, ensin taipumatto-mana, sitten taivutettuna suffiksin kanssa tai ilman.

Esim. *Näimmö toinetoizen koi. Moititah toinetoizeh lapsí, ei omí. Toine-toista vai pannah, ni kudai ei mendäs veäräkse. Tietokset ei silmi otella toinetoizes (toinetoizessah). Toinetoizeh súttuhú terväh toravutah lapset. Toinetoizel kielí kannellah.*

2.7.5 Demonstratiivipronominit (Osoittavaiset ase-mosanat)

§80 Demonstratiivipronomineja ovat *tämä, netäi, tai, netai, se, neče, toi, netoi*. Niitä käytetään sekä adjektiivisesti että substantiivi-sesti.

§81 *Tämä* viittaa lähempänä olevaan asiaan tai henkilöön kuin *tai*; se taas johonkin läheisempään kuin *toi*. *Tämä, se, neče* voivat myös tarkoittaa äsken tai ennen mainittua oliota. *Toi* ilmaisee joskus halvek-simista.

Esim. *Ei se täh azieh koskei. Nämil ajjoil on kaikenjytys kallis. Taigo kodi hänen on? Hevot on nygöi noat laihat, ga nahka terväh peäzöv púl. Sen dielon kohtas olen oigei. Ilmi níl on kai, ei peitos ni midä ole. Sen hoikakse ei pidäs kezrütä. Kui kaste heinän peäs, se aigoa on nuorda igeä. Kynzí en pane tuol levol nouzendah niško. Leivät kai on kärvendännyh; kenbo noida syöv!*

§82 *Ne*-prefiksillä alkavat pronominit ilmaisevat asian tai henkilön määrätymmin, painokkaammin kuin vastaavat prefiksittömät.

Esim. *Netäl aigoa k'et eläne, ga kosbo elät? Pane muistoh nenämät n'evondat minun. Netai kohta ei muga pideli roata. Nenoat sovat kenen oldaneh? Toinetoista dívitäh: tämä tämmöine, neče neŋgoine. Kačo*

nenis koavoa, kui hyö roatah eletäh. Netuos kaskes äjjeä sytytystä ei pie kuival aigoa. Nenuolois roadajil ei ližeeä rod'ei.

§83 Determinatiivisesti käytettäessä demonstratiivipronominit viittavat pronominin tai sen pääsanana määräyksenä olevaan sivulauseeseen.

Esim. *Midä mieles, sidä i kieles (San.). Se on ozakas tytär, kudai izäh (San.). Sidä myö peäzin, kui kyzelin. Toi kodi meän on, kudai rannal.*

§84 *Se* pronominia käytetään myös **määrävänä artikkelina**, varsinkin sen nominatiivia. Pronomini on silloin joko pääsanansa edellä tai jäljessä ja ilmoittaa sen ennen mainituksi tai hyvin tunnetuksi. Myöskin se voi osoittaa painokkuutta.

Esim. *Jogo liene se hänen tytär mennyh miehel? Kul paloloil vierdäjes on yksi se pkoisoba peäl. Sit se higi kuohastuw terväh ičes. Sillas net on arkut. Sen ilmazen iän käveli häi miero myö. Sidä tarkutta ei maksa ni palkoa roadajil. Sih i d'engat panov kävelyksih. Kulmun koski se burhú andav, valgei on júri. Kadai se rädžizöv enimäl tules. Kodi se on srojie ei kui robehen kolka keännäldeä (San.). Kúzitahoine ozra se on blodij. Anni se pal'lahin jalloin t'ompittav. Lope eäreh pagin nygöi se tyhjä. Nyt on häi kaikissah parahuolleh heinä se. Sit koatah ražmoit net sittä.*

2.7.6 Interrogatiivipronominit. (Kysyväiset aseosanat)

§85 Interrogatiivipronomini

§86 *ken (kengo)* (kuka, ken, mikä) viittaa henkilöön ja tavataan sekä substantiivisena että adjektiivisena; adjektiiviattribuuttina sitä ei kuitenkaan käytetä nominatiivissa eikä akkusatiivissa.

Esim. *Ken(go) siel reygasta riehkiv? Kenbo sinä olet? Kedä tulov toal? (useammasta puhuen)? Kenen brihan ker kävelit? Kenen neidizien ker kizait (useampia tarkoittaen)? Kel lapsel annoit kamfiettoa? (vrt. kel lapsil).*

§87 *Kudai, kudoahine, kudamaine, kumbaine* (mikä, kumpi) tavataan sekä adjektiivisena että substantiivisena.

Esim. *Kudai mies ollov, nägyv toas? Kudamoa (= kudoada) kyleä olet? Kudoahine kodi tejjän on? Kudamaizen kartohkaizen otat?*

§88 *Ku-* (ilman nominatiivia, genetiiviä ja akkusatiivia) esiintyy adverbina muodossa *kus, kuh, kui* tai adjektiiviattribuuttina, jota seuraa usein substantiivi yksikön tai monikon partitiivissa.

Esim. *Kus olit? Kuh liene kukkaron kaimannuh? Kuibo sid peäzit? Kuna peän tulet? Midä kúlvw, kuda nägyv? Kukse aigoa kzyzi laihinah? Kuh kohtah* (epämääräisemmin: *kuh kohti*) *heitit kirvehen? Kul aigoa arboat hänen tulevan?*

§89 *Mi (migo)*, mikä, on sekä adjektiivi että substantiivi. Henkilöön viitaten sitä tavataan vain adjektiivina. Sitä seuraava substantiivi on usein yksikön tai monikon partitiivissa huolimatta pronominin sijasta.

Mi sanan yksikön nominatiivia ja akkusatiivia käytetään myös adverbien tavoin merkityksessä kuinka paljon, kuinka monta, kuinka kauan, minkä verran. Sanaa seuraava substantiivi on silloin yksikön partitiivissa.

Kysymyslauseissa genetiivi *min* yhdessä *-us* -päätteen ominaisuusnimen, adjektiivin, adverbien tai verbin kanssa merkitsee: kuinka?

Huudahduslauseissa nominatiivi *mi* usein myös merkitsee kuinka?

Esim. *Mi(bo) on paginoina? Mitgo nenet ollah? Min(bo) minä hänelleh voin? Midä kúlvw? A rauhaččaine kai nygöi. Mikse hänel d'eygoa annoit? Mis talois on parembi olla? Min ajjoin peäzet lähtemäh? Mi häi miehí on? Mit paginoi teil oli? Min lapsi sai emändä sinun? Mis kohti olit marjas? Mil n'eroloi millä keinoin? Mil aigoa tulet päiväl? Mi aigoa menöv koin srojies? Mi on heil hebuo? Min magain nygöi väzyhý? Min saitto kaloa ongeh? Min loittovuol (= loitton) on hieru teän? Min hätken (= hätkeyön) kävelit heboloih púttujes? Min pitkä (= pitkys) oli matka? Min äjjän (= äjjevyön) sait kasken ajandoa? Mi oli šogoli häi brihana olles! Mi oli paha matka, en ni smiettinyh! Mi olen minä ozatoi! Kačo, mingo hyvän päivän loadi. Min olin sidä dieluo ihastuksis!*

2.7.7 Relatiivipronominit. (Takakohtaiset asemosanat)

§90 Relatiivipronomineina käytetään interrogatiivipronomineja. Näistä *ken* (joka) ja *mi* (mikä, niin paljon, niin kauan, niin monta, sen verran, niin(kuin)) tavataan varsinkin silloin, kun relatiivilause käy edellä tai korrelaatti ei ole ilmiä.

Esim. *Se tyrmäh viedih, ken varrasti. Ken mullozi muistelov, sil silmä peäs eäreh* (San.). *Kenen ries istut, sen i pajuo panet* (San.). *Kudaman ottanetto, sen i annan. En tie, kudoah čurah kaldavuttih kellot. Et arboa, kus kohti kävelin järvel. Tuli, mi tuli, lähten sentäh. Min ehtinet, ga sen roat. Midä sugu, sidä rodu, sidä helei heimokunda* (San.). *Mit on broakut parret, net hallokse pilatah. Syö, midä sú mavustav. Mi poalikkaizí, se srúnasta kandlehes* (niin monta kieltä). *N'ejjistys on, min aigoa huondekses kaste heinän peäs* (San.). *Mentie mi sadoi lindú lendi. Min pidhus, sen levevys on akka. Minä ajan, min jalgoa otti hebo.*

Huom! Relatiivilauseen asemesta käytetään joskus muita sanontatapoja.

Esim. *Sen sanojoa on* (on niitä, jotka sitä sanovat). *Harčovolois on povvarit, keittäjät rokan da košan. Ennen itkiettih virtä dai hätken nägemättömil* (niillekin, joita ei pitkiin aikoihin saatu tavata). *Älä, linduzeni, sidä usko kaikkie mieron sanondoa. Siel olendahizet sovot* (vaatteet, mitkä olivat (minulla) siellä ollessani). *Saven survottav karta* (kaukalo, missä savea sotketaan).

2.7.8 Indefiniittipronominit. (Epämääräiset asemosanat)

§91 Indefiniittipronomineina käytetään:

- 1) Interrogatiiveja, joihin on liittynyt partikkeli *-gi*: *Kengi* (kukin, jokainen), *kudaigi*, *kudamainegi*, *kumbainegi* (kukin muutamista, kumpikin), *kugi* (ei nominatiivissa eikä genetiivissä; enimmäkseen adverbeina), *migi* (ainoastaan toisen indefiniittipronominin tai -partikkelin yhteydessä).

Esim. *Rahvas otettih síd kengi vähäine. Anna kelgi mujoa. Kudaiigi soadih hyvästi d'engoa. Kudamasgi kylän talois poiga viedih voinal. Sidä on kusgi vähäine keyheä. Vähäzen pirkailin kuhgi havú. Kunnegi käin, joga siah käin. Ken kuigi aigoa menettäv pyhänpeän. Brujat vedehtäv pihal, konza migi on. Kusbo rahvas ollah? Mi misgi, ken kusgi. Midä mihgi pidelin, kai d'engazet pín.*

- 2) Interrogatiiveja, joihin on liittynyt sana *tahto* (= *tah*), *kačot* (= *kaččov*), *liene*, *ollov*, *púttuv*. Siis: *kentahto*, *kudaitahto*, *kudamainetahto*, *kumbainetahto* (jokin, joku, kuka hyvänsä, mikä tai kumpi tahansa), *kutahto* (adverbeina), *mitahto* (jokin, mikä tahansa, kuinka paljon tahansa, *kenkačot*, *kudai kačot*, *kenliene*, *kenollov*, *kenpúttuv* (merkitys kuin edellä).

Esim. *Kentah(to) tullov, ga sano, ehtäl tulen. Tabaitgo kenen-tahto voran? Olgah kentahto. Kudoantah(to) autat, kaikkí hos ei soane. Kudamainetahto pie, joudav. Pyhällä nygöi kustahto pidäv sanomat (jossakin tekee vahinkoa). Ollov mitahto briegu, sinne hyppeät järgieh. Sanokkah midätahto, en usko. Olgah eluo mitahto, ei tävvy silmä hänel. Ota kudaikačot. Oldahas kускаčot. Kunnekaččov sinne menöv. Sai mikačot. Kenliene oli ajaj joamao myö, viufkahtih vai. Kudoasliene kyläs jälgimäi pútui roadaž hänel. Kusliene sai vellakse yhtelläh. Hebo bokin piḡkastih, pöllästyj midäliene. Miliene peän kivendi. Vereädä stukniv kenollov tulij. Kudaiollov roadoi heis hos kaikin pučitahes. Löydyi jälgimäi kusollov stoikka. Toppa miollov čökkiv silmäs. Minollov vian löydänöv, järgieh sanov. Tämän čoalan vajehtazin kenen, ker púttuv. Pidäv kzyö laihinah kespúttuv. Mispúttuv tavaras laittih ennen kisietät. Milpúttuv n'erol peästü pidäs eäreh.*

- 3) Interrogatiiveja, joiden edellä käy konjunktio *hos*, *hot* vaikka tai (joskus) partikkeli *toko*.

Esim. *Sanokkah hos ken hänen sanotukse, en usko ni midä. Hos kudai tulgah, yhtemmoine on, kui ollov roata mieli. Velgoa ei anneta, hos kus kzyynen. Osta hos, mi, ei miellä myö mene hänel. Olgah perij hot min, g'ei pidäs muga tuḡgetellakseh. Toko kudoal oli hebočul sälgyine keral kummallakin.*

- 4) Interrogatiiveja kieltävissä lauseissa, jolloin useimmiten *ni* partikkeli tavataan pronominin edellä; merkitys: kukaan, kumpikaan,

mikään y.m.

Esim. *Ni ken kedä ei varoa. Marjat ei ole ni kenen riskanzoin. Ei ole täl ni kedä izändeä. Älä sano ni kel. Nygöi šuoreilet, tolkuh ei mene kudai peäl! En ni kus ole mujjal olluh. Sinú ni minnä ei pietä. Pútui sanotukse, g'et midä lai. Händä ni mikse ei pie täs. Minä sidä ažetta ni milleh en ole.*

- 5) Interrogatiiveja, joita toistetaan kaksoislauseissa, jolloin usein partikkeli *go* tai *gi* on liittynyt kumpaankin sanaan.

Esim. *Mis talois on parembi olla? Ken mis, ken kus. Kengo juoksov, kengo astuv jänölöis olles. Túlel ku kylvät, kedä menöv kivilöih kedä kandolöih. Kedägi ostan, kedägi myön, bariššiekkka muinai. Kul'kazet on kaššalis, kes on suoloa, kes on zoaharí, kes on talkunjahuo. Vaihtelles kelgi myvvittäv, kelgi länget voarnah peästäh. Kuda ihastut, kuda pöllästy kodih ku menet. Kudai(gi) nítul, kudai(gi) mečäs on, kois ni kedä ei ole. Heinänroadobrujis migo on takkuomata, migo sidomata.*

- 6) Interrogatiiveja lauseissa, joissa tavataan toinenkin interrogatiivi- tai indefiniittipronomini, varsinkin *kedä*, *kuda* tai partikkeli *konza* (=kos), *ku*, *kui*, *mentie* (=menetijä) tai *toivot* (niin kuin).

Esim. *Ken kenen ker kävelöv proasniekois. Kelgi mi on hyväkse. Mi mihgi eluo pidäv eläjes. Ken mitgi roadoloi roadav. Min midägi täs pagizemmo. Kedä kuigi syötetäh rahvasta proazniekois. Kedä midägi ostat linnah kävves. Kuda kel andelin, a ičel hädä rodih. Kuda kus keräildih, ga jo pútui vähäine siendä. Kuda kedä olen vuotelluh, ei tule ni ken. Konza kui kel mieleh juohtuv, muga i sanuo čigkoav. Kos kudai(gi) voittah korčas olles. Lapsis on zel'omista, kos mi on kibeí. Ken(gi) kui sanov. Mis ku peäzen, dai silmäzen verkos solmien. Mentie mi kyleä on yhtä pogostoa. Midä kačellehes, toivod mi on kadonuh hänelleh (niinkuin jotakin olisi).*

- 7) Interrogatiiveja ehtoa tai kysymystä ilmoittavissa lauseissa sekä sellaisissa myönnyttävissä lauseissa, joissa imperfektissa tai imperatiivissa oleva predikaatti toistuu sellaisenaan.

Esim. *Ken k'ei andane, sit se kiruov (pakiččij). Kui min lienen*

roavon ottanuh kädeh, sen terväh loajin. Tulovgo ken teis? Voingo paista midä sinun ker? Oli ken oli, varoa en yksikai. Otit min otit, ga maksoa pidäv. Mengäh mi mengäh, ostoa pidäv. Rodieh mi rodieh, lähten sentäh.

2.7.9 Indefiniittiset adjektiivit

§92 Eräiden indefiniittisten adjektiivien yksikön nominatiivia sekä monikon nominatiivia tai akkusatiivia seuraa usein pääsana partitiivissa. Nämä adjektiivit ovat: *enämbi, līga, setämä (= sedatämä), vähä, harva, äjjä, äjjävähä. Vähä, äjjä, äjjävähä* sanojen yksikön akkusatiivinkin jäljessä tavataan pääsana partitiivissa.

Esim. *Enämbi miestä on kuolluh voinah. Enämbät miehi (= miehet) ei tietä, roindapäivät kos on iččeh. Tariče enämbäl heggel, älä huogehembas myö. Enämbil on leibä ostos. Harva miestä (= mies) on omas leiväs vuvven. Harvoil on ligoa d'eygoa nygözel aigoa. Līga mies (= miestä = miehi) tiedäv hänen azeit. Moni heggie nägi, ei se nägemätä ottanuh. Olen minä monet kerdoi sinul sannuh. Netnämät tunnen kylän rahvahí, kaikkí en tunne. Siltäl on viel omoa kazvuo leibeä. Ajjan on kohendannuh lelletännyh, sihtäh on varbazen čokannuh. Toičči sedatämä vaiku vazoi talvekse jätetäh. Vaizen síddatäs on koivahaine uitos. Vähä mies (= miestä = miehi), on kurimattah heis. Vähät miehet (= miehi). Eräs iče ombelov kevgät, ga vähä ombelov. Äjjä toivottav toizel pahoa, ičel ni ken ei (San.). Äjjä on hirven hihtäjeä, ga vähä on hirven tallal magoajoa (San.). Sinne on äjjä matkoa (= matka). Eläjes äjjän kučermuo näet. Äjjil peälöi kivistäv. Äjjävähä heggi (= heggie) oli bes'odas. Äjjävähä miehi (= äjjätvähät miehet/miehi) on kyläs viel linnah käymätä. Äjjälvähäl ei juohtunuh mieleh (ei ollenkaan).*

§93 Eräs.

Esim. *Erähän peän tulov kodih poiga. Erähät linnah kävväh poaksuh. Anna n'ero minul eräs. Minul ei ole laihinah andoa; kzyz erähäs. Ole, eräs, eänettäh siel. Ylen eräs (hyvin harva).*

§94 *Iče* adjektiivisena voi saada omistusliitteen, milloin se ei ole esiinny nominatiivissa tai akkusatiivissa. *Iče* substantiivisena viittaa puhujaan tai ihmiseen yleensä eikä sitä silloin koskaan tavata suffiksillisena.

Esim. *Vieras silmä lijjan nägöv, iče et näe ni midä* (San.). *Äjjänpeän iččenä tulih kodih* (itse pääsiäisenä). *Heidä iččiedäh (= iččie) en tavan-nuh. Hänes ičes (= ičessäh) lähti pagin, ei muis. Miero hinnan panov, ičen hinda ei pyzy.* (San.). *Kosti on ičen nimi* (ihmisen nimi). *Leibä kandoa hos jygei ollov, ga leibä ičen kandav* (San.). *Meän koira on kezi, ei koske iččie. Lembä on omas ičes* (ihmisen arvo riippuu hänestä itsestään, San.). *Ei peästä yksinäh ičettäh ni kunne, ainos pidäv olla silmis.*

§95 *Joga* sanaa seuraa aikaa merkitsevä sana yksikön partitiivissa.

Esim. *Häi käybi meil joga päiveä. Joga kezeä meän miehet peräl ollah. Häi joga ildasta leibeä leikkoav kaikel perehel.*

Kai (koko, kokonainen) saa usein jälkeensä partitiivissa olevan pääsanana; sen monikon nominatiivi on silloin *kaiket*. *Kai* esiintyy usein monikon instruktiivin sijassa nominatiivin asemesta.

Esim. *Kai ilma on kajos. Kaiken päiveä (= päivän) kävelin oravis. Kai- ket päivät (= päiväi) ollah nuotal meän vägi. Terveh olen kaiket* (kaikin puolin). *Kaikin ajjoin on kala vezil, vai yksin ajjoin on abajil* (San.). *Kaikin ollah pellol täl aigoa.*

§96 *Kogo* (koko; -kaan, -kään).

Esim. *Kogo vuvven meil rikoi halla. En kogo smiettinyh sinun tulendoa.*

§97 *Līga* merkitsee myös enemmän, useampi.

Esim. *Myö emmo ni midä ligoa külluh. Vieras silmä lijjan nägöv, oma silmä iče et näe ni midä. Līga heggi pidäv rihen pujjes. Sinä syöt lijjan muis* (enemmän kuin muut). *Ligoi vuottaiži ei pie ottoa liikaa korkoa. Līga paistah tyhjeä jogahizes. Lijjan (= äjjän) panit regeh. Hyvä sana lijjan mieleh juohtuv, paha sana ni lähte ei* (San.). *Lijjan bohatta olet. Lijjan hätken olit sinä goštis.*

§98 *Moine* (sellainen, niin; verta).

Esim. *Moizí miehí en suvaiče. Moine on vilu tänäpäi. Kaksi moista hää nüttäv toizes (= toizeh niškoi).*

§99 *Mollen* on substantiivi ja taipumaton. Merkitys on *mollembat, molletit* (molemmat).

Esim. *Mollen oldih veärrät. Mollembis (= mollettilois) talolois olin, ni kudamas ei syötetty.*

§100 *Toine* (toinen, ei ensimmäinen; ei tämä, ei itse; eri, toisenlainen; toinen — toinen; molemmat; muudan, eräs; muu; moni (kun pääsana käy välittömästi edellä); toveri (jolloin useimmiten sana on 3. persoonan suffiksin kanssa)).

Esim. *Toissa peän. Viel toista púttuv, kala kiboa lyöv (venehen pohjal) (San.) Omas silmäs ei nävy ni parzi, a toizen silmäs nägyv toppa (San.). Toista loadú on mies, ei ole tämänmoine. Toine ajav (linduloi), toine vardoiččov. N'ylblät on čuran toizen sovis. Toine júri tervehyös peäs kuolov rapsahtav. Toizin vuozin (muutamina vuosina). Toista ei ole hänen moista ylbiedä. Vai viel päivän toizen työ tädä roatto. Minä olin toizena hänel. Soanhäi sinun toizekseh. Yhtel ku sanot, se sanov toizelleh. Toiziedah hyö aivin autetah.*

§101 *Äjjä* merkitsee myös: suuri, pitkä (aika, matka).

Esim. *Äjjä ihastus. Äjžäl trúdal d'eŋgoa soan. Ei äjjeä aigoa ole nygöi raštavah. Sinne on äjžä matka.*

§102 Muita indefiniittisiä adjektiiveja ovat: *aino* (taipumaton), *ainavo, ainavoine, eiiksi, hyväpaha* (jonkinlainen), *jogahine, jogamies, monies* (Vm. muudan), *muu, neŋgoine, (nengoma-)* (tällainen), *samaine, sese (= sebose), seže, setämä, toitai* (kaikenlainen), *yksi-toine* (toinen – toinen).

Esim. *Aino lapsis ahkahtus, ottolapsis ohkahtus* (San.). *Ainavon hevön möi elon heäs. Johai minul on sinul sanottu eiyksi kerda. Velgoa kzyyin eiyhtes miehes. Roadoh ku otetah, hyvähä palka annetah. Hyvähäpähät kai opin eläjes. Ei püttunuh hyveä(ni)pahoa kaloa. Jogahizes riskanzas on hyveä i pahoa. Sargaštanit on jogamiehel talvizel aigoa. Veren vastata häi voibi, múh ei tikkä. Neŋgozi (= neŋgomi) pajoloi harvah kúlet. Samazen (= sensen senbose, senže) n'eidizen ottigi, kedä mielespidi. Yhteh menöv izä da toatto. Da sidätädä/tuodatoada pagizemmo. Opin siltäl (tuoltoal), ni mil ei lähte ailas. Yhtet sanov muga, toizet sanov neŋga.*

Luku 3

Verbien käyttö lauseessa

3.1 Verbin pääluokat

§103 Verbin pääluokat ovat aktiivi ja passiivi.

§104 **Aktiivi** ilmoittaa jonkin teon tai tilan, jonka **persoona on määrätty**. Tähän kuuluu kolme alaluokkaa: I, II ja III aktiivi.

Esim. *annan, soan nägemäh; olen kačcomas, olin lähtevälleh; minul on mennä, sinul roih käydy.*

Verbin yksikön 2. persoona ilman ilmipantua persoonaa tarkoittaa usein määräämätöntä persoonaa.

Esim. *Et ozas peäliči mene* (kohtaloaan ei voi välttää).

§105 **Passiivi** ilmoittaa joko teon, minkä toimittava **persoona on määräämätön**, tai teon, minkä alainen jokin määrätty persoona on. Passiiviin kuuluu myös kolme alaluokkaa: I, II ja III passiivi.

Esim. *annetah, oldih mendy; olit vuotettavana, roimmos nähtä; lindu ambuihes, se matka käveldyi.*

3.2 Verbien finiittiset ja infiniittiset muodot

§106 **Finiittiset** muodot ilmoittavat **jonkin persoonan** (määrätyn tai määräämättömän) tekoa.

§107 **Infiniittiset** muodot ilmaisevat ainoastaan **persoonatonta** tekemistä. Näitä on viisi infinitiiviä ja kuusi partisiippia.

Esim. *andoa, andajen, andamas, andamizelleh, annandalleh; andava, andaj, annandahine, andanuh, annettav, annettu.*

§108 Finiittisiin muotoihin kuuluvat **persoonat ja luvut**, neljä **modusta** eli tapaluokkaa ja yhdeksän **tempusta** eli aikaluokkaa.

§109 **Persoonia** on kolme; **lukuja** on kaksi (paitsi imperatiivissa kolme). **Moduksia** on:

1. Indikatiivi, joka ilmoittaa teon todelliseksi;
2. Potentsiaali, jossa teko esiintyy mahdollisena;
3. Konditionaali, jossa teko on ehdonalainen;
4. Imperatiivi, joka osoittaa teon käsketyksi tai toivotuksi.

Esim. *annan, andanen, andazin, anna.*

§110 **Tempukset** ilmaisevat sitä nykyisen, menneen tai tulevan ajan tekoa, joka suhteessaan itse sanomiseen tai toiseen tapahtumaan on joko samanaikainen, edellinen tai seuraava.

Esim. *annan, annoin, soan andamah, olen andanuh, olin andanuh, roimmos andanuh; olen andaj, olin andaj, lienen andaj.*

3.3 I aktiivi

§111 **I aktiivi** osoittaa tekemisen aikaa ja tapaluokkaa. Sen subjekti on nominatiivissa tai partitiivissa ja sen predikaatit ovat yksinkertaisia finiittisiä muotoja tai liittomuotoja, joiden osina on paitsi apuverbeja, jokin partisiippi.

Esim. *and-anuh; ol-en and-aj, ol-in and-aj, lie-nen and-aj.*

3.3.1 Indikatiivi

§112 **Indikatiivi** ilmaisee tekemistä **todellisena**.

Esim. *Hyvä on seä tänäpäi. Harčul harjavut (San.). Hılosta kydöv, vieras tulov (San.).*

§113 Indikatiivin tempukset:

1) **Preesenssi** (kestämä) osoittaa tekemistä, mikä tapahtuu: a) pariaikaa tai tavallisesti; b) menneessä tai tulevassa ajassa.

Esim. *Keņgät painav jalgoi. Sıda murdav, ga omoa puolistav (San.). Alužimen peäl roatah raudoa. Midä kylvät, sidä leikkoat (San.). Kežän pien, g'ei tunnu pietykse (soba). Kolmes päiväs en näe sinú, kai on igäv. Andilas venčal vai käybi, mučoikse jo peäzi. Häi egläi da tänäpäi ni midä ei syö. Olittogo työ roavos? Myö emmo kogo lekahta, magaimmo kaiken yön. Murginakse on jo leivät kypsset. Tule, koufeida juot. Korbenet, palat, älä mene moizeh räkkeh.*

Huom. Preesenssin mon. 1. persoonaa käytetään joskus imperatiivin vastaavan muodon asemesta.

Esim. *Lähtemmö sormivedoh, kudoal on enämbi vägie. Syömmö nygöi, syömine on valmis.*

2) **Imperfekti** (kertoma) osoittaa sitä menneen ajan tekemistä, mikä tapahtui samanaikaisesti toisen tekemisen kanssa tai tavallisesti taikka mikä kerran on tapahtunut.

Esim. *Júri kodih vai ehtin peästä, da i goštjoa tuli. Oččah tulda liežmai, kai tukat paloi. Se oli kevät, kos miehel menin. Seiččemin rublin päivä otettih kolme miestä. Ennen rauhas oldih taloi talois káni. Sagarvo rodih soalista. Net sizäret oldih ylen kielensoittajat. Saigo sinul vajehtoa hebo. Käin d'ęgoa, ei püttunuh.*

Huom. Imperfekti joskus vastaa futuuria.

Esim. *A dorogan lippai (lumi), sid roih pitkä kevät.*

Huom. Imperfekti joskus osoittaa myönnettyä tekemistä, varsinkin toistuessaan.

Esim. *En dúži eläjes, kesti min kesti. Maksoi min maksoi, sidä pidäv osto. Oli kui oli (= olgah kuitah). Nu pennilöin täh, oli mitahto, rauha dielo on. Huono on meän roassa. Tuo ielleh, oli vai kroanas läbi laskiettu. No olgah sit, tuli olluokse, olgah sinun sanal.*

Huom. Imperfekti eräistä *ele*-pätteisistä verbeistä vastaa toisinaan konditionaalin perfektiiä.

Esim. *Vai kielen agjazes olettelä, ga sih unohtin sen. Tulin sanonuokse, a pideli olla vaikkaine. Voitteli ajjombah mennä, ga myöhästyi. Pädeli (= pädellys) toizin roata, ga vedih toizin. Kirjazen sain, toivad yhteh yhtyksen delimmö.*

3) **Yleisfutuuri** (tulema) ilmaisee tulevaa tekemistä, mikä on saman-aikainen toisen tapahtuman kanssa tai on aikasuhteessaan epämääräinen.

Esim. *Vielgo lienen (roimmos, soan) lapsi nägemäh heygis olles. Konza kulda da hobja häviöv eäreh, bumaškad'ęga roih kävelemäh. Jälgikerda oli minul sinne kävvä, toičči en liene käymäh. Käes ymbäri ku kasan, punalduttanen, ga sid soat tiedämäh, kület sanan.*

4) **Perfekti** (päättymä) ilmoittaa menneen tapahtuman, mikä on edellinen nykyaikaan tai nykyajan toiseen tapahtumaan nähden.

Esim. *Jo tähkäzet on alahpäi kukistuttu, leibävytty on jo. Dielos kuni pütut, a sanas olet püttunuh ennen. Leivät on kovoitunnuot, ammui on paistelut. Ohoh, endizet ajjat on olluot da mennyöt.*

Huom. Perfekti usein vastaa päättymisfutuuria.

Esim. *Lähten järgieh, ku olen tämän loadinuh.*

5) **Pluskvamperfekti** (entispäätymä) ilmoittaa menneen tapahtuman, mikä oli edellinen menneeseen aikaan tai toiseen menneeseen tapahtumaan nähden.

Esim. *Júri olin ehtinyh kodih, ku tuli goštjoa. Egläi Maša sanoi, ku oli ylen äjji linnaniekkoa ajanuh. Kuni vihman loadi, ga jo oli heinät saroah púttunuh.*

6) **Päättymisfutuuri** ilmoittaa tulevan tapahtuman, mikä on edellinen tulevaisuuteen tai toiseen tulevaan tapahtumaan nähden.

Esim. *Nítii loppih sovan vahmistajes, nygöi tämän sovan pidäjes kuolluh roimmos (San.). Vai huondeksel levittelettö verkot, net roih illakse kuivanuot. Enzi vuvvel täl aigoa jo nainnuh roimmos. Huomen pedrunpäiväs kaksi n'edälk roih projjinutta.*

7) **Kestämisfutuuri** ilmoittaa tulevan tapahtuman, mikä on seuraava nykyaikaa; joskus tuntuu tällöin teko ennaltamäärätyltä.

Esim. *n'eidine šuoreilov; dúmajjah, miehel menijgo on. Johor on minus 10 markan perij. N'eveskä roadakkah, häi on täh jeäjä, myö (tyttäret) olemmo lähtijät. Seäl olij olen, en ni kunne peäze. Joakoi, kúluv, on teil tulijana (= tulevana) sulhazikse. Olen maksavaine Terentiel. Júri on kuolevaine, moine on lapsi huono.*

Huom. Usein aktiivin partisiipin II preesenssiä käytetään olla verbinkin yhteydessä osoittamassa paraikaa, tavallisesti tapahtuvaa tai päättynyttä tekemistä.

Esim. *Lapsi on kuolij heil, vardojjah. Ojgo kurij Jyrgi? Tulijat da menijät on ainos meän lapset. Se on kúndelij ylen moamoadah. Hyvä on Vas'a kirjanlugij. Se mies on heboloih palaj (innostunut). Tundij on rahvahan, jogahúzen In'a tundov. Sigenij rodu on, ei se kuolij rodu ole. Minä olen kudoj sukan (= sukan kudonuh).*

8) **Edellisyfutuuri** ilmoittaa menneen tapahtuman, mikä oli seuraava mennyttä aikaa tai toista mennyttä tapahtumaa.

Esim. *Minä olin aittah menij, kos näin vierahat astumas. Oldih Hämyzet kodih tulijat, g'ei peästy túlen täh ajjalleh. Mučoikse Pedri veäldi hänen, hos ei olluh Anni tulijana. Lähtevänä ei olluh, a iče on mennyh.*

9) **Vastaisfutuuri** ilmoittaa tulevan tapahtuman, mikä on seuraava tulevaa aikaa tai toista tulevaa tapahtumaa.

Esim. *Sinne menij enämbi en liene, hos kui kučutanneh. Lienen tuohuksen tuoja, peästä minú kuolemaah.*

3.3.2 Potentsiaali

§114 **Potentsiaali** ilmaisee mahdollista, luultavaa, arvelun mukaisista tekemistä. Kysymyslauseissa potentsiaali osoittaa pidättyväisyyttä, epäröimistä. Samanlainen vivahtus on tällä moduksella relatiivilauseissa, alistetuissa kysymyslauseissa, temporaali-, konditsionaali-, konsessiivi- ja komparatiivilauseissa. Potentsiaalilin esiintyessä voi temporaali-, konditsionaali- tai konsessiivikonjunktio jäädä ilmi pane-matta

§115 Potentsiaalilin tempukset ovat:

1) **Preensenssi.**

Esim. *Vijjentosta vuvven ymbäristöl ollov polgupyöröin tuldú. Mentie hos maltanov soarinoa starikkaine, pidäs kzyžö. Kaži bležniv iččiedäh, goštjoa mid midä tullov. Mi miehi sinä ollet, k'et muista ni midä. Kuibo kul'a ollov nygöi linnas? Eigo olle häi mit'an poiga? Kuori on kova (leiväl), leikkavunnougo ehki minun n'erol. Kuibo siel kodirannal eletänneh? Čirha kus kävellöv gul'bas, emmo tijjä. Min ehtinet, ga sen roat. Migäli voinemmo, sigäli autammo. Mi joudanov, ga se i anna. En tijjä, ollougo tozi, vai ei olle. Minun ker menöv roado živo, konza kehtannen. Kuni tädydnöv izän jälgipereä, ga hyvä on eleä. K'et tuone d'eņgoa, sid kodih älä tule. Veräi hos sári ollov, ga sen salboat, mieron sáda et salboa. En sinul tule, hos kahtei moal jeänen. Úzi on úzi, hos kulu kúzi maksanov. (San.). Kui voinet, muga elätä peädä. Tullen ga jo čakkoat. Kyläs syönet kyržäzen, kois varusta leibäine (San.). Mikse pidänöv, ga kirgoa minú. Kunne i viedäneh, ga kodí kačo en unohta.*

2) Yleisfutuuri.

Esim. *Kui mentie soanemmo viel nägemähes ennen kuolendoa. Kos roittaneh goštjat tulemah, ga mene vastoamah. Rodinettos käymäh meän kyläh, ga meis síriči ülä aja.*

3) Perfekti.

Esim. *Päriet gromistah, liene kažit mendy päčil. Kui min liene ottanuh Zavoi kädeh, sen terväh loadi. Mis ollet sinä d'eggavunnuh? Lähten kyzymäh, ollovgo emändä jo tulluh. Jogo liene äjjän čoassú iškenyh?*

4) Päätymisfutuuri.

Esim. *Kui nuorembi sizär rodineh ennen vanhemboa miehel mennyh, sid vanhemi čúrukaššalí kandav. Kui rodineh se izändä vie keyhyös peässyh, ga pädöv leyhkeä.*

5) Kestämisfutuuri.

Esim. *Sanozit kohti, äjjängo ollen sinul maksaj. Ollovgo n'eidine proazniekkah lähtij, ku nejga čodriksendeleh? Tämän seän täh, ken vai meni j ollov, se menöv.*

6) Vastaisfutuuri.

Esim. *Niken ei tijjä omí lapsú, min gor'an vie roittaneh nägijät.*

3.3.3 Konditsionaali

§116 **Konditsionaali** osoittaa:

- epävarmaa tai vain kuviteltua ehtoa, myönnytystä, vertausta tai sellaisen seurausta;
- tarkoitusta;
- toivomusta;
- tahtoa, ilmoitusta tai kysymystä hillityssä, kohteliaassa muodossa.

§117 Konditionaalnin tempukset ovat:

1) **Preesenssi.**

Esim. *Kui olis minul d'eygoa, ga ostazin. Kui nägizit, ga ihastuzit. Hos müt sanottas, ga häi ei sano. Häi käsköv käskyläizi, olis ku iče emändä. Túditan lasta, anna uinuos. Pane lapsel eziniekka, ehkei rübäittäš paininda syvves. Put'in pajuo et malta; pidäzin sún salvas. Padaniekka ei pöllästy murenendoa; abo murenis, toista ostettas. Vie kos peäzizin kodih! Minä en suvaičis lasta kyläh taluo. Kažil n'ülgä olis, menis padazih. Kukki moamani, älä anna, sil brihal en menis! Syömine olis valmis. Voizingo minä kzyyö?*

2) **Yleisfutuuri.**

Esim. *Kui soazit tulemah huondeksel, ga ehtizimmö sinä peän kasken pohjata. Rodizimmos tulemah huomei, kui ollet kois.*

3) **Perfekti.**

Esim. *Pú peäl tullus, ga kuolemine ollus rinnal. Annelluzit heineä vähäzen, ga pyzynys hebo. Hairahtin sanomah, ei sidä piellys sanuo. Silmät olis syödy, a sú ei laskenuh, kieli oli kibei (hilloin syöndä). Sanuzin sen järgieh, en peittänyš. Kärčistih, ei lähtenyš (ei olisi tahtonut lähteä).*

4) **Päätymisfutuuri.**

Esim. *Peäliči väes ei pidäs roata, eiga rodizittos väzynyh ennen lounat-ta. Kui minun hevos ollus, ga rodizih peässyh kyläh ajjalleh.*

5) **Kestämisfutuuri.**

Esim. *Olizin laukkah käyjä; mentie olis midä tuodavao. Olizit hyvyön muistaj, neygoine abu ku sinul vendoi vierahas pütui.*

6) **Vastaisfutuuri.**

Esim. *Hos rodizittos kostahto vellan maksaj, et vierahal elol eläs! Ei neče izändä ni kunne menij rodizih, k'ei äjjäl kohenis tervehyöl.*

3.3.4 Imperatiivi

Imperatiivi esittää käskettyä, kehoitettua tai toivottua tekemistä. Sen tempukset ovat samat kuin indikatiivin, nimittäin:

1) Preesenssi

Esim. *Laskei moate. Ole äänettäs, eräs olij. Olgah rauhas. Älä panne, vuota. Ruvekka koaskoa sanomah* (sanottu yhdelle, tarkoittaen myös sanojaa tai sanojia). *Luvetelga nyygöi otokset da annokset. Läckämmö (= läkkeä myö) nyygöi kaikin. Oppiet roata tereämbi. Pannut moat äldähäs sinú painettahas* (sit tibi terra levis). *Anna lebeämmös nyygöi päivän roadahú. Anna roat minun jytyi, äski sinú kítän. Vota (= Vuota) iče menöv, älä sinä lähte. Anna vie vilustus, ehki jeä järmistys.*

Huom. Liittopartikkeli *-s* (ja *-bos*) toisen persoonan imperatiivissa lieventää sanonnan tuttavalliseksi.

Esim. *Sanos minul, älä peitä. Luves kirjaine minul hyvil silmil. Piebos hoavuo. Tulebos tänne lähembä.*

Huom. Kahta imperatiivia ei yleensä tavata jäljekkäin, vaan toisen asemesta käytetään indikatiivin preesenssiä tai III infinitiivin illatiivia.

Esim. *Tule, palovettä juot (= juomah). Tulgoa, otatto venehtä vedeä moal. Mengä työ, opitto kyndeä, kui n'ero käsenöv.*

Huom. Joskus käytetään imperatiivin yksikön 3. persoonaa yksikön 1. persoonan asemesta.

Esim. *Mennen, ha mengäh ojah, opin kopnie täs. Mindäh hyllys kävelet? Kävelen, ga kävelgäh omal valgiel vallal, mibo sinul tiedämistä.*

2) Imperfekti.

Esim. *Anna sinne meni, iče soav tietä. Vota sai selgäh, muga i pidi. Nu oli kuitah, sentäh rauha dielo.*

3) Perfekti.

Esim. *Anna on hyvin lunnastannuh, peräl kaiken kezeä käveli. Nu on vanhannuh, johai on seiččemis kymmenis.*

4) Pluskvamperfekti.

Esim. *Anna oli lehmän kois perinyh, taloin tytärhäi oli miehel mennes. Nu oli hyödinyh, johai ammui pideli koheta elos moizel huoleval. Anna ajanuzit saroal, vie heitit pihal hevon. Vota ei sinne mennys, parembi ollus.*

5) Yleisfutuuri.

Esim. *Minun täh anna soav velgah kyzymäh, annandan ker iče tjjän. Vota lienet tüel kerran merel ajamah, ga tjjustat omat n'erot.*

6) Päätymisfutuuri.

Esim. *Anna roittas erähän aijan sen inehmizen ker elänyh, äski tjjät kätteä, vai moittie. Vota roih päivän häi vierdämäs olluh, ga higie valuttamata ei välttä.*

7) Kestämisfutuuri.

Esim. *Olgah peris hos min, ga ei pidäs neygga tugetellakseh. Vota olen maksaj, kaiken pillan, ga nygöi ei soa d'engas täydyö.*

8) Edellisfutuuri.

Esim. *Anna oli sil meni, johai hätken brihoa mielespidi. Nu oli mučoikse bohatal püttuj, oli i jo n'eidizenä hyvä kačču.*

9) Vastaisfutuuri.

Esim. *Anna roih i Semoi voinal meni, toinah toratakseh kylläl püttuv hänel. Vota lienet hevon vaihtaj, äski opit oman tolkun tietä.*

§118 Imperatiivi ilmaisee myös usein ehtoa tai myönnytystä.

Esim. *Kukkoi vai älä syötä, g'ei kiku. Kaksi heygie vai olgah, kahtel kolmatta ei mikse pie. Kaikkí tovetuksí vai usko, ga peäzet sieglal vettä kandamah. Ravei on roavol: smietit, kiven kobristakkah, vettä peäzöv.*

Mennä pidäv, rodikkahas prauda libo priuda (menköön syteen tai sa-veen). *Tulgah sih taloih turjalaine libo tarjalaine, se on syötetty da juotettu. Nu sidä eči hos päivvä, g'ei lövvy. Kunne mečoi lennä, ga yksi havu ruogana* (San.). *Kodi pidäv nygöi loadie, hos havus i lai. Oma kodi on kuldaine, olgah paha libo hyvä. Úzi on úzi, hos kulu kúzi maksakkah.* (San.).

3.3.5 Infinitiivit

3.3.5.1 I infinitiivi

§119 I infinitiiviä käytetään

1) Lauseen **subjektina, jolloin predikaattina on**

- a) **Persoonattomasti käytetty verbi**, kuten *andoakseh, käskie, soadiekeh, toistoa, maksoa, ozittuo, pideä, púttuo, pädie, sattuo, soaha, tulla*. Persoona-adverbiaali on eksternatiivissa; objekti on (nominatiivin tai genetiivin kaltaisessa) akkusatiivissa tai partitiivissa.

Esim. Ei andai silleh seibähäh hebuo siduo. Käsköv minul sidä pletil andoa. Muga ei load'ei sinul roata. Nygöi ei loista minul endizenjytyi mennä linnah. Maksav hänelleh i perie hyvän palkan. Heil ozitui hyvin lunnastoa parrenajos. Pidäv nygöi komša laadie. Sidä kylmändeä pidi hänel moah mennä. Líga sana pútui sanuo. Pädöv meil kezäzel soboa pestä. Erähäl sattuv pahal suksel polgie (hairahtua). Kauppa sai pideä (= pietykse) a nygöi häi toko tosteleh. Saigo sinul vaihtoa hebo?

Lisäys. Kun subjektina on verbi, mikä merkitsee olemassaoloa tai tulemista niin adverbiaali on nominatiivissa tai partitiivissa.

Esim. Vallanpiendä pidäv olla vanhembal. Kerähmös pidäv olla stoarosta työnnyttämäh. Sandalan hieru se pidäs nygöi tulla. Voinil olles ruma pidäv olla mies.

- b) **Persoonattomasti käytetty olla verbi**, jota määrää predikaattintäyte tai predikatiiviadverbiaali.

Esim. Parembi on ei sinne mennä. Mítus oli síd olla? Kamboahiti vähäzel, pimei tulla oli. Hyveä on hyvä hyvendeä; kui viel vois

pahan ken hyvendeä (San.). Tänäpäi oli gor'embi roadoa minul. Roavokse en kačo hebuo eččie.

- c) **Apuverbit** mitkä yhdessä I infinitiivin kanssa ilmaisevat tarpeellista tai mahdollista tekemistä. Ks. III aktiivi 1).

Esim. *Mibo minul on roata? Ei ole hänel viel kodih tulla, ei ole se aiga.*

- d) Persoonattomasti käytetty **mielenilmaisua osoittava verbi**.

Esim. *Minul himelöitti tiettuo nähtä. Hyväl tundui moate peästä. Mennä mieleh teinastutti, ei mene da ei mene. Tylgeäv minul sidä syvvä. Varavuttav yöl matkata. Hörähtih mieleh heimokundah kävvä.*

2) Lauseen **objektina** määräämään

- a) Verbejä, jotka merkitsevät **aikomista, alkamista, arvelemista, ehtimistä, käskemistä, sallimista, tahtomista, voimista**.

Esim. *Bohattuogo dúmaičet? Jo allan unda nähtä. Häi ku sidä varata otti, sid sidä varoav tän kaiken. Toivoimmos nouziel n'edälih loppie leikkoamizen. Ehtitgo tulla tänäpäi abuh? Moamo sanoi, ei mennä jeäl. Käskiettih heboloj ei laskie orahah. Yllytettih heidä vällilleh olla. (Hiygailimmos proazniekkah lähtie, ga laskiettu ei. Tahtoindelih häi stolah púttuo syömäh, kuččumata ei targie. Sobí nídä mielistäs häi omí soaha. En targie sidä hänes kzyžö. Voittelin ajjombi mennä, nygöi myöhästyin. Nämäs laŋgois kaŋgas voibi kudovuo. Sain ehki sanuo (= sanotukse) sen ažen. En soanuh uinota illal mentie min aigoa.*

Huom! Verbien *andoa, kieldeä, käskie, laskie* ohella persoona adverbialla ilmaistaan eksternatiivilla.

Esim. *Ei anneta viel lapsil kezoil kävvä. Käskin heil tulla (= heidä tulemah) huomei. Emä kieldi lapsil jeäl mennä (=lapset jeäl menemäs). Toatto käski tyttäril olla kiesät.*

- b) **Transitiiviverbejä**, mitkä tavataan predikatiiviadverbiaalin kanssa.

Esim. *Toatto käski kazakal valmehena olla. Minä toivoin parembakse ajjoi nosta huondeksel, päiväl levätäkseh. Minus tundui hyväkse kirjuttoa sinul*

- c) **Deskriptiiviverbejä**, jotka äänteellisesti kuvailevat pääverbin tekemistä.

Esim. *Hil'l'ah astuo n'ugeloitat. Älähytti itkie lapsut. Juosta kopittav hebo kebjiéh. Midä voamotat minuh kaččuo? Nagroa lohoindeleh kida sú kahtalleh. (Vrt. II infinitiivi 1) 2. huomautus)*

- d) **Olla verbin imperfektiä**, jolloin tekeminen oli tapahtumaisiltaan. Ks. II aktiivi 1).

Esim. *Jo olin heitteä ažien silleh, ga tostimmos.*

3) Substantiivin attribuuttina, jolloin substantiivi usein ilmaisee keinon infinitiivin osoittamaa tarkoitusta varten. Ks. Konsekutiivi- ja finaalityyppi.

Esim. *Ni kúlla ei olluh moista dieluo.*

Esim. *Ni kúlla ei olluh moista dieluo. Ei ole midä verkoloi laskie, kaloa ei tule. Kerrakse kiven lykätä on vai matkoa. Minul on virga ajjoi nosta. Kú lähenöv olla hänel jo. Sidä oli mieli sanuo. Enzi kerda oli hebo (= hevön) vaihtoa, toičči en vaihta. Jo on vijjes vuosi hänel tädä kondú izandujja. Lai sia minul istuokseh. Pidäv tuli loadie kuivatakseh. On mil mennä (= min ker kävellä). Merras on vičča nostoa. Pakiče hos kive puhkata peädä g'ei anna. On parta salvoa perti peälleh. Nivettä laimmo olgilo siduo.*

4) Lauseen adverbialina, jolloin

- a) Infinitiivi on verbin määräyksenä ilmaisten tekemisen tarkoitusta; konjunktio *gu (ku)* (että) on silloin usein infinitiivin edellä. Merkitys on aktiivinen tai passiivinen. Ks. Finaalityyppi §40 3. Vrt. IV infinitiivi §132.

Esim. *Pidäi pús k'ei lajgeta. Ongiroaga pidäv oigieh nostoa ku soaha kala. Pidäv nosta stolal ku lagie soavustao pyhkie. Äjjäl pidäv ripustoakseh ku tänäpäi loppie. Kurkan vedi ambuo. Koi-vunurboa lapsena elostoa otimmo. Sellän kygristytti lapsen ottoa*

kandoa. Peän kruokistin kaččuo. Jo šuorín lähtie. Kačo hau tulov, mene moata. Kaikkie pajistih oigiekse peästä (= peästes). Kačoin tundie händä. Otin kukkaron maksoa. Maiduo on hos valoakseh. Tulgoa otatto venehtä vedeä moal. Lohokset panin päčči viritteä. Äjjäl pidäv eistelläkseh ku täydyö keveäh sah. Ei ole midä lapsil andoa (= annettavakse). Kaŋgahal on marjoa kai labjal suomie. Heineä murdav kazvoa, kai on lipaten nitteä. Línat jeähäh sygyzyl ottoa. Pideä pannes näet hyvöön. Kazut pannah keskilattiel pujja. Lapsen taluin tänne ruvittoa. Pane syvvä. Jogo on veneh mäel, ei pie vedeä jätteä. Net ruohtimet annettih pikoiloimekse akoil kezrätä.

- b) Infinitiivi on predikaatintäytteenä olevan adjektiivin määräyksenä vastaten kysymykseen: Minkä suhteen?

Esim. Hebo on luobuža kaččuo. Parembi on lapsil ei mennä jarmankah. Ei kypsi kítteä, ei ruohka moittie (San.). Sidä parta nostoa on väetöi häi. Nähtä on hyvä. Paivu on pahin poltoa, ei pala, vai čihizöv. Paha sanuo, en voi kítteä händä. Počči on kalliss syötteä. Korbičakka on prostoi tappoa. On kädeh tavata hyvä hebo.

- c) Infinitiivi on lauseen predikaatin määräyksenä vastaten kysymykseen: missä suhteessa, mihin katsoen?

Esim. Hebo paheni ajoa, kagrattah ei mene. Oruža täyttäv sih sah ambuo. Hairehtuit sanuo, pideli olla vaikkaine. Vaiveni nurmi loppie, ku n'älgä rodih. Tämä tela kestäv poikki ojas mennä.

3.3.5.2 II infinitiivi

§120 II infinitiivin inessiivi

1) Osoittaa tekemistä, mikä on samanaikainen lauseen predikaatilla ilmaistun teon kanssa. Infinitiivin toimittajapersoonaa on tällöin genetiivissä; objekti on genetiivissä tai partitiivissa. Ks. temporaalirakenne §40 5.

Esim. Sinun eččies hevön, minä kalas olin. Kivie nostajes sorruin nenälle. Keggät vettä tävvet tuli, kai bul'skoav astues. Mi on ka-

lan pýdäjes, ku on hyvät verkot. Ka, hyväl hevol mi oli tulles. Kana kreäčkätti tabailles.

Huom! Paitsi temporaalilauseetta vastaa II infinitiivin inessiivi muitakin sanontatapoja.

Esim. *Eländäaigah da otandaaigah n'eidine on ylen armas, a (miehel) ottahú jo erähäl pahenov. Siel olendatiel muista i minun dielo šeikujja.*

2) On lauseen predikaatin objektina.

Esim. *Älä dúži mennes. Se ei häblisty sanojes, kohti sanov čykoav. Näit kui, g'ei pie varata toven sanojes, súdoh kos kučutah.*

3) On substantiivin attribuuttina ilmaisemassa tarkoitusta. Ks. finaali-rakenne.

Esim. *Sano, vel'l'i soarnaine illan menettäjes. Púnoagla on järrien pún hallates. Dorogan ozuttajes ollah ristat tiešoarois. Jalgaporras on soabras heittäjessäh moal. Teloä on poikki ojas peästes.*

4) On adverbiaalina adjektiivin määräyksenä vastaamassa kysymykseen: minkä suhteen.

Esim. *Ongo kibeí puikon sormes kaivajes? Sen parren nostajes väitöi olet. Se mies on rohvakko pajistes, ei sanan peäl kormanih mene.*

5) On adverbiaalina predikaatin määräyksenä osoittamassa tarkoitusta, syytä tai myönnytystä. Vrt. I infinitiivi 4) a).

Esim. *Kaikkie pajistih oigiekse peästes. Käbyön lajgoa verkon kudojes. Oman hejgen (= omoä hejgie) vardojjes išket. Keyhtyjes ei pie ylen äjjäl roadoa, hyödyjes pidäv roadoa (San.). Opitelles ajoimmo, ga kesti (veneh) (koetteeksi). Hyvän lemmen lunnastajes ei pie pahoa roadoa. Täs pidäv selgä koukistoa läbi ajjas peästes. Harjavujes nygöi mekkuo ombelen lapsil. Tyrmäh pútui häi varrastajes. Kačo soalehen i sait pitkäh vorujjes. Sakkuo särvit minun hujjates. Kieltes lähti Ondrei, ei sanoa kúlluh. Čakates ykskai söi da joi kui paras goštja.*

6) On adverbiaalina predikaatin määräyksenä, jolloin infinitiivi on persoonasuffiksin kanssa, sama verbi toistuu lauseen predikaattina ja

infinitiivi ilmaisee yhä jatkuvaa, liiallista tai vastenmielistä tekemistä.

Esim. *Nygöi túlov túllessah, et peäze ni verkoloi laskemah. Mennessäh meni briha, ei kúlluh kiielduo. Ole ollessah, heitä pagin. Älä ole ollessas, mene mennessäs (= menit, ga mene). Lajgene lajgetessas, neččih ku lajgenet. Leku parda lekkujessah da lekuta vai ielleh (vaimo miehelleen, kun tämä puhuu pötyä). Syöt syvessäh nygöi, toizen kulku laskov. Nygöi vihmuuv vihmuujessah. Etgo näe nähtessäh, nenän eis on. Ei ole ollessah olluh hänel čuikkaoa (ei ole koskaan ollut).*

§121 II infinitiivin **elatiivi** esiintyy joskus lauseen predikaatin määräyksenä.

Esim. *Ammuin linnun lendäjes (= lendämäs). Tabain hevon juostes.*

§122 II infinitiivin **illatiivi** *sah* suhdesanan kanssa ilmoittaa joskus predikaatin tekemisen tulosta. Ks. Konsekutiivirakenne.

Esim. *Roan kai hejgen vedäeh sah (niin että rintaani ahdistaa). Torattih lapset kai tukkien n'yhhtieh sah. Ei häi külleh sah kirgunuh.*

§123 II infinitiivin **instruktiivi** osoittaa

1) Tekemisen **tapaa**, jolloin infinitiivin subjekti on genetiivissä, objekti on genetiivissä tai partitiivissa. Vrt. III infinitiivin eksternatiivi §128 ja IV infinitiivin illatiivi §127.

Esim. *Lapsil kuluen ei soba mene, reviten menöv enemyölleh. Gleittäjen púloi pidäv kandeleh panna. Mieroh da kyläh käeten ei soa mennä. (San.). Itkien pidäv mennä miehel, nagrajen eleä (San.). Kai käzien katkoen itkietäh. Silmien nähten on tämä roattav, ei silmän nägemättäh. Maltajen olet roadanuh. Hänel vai et nenäs pidäjen sanone, g'ei ellendä. Häi lähti perien pyhkien brujineh päivineh. Koskien sih azieh ni midä ei sannuh. Keännellen hänen tunnen kui kulun kindahan. Iskendäh nähte savakon nosti. Tullen mennen oli rahti minul.*

Huom. II infinitiivin asemesta käytetään tekemisen tavan ilmaisemiseen usein substantiivina *ker* suhdesanan kanssa.

Esim. *Kil'undan ker käsköv emändä ainos. Kai itkun ker velgoa kzyzy Miku. Kizan ker juoksov hebo. Nagron ker pajistah brihat keskenäh.*

Huom. Tekemisen tapaa voi osoittaa myös verbi, mikä on samassa muodossa kuin tekemistä ilmoittava pääverbi; varsinkin deskriptiiviverbejä käytetään tällä tavoin.

Esim. *Taloin hävitti polti. Ei ehti hebo viel kagroi loppie syvvä. Kirgui höjgähytti Grigoj korgiel eänel. Hebo hil'ah matkoav vilizöv. Nität höžleät pahoi. Kačo mítus kúzi oli kokotti; sen on pyhäl'l'ä murendan-nuh. Sobia poalikojjah sutratah. Habliet roat, et kačo ni midä. Seizov Osippa vai kräjkkättäv veärälleh. Kai sinä smažnit syöt! Tulov vazakulu čugeloittav.*

2) Tekemisen **seurausta, tarkoitusta, syytä, myönnytystä** tai suhdetta toisen henkilön ajatukseen, lausumaan tai huomioon. Subjekti ja objekti sijoitetaan tällöin samoin kuin edellä. Ks. Kausaali- ja komparatiivirakenne §40 4 ja 6.

Esim. *Rahvahan kullen sanoin. Mielen valliten roadajoa on. Kai moan pyörien oksendin veren ker. Kohtalleh ei sannuh, arvaten sanoj (kautta rantain). Purren zoaharj piettih čoajun juvves. Oppien roavoin. Toinah lasta muistaen kodih tuli, ei se mučoin täh tulluh. Lyvven vai pahenov se lapsi, taba nouzov enämbäl. Tieten jätti häi sanomatta. Tieten da tuten meni mauroimättähäh se tyttö (tahallaan meni naimisiin pahaan perheeseen) Minun arvaten se dielo ei ole hyvä; roa kuitahto. Minun tietten Makoi sen roadoi. Hejžän muistaen ennen laittu tämä peldo oli. Mejžän dúmajjen se yhtenä menöv. Oigieh sanojen on se taloi keyhä. Minun nähten ei olluh moine hyvä se n'eidine, ga otit kui, ga pie. Mielen pannen (= mielen dúmajjen) (arviolta).*

3) **Tehostettua tekemistä**, kun lauseen predikaatti toistuu infinitiivissä.

Esim. *Vihmajen vihmuv nygöi. Tullen tulov vezi. Paraten veron parandi emändä. Mennen meni se tyttö mieheli (sydämen halusta). Net čiganat ei pakiten pakittu, ostettih. Maksanen maksan sen ajjalleh. Kävven häi kävyv, ei peitoil kävy. Minä ku krieppien kriepin, kestäv sid. Kaččojen*

kaččuo olis kui mies, sovi ni kenen ker ei.

4) Panna verbin yhteydessä tekemistä, jonka laatua korostetaan. Ks. II aktiivi 10).

Esim. *Astujen panin matkan, regeh ni kel en púttunuh.*

§124 II infinitiivi verbistä *moata*, ollen lativissa, ilmaisee lauseen predikaatin tarkoitusta.

Esim. *Mene moate. Moate lapsen panin.*

3.3.5.3 III infinitiivi

§125 III infinitiivin **yksikön inessiivi** osoittaa tekoa, jota joku **parai-kaa** toimittaa tai kestävämmiin toimittaa, kuin mitä vastaava finiittinen muoto ilmaisee. Tämä infinitiivi, ollen apuverbin kanssa, esiintyy eräänä II aktiivin muotona. Ks. II aktiivi §144.

Esim. *Midroi kävelöv heboloi ostelemas. Ongo ehki leibeä olemas kois? Lapset rantakivil n'el'l'oillah salattí oŋgittamas.*

Huom!. Tätä infinitiiviä vastaa joskus partikkeli *peäl* suhdesanan kanssa.

Esim. *Roavon peäl olen mečäs, en jouten kävele.*

§126 III infinitiivin **elatiivi** ilmaisee tekoa

1) Jota joku **toimittamasta lakkaa**, estyy tai kielletään, estetään.

Esim. *Izä kiieldi brihačul [= brihaččú) jeäl menemäs. Lapsi pakehtui itkemäs. Vardoiče maiduo menemäs moah. Mene, velli, alevuta nenet toroamas.*

2) Jota määrää **huomaamista**, ajattelemista tai lausumista merkitsevä verbi ja joka siten esiintyy infinitiivisenä eksplikatiivirakenteena.

Esim. *Nägöv kylä kyndämäs vettä kandamas* (San.). *Huono lykky lähtöv, ku lähtemäs huomajjah* (San.). *Kuspäi kúluv kägöi ezmäizikse kukkumas keveäl, sinnepäi menet miehel* (San.). *Olen kúlluh händä kittämas* (häntä kiitettävän).

§127 III infinitiiviä käytetään illatiivissa

- 1) Lauseen objektina ilmoittamassa tekoa, mihin **joku joutuu**, saatetaan tai mitä tarkoitetaan.

Esim. *Pútuin soamah d'engat järilleh. Vähäzes vai sain nägemäh händä*. Vrt. *sain nähtä*, jolloin näkeminen on täydellisempi. *Käskin poigoa jarmankas padoa tuomah. Tule koufeida juomah*. Vrt. *tule, koufeida juot* mikä on vähemmän kohtelias pyyntö. *Lapsi täydyi itkemäh. Heinäh kazvumah kahahtih vihmuhú. Brihačut äjjäl voruiččemah livuttih. Uskaldittos sen loadimah, ga lai ngyöi. Johor grozih lyömäh (= lyvä) minú, ga minä kaičimmos. Vuotimmo kazakkoa tänäpäi leikkoamah.*

- 2) Substantiivin attribuuttina.

Esim. *Tänäpäi muga roavoin, peädä ei olluh kubahuttamah aigoa. Ongo sinus ehki miehen verda nittämah? Ei olluh n'eruo ni keggi kuvah panemah.*

Huom. Tämä III infinitiivin illatiivi muodostaa yhdessä *liene(n)*, *soaha*, *rodiekseh* apuverbien kanssa finiittisen yleisfutuurin. Ks. §113

- 3) Adjektiivin määräyksenä vastaamassa kysymykseen: minkä suhteen. Vrt. I infinitiivi §119 4 b).

Esim. *Keyhä on Dani maksamah, ei voi maksoa. Ezmäine hyvä tämä on kaččuo, en tija, mütus on keštämäh. Pagizemah olet mies, a roadamah ni midä et ole. N'erotoi on häi verkuo kudomah, ei rod'ei hänes kudojoa.*

- 4) Predikaatin määräyksenä vastaamassa kysymykseen: missä suhteessa? Vrt. I infinitiivi §119 4 c).

Esim. *Raveni hebo juoksemah pletil andahú. Targenin jälgimäi kyzymäh, hos varavutti. Paheni käskyläine roadamah, ei roa en-*

dizen jytyi. Hairehtuin sanomah, a pideli olla vaikkaine.

- 5) Apuverbien ohella *päi* sanan kanssa eräänä II aktiivin muotona. osoittaen lievää, yhä jatkuvaa tekemistä. Ks. §144 5).

Esim. *Kezenemäh päi on túli, volenov ynnä.*

§128 III infinitiivin **eksternatiivi**.

- 1) Osoittaa joskus tekemisen tapaa.

Esim. *Se juoksemal lähti hebo aidah. Lapset kui lendämäl lenzah-tettihes toatal edeh. Lyömäl kuritettih brihaččú. Ku túlel tulov, viheldämäl menöv* (San.).

- 2) Osoittaa tehostettua tekemistä, kun verbi toistuu lauseen predikaattina. Eksternatiivi voi tällöin olla 3. persoonasuffiksin kanssa.

Esim. *Nygöi rahvasta tulov tulemalleh. Se surmaine nygöi ottamal otti, kaksi lasta ku otti kolmeh n'edälih. Menemälleh meni se neidine miehel. Žívatat laskemal laske, älä ajamal aja, karkota älä. Kriepimäl kriepin heinärén, ga yksikai leví. N'evvomal n'evvoin händäh, g'ei kálluh sanoa.* Vrt. II infinitiivi §123 3).

- 3) Esiintyy *panna* verbin ohella, eräänä II aktiivin muotona. Vrt. II infinitiivi. §123 4).

Esim. *Nygöi pidäv dielo vuottamal panna, kórehtyksel se ei sproavei.*

§129 III infinitiivin abessiivi osoittaa tekoa, mitä ilman lauseen predikaatin tekeminen tapahtuu. Infinitiivin objekti ja subjekti ilmaistaan genetiivillä; transitivisten verbien infinitiivillä on tällöin usein passiivinen merkitys. Ks. II aktiivi §144 3).

Esim. *Siel olend'aiga meni käymättäh heimokundah. Pagize kúllen, älä pagize kúlemattah. Ei voi ni paista On'n'oi käzien šelomata. Kuni mujjen kítändeä vuotat, ga kuolet kítämättäh* (San.). *Nägemätä pahoi*

roatah (salaa). Peäzin lyömätä.

§130 III infinitiivin **partitiivi** osoittaa tekoa kiittämisen aiheena.

Esim. *Passibo izändil, emändil syöttämeä, juottamoa, saroal soattamoa, ollil ottamoa, heinil heittämeä (San.). Passibo turmazien tuomoa. Passibo, gor'a rukka, minun tundemoa, ku viel minun tunnustit.*

§131 III infinitiivissä on runokielessä toisinaan passiivin partisiipin perfektin merkitys, ollessaan agentin tai yhteydessä tai persoonasuffiksin kanssa.

Esim. *Nygöi omastelgoa, ilmoimottamaizet, onehtunutta siemendä, nygöi kunnivoitelgoa kuniŋgahan nimel, ilmoinkuvamaizet, kurjasta siemendä. Prosti, kandamani lapsi, jo kai kallehien syndyzien edyzis. Iččeh kudo-moa pagizov, složiv.*

3.3.5.4 IV infinitiivi

§132 IV infinitiivinä käytetään *mine* -päätteisiä substantiiveja; täten

- 1) IV infinitiivi **yksikön nominatiivissa tai partitiivissa** osoittaa apuverbien ohella **tarpeellista tai välttämätöntä** tekemistä. Ks. III aktiivi §145 2).

Esim. *Minul on palkan soamine hänes. Jeül ei ole menemistä.*

- 2) IV infinitiivi **yksikön illatiivissa** ilmaisee apuverbien ohella lievää, **yhä jatkuvaa** tekemistä; Ks. II aktiivi §144 4). Muiden verbien ohella tämä infinitiivi osoittaa tekemisen tapaa tai tarkoitusta.

Esim. *Aivin olet minú polgemizeh. Júri pidäv ambumizeh am-buo, Ennättämizeh leikatah ruista. Hil'ëndämizeh ajav, ei muga kirehtä. Korrottamizeh pagizov Semoi sinú, ei painamizeh. Ei koskemizeh ammuttu, põllätettih. Puččimizeh paistah. Sobimizeh*

tulin, eigo vois kuitahto sobiekseh. Taboamizeh kai kuoris rustimos, muga oli kaloa. Tundemizeh kačoin, g'en hyvin voinuh tundie.

- 3) IV infinitiivi, ollen **eksternatiivissa** possessiivisuffiksin kanssa, osoittaa apuverbien ohella **juuri tapahtuvaa** tai lievää tekemistä; ks II aktiivi §144 5). Muiden verbien yhteydessä se ilmaisee tekemisen tilaa, tapaa tai tarkoitusta.

Esim. Lapsi oli uinuomizilleh, ga lomizemah ruvettih. Kivistämizelleh olis peädä viel. Näin heidä lähtemizilleh proazniekah. Kopittamizelleh juoksov hebo. Tirpamizilleh ku kivistäv, ga kivistäkkäh toko. Harjavumizelleh nygöi mekkuo ombelen lapsil.

- 4) IV infinitiivi **yksikön nominatiivissa** osoittaa saman verbin toistussa lauseen predikaattina **äkillistä tapahtumaa**.

Esim. Romi kui lähtemine lähti. Sorminahka kui kadomine kadoi, ei lävvy ni kus.

§133 Muuten tämänpäätteisiä johdannaisia käytetään lauseessa substantiiveina.

Esim. Roa roadamizet, älägo tyhjäh aigoa menetä. Vie on emändä nuori da hyväs voimizes. Pädövgö neŋga sanomine? Hänen virkamizien täh on rauhadielo.

3.3.5.5 V infinitiivi

§134 V infinitiivinä käytetään *-nda (-ndä)* -päätteisiä substantiiveja; täten

- 1) V infinitiivi **yksikön nominatiivissa tai partitiivissa** apuverbien yhteydessä vastaa merkitykseltään IV infinitiiviä samoissa sijoissa. Ks. III aktiivi §145 2).

Esim. Huomei on meil leikkoanda toi peldo. Ei ole linnah käyndeä ennen augustoa.

- 2) Transitiivisen verbin V infinitiivi **yksikön inessiivissä**, apuverbien ohella, osoittaa passiivista olotilaa. Vrt. II passiivi §155, samanlaista tekemistä kuin III infinitiivin inessiivi §125

Esim. *Goštjat on vuotandas. Huonus on srojindas. Izändä on parren leikkoandas.*

- 3) V infinitiivi **yksikön inessiivissä tai eksternatiivissa** osoittaa saman verbin toistuessa lauseen predikaattina, väkinäistä myönnytystä.

Esim. *Ellendändäs ellendetäh hyö. Tijjändäs tietäh. Sanondas sidä sanotah, se ei kunne välttä sanomattah. Kulundal kului soba, ga voibi vie pideä. Kriepindäl kriepin, ga jo on levinnyh. Vihmundal vihmuv, g'ei äjjäl vihmü. Tunnendal tutah.*

- 4) V infinitiivi, ollen **eksternatiivissa** possessiivisuffiksin kanssa
- a) Osoittaa, ollen apuverbien ohella, tilaa, aikomusta, mahdollisuutta tai sopivaisuutta; ks. II aktiivi §144 6). Muiden verbien ohella tämä infinitiivi ilmaisee tilaa, tapaa tai tarkoitusta.

Esim. *Kohuondalleh on taloi. Kyzyndälleh olin, g'en kyzynyh. Pütundalleh olis d'engoa. Koira viŋgahteleh jänöin ajandalleh. Juondilleh työndyi kazakka, ei pyzy roavos. Ei kúlundalleh kirgunuh, hos liene kirgunuh. Käzi iskendälleh oli nostettu.*

- b) Osoittaa, saman verbin toistuessa predikaattina, tehostettua tekoa. Vrt. II, III, IV infinitiivi.

Esim. *Kielländälleh kiellin. Kuivata pidäv kuivoandalleh, ei hoavata. Muistandalleh muistan, júri hyvin. Sanondalleh ku rubien sanomah, ga tijjustat kaiken jällilleh. Soandalleh sain markoa.*

- c) V infinitiivi osoittaa, ollen yhdessä persoonattomasti käytetyn apuverbin kanssa, sopivaksi katsottua tekemistä. Ks. III aktiivi §145 3).

Esim. *Ei ole sih käyndälleh minul täl kerdoa. Kuolendalleh*

olis ukkorukal.

- 5) V infinitiivi, ollen **monikon eksternatiivissa** osoittaa joskus mahdollista tekemistä, jolloin merkitys on passiivinen.

Esim. *I keyhäl se tavas on ostandoil. Hänen vaihtandoil ei se hebo ole, ei ole häi täyzi izändä. Sinun otandoil ei moine n'eidine ole.*

- 6) V infinitiivi **monikon instruktiivissa**

- a) Osoittaa joskus tekemisen tapaa tai tarkoitusta, milloin verbi ei toistu lauseen predikaattina.

Esim. *Peävyndöin näet rodn'oa libo tuttavao jarmankois. Käyndöin tulin, en olendoin tulluh.*

- b) Osoittaa, milloin verbi toistuu lauseen predikaattina, tehostettua tekoa. Vrt. II infinitiivi, III infinitiivi, V infinitiivi §134 4 b).

Esim. *Olen nygöi nevvondoin n'evvonuh händä; en tie, muistav vai ei. Sulandoin sulijä ilmai vihmata. Maksandoin maksoi häi hyvin. Kävelendöin kävelen dielottah. Nagrandoin nagroi tyttöine, kyläs peäliči.*

§135 Muuten käytetään *nda (ndä)* -päätteisiä johdannaisia tavallisina substantiiveina.

Esim. *Moamoadah heitti külendan poiga. Häi sanoi miehien toroandan Mikitän kois. Lähil sorrundoa olin kaatumaisillani Ei ole hyveä voindoa en voi hyvin. Lähtin linnah hevon vajehtandah. Paha ei kohene sanondal. Čuikan olendoi ei ole (minkäänlaista turkkia).*

3.3.6 Aktiivin partisiippi

3.3.6.1 Aktiivin partisiipin I preesenssi

§136 Aktiivin partisiipin I preesenssi

- 1) Muodostaa **yksikön päätteellisenä akkusatiivissa** (*-van, -van*) partisiippisen **eksplikatiivirakenteen**. Ks. §40 1 b).

Esim. *Näin teidä tulevan.*

- 2) Muodostaa **essiivissä tai deminiitiivimuotoisena nominatiivissa** (*-vana, -vaine*) apuverbien ohella **kestämis-, edellis- tai vastaisfutuuriin**. Ks. I aktiivi §111 7).

Esim. *Se briha on tulevana teil sulhazikse. Olin matkah lähteväine, en joudanuh besodah. Lienen maksavana hänel sit kaivon loajindas.*

- 3) Osoittaa **essiivissä tai eksternatiivissa possessiivisuffiksin kanssa** (*-vanah, -vinah, valleh, villeh*) tekemistä, jota **torjutaan** tai tahdotaan näyttää torjuvansa. Ks. II aktiivi §144 9).

Esim. *Izändän sanoa ei Makoi ole kúlevanah. Et ole tiedävinäh, hos n'evvoin. Minä hänel kzyzin, g'ei olluh ni kúvalleh (-illeh).*

- 4) Osoittaa **monikon translatiivissa** (*-vikse*) joskus teon **kohteeksi** joutumista.

Esim. *Nägevikse ei tulluh reboi näkyviin. Sanovikse ei abú andanuh Vaslei sanottavasti.*

- 5) Osoittaa **monikon inessiivissä, elatiivissa, illatiivissa tai eksternatiivissa** (*-vis, -vik, -val, -vil*) apuverbien ohella tekemisen **mahdollisuutta**. Tällöin on transitiiviverbeillä passiivinen merkitys. Ks. II aktiivi §144 7).

Esim. *Löydyvis on hebo ajjas. Se pagin on kúlevil. Täl korvan kúval ei ole moista pahoa inehmistä. Nägevälleh (-äl, -illeh, -il) on jo oras nossuh. Kaikil nägevil tuli reboi. Pagin on ellendävälleh, (-il).*

- 6) Osoittaa **eksternatiivissa possessiivisuffiksin kanssa** intransitiiviverbeillä liittomuodoissa **aiottua** tai alkavaa tekemistä. Ks. II aktiivi §144 8).

Esim. *Olen eär lähtevälleh. Pučči on jo marjoa täydyvälleh (= -illeh)*

§137 Muuten aktiivin partisiipin I preesenssiä käytetään lauseessa tavallisina **adjektiiveina**.

Esim. *Palav on se Trošši meän Annih* (kovin kintynyt). *Händäh elävin silmin enämbi en näe. Silmän nägyvil siazil, korvan küluvil kohtazil. Silmänägeveä* (ilmeisesti).

3.3.6.2 Aktiivin partisiipin II preesenssi

§138 Aktiivin partisiipin II preesenssi muodostaa, ollen **nominatiivissa tai essiivissä**, apuverbien yhteydessä I aktiivin **kestämis-, edellis- ja vastaisfutuurin**. Ks. I aktiivi §113 7).

Esim. *Tämä kirjaine kunne menij ollov? Lähtijänä ei olluh buite, a iče meni. Sinne ajaj enämbi en liene.*

§139 Muuten aktiivin partisiipin II preesenssiä käytetään lauseessa tavallisena **nominina**.

Esim. *Meil käyjeä on. Ei sinus ole sen loadijoa. Uroat on olluh ennen sanojat. Harčovolois on povvarit, keittäjät rokan da koaşan. Maltaj on ombelij. Eräs nareko ei mene küljakse* (ei ole kuulevinaan). *Yhten mak-sajat ollah net najjat da menijät. Brihačču oli pirdäjinä, minä kylvin. On ospiččah kuolijoagi lasta* (sellaisiakin, jotka kuolevat isoonrokkoon). *Pravvan peäl ei ole käyjeä* (totuus ei pala tulessakaan (San.)). *Komšan kukkuroičin kai moah menijäkse.*

3.3.6.3 Aktiivin partisiipin III preesenssi

§140 Aktiivin partisiipin III preesenssi vastaa, ollen **nominatiivissa tai partitiivissa**, apuverbien ohella, merkitykseltään passiivin partisiipin preesenssiä. Ks. III aktiivi §145 4).

Esim. *Nygöi on komša laindahine, huomei pidäs nagrehel lähtie. Poak-suh on meil käyndähine teil, dorogalleh ku on. Olis siel olendahine kois nygöi, heinäaiga tulov. Kaņas olis meil solmiendahine, g'ei ole jouduo solmiemah.*

§141 Muuten aktiivin partisiipin III preesenssiä käytetään lauseessa eri merkityksin tavallisina **nomineina**.

Esim. *Kosbo on hänen lähtendähine päivä? Kuokindahine peldo. Naindahizet brihat* (naimisiässä olevat) *Sovindahine dielo. Kazvandahine kuožalikanda* (kasvamalla syntynyt). *Myöndähine hebo* (myötävä tai myöty). *Miehen nostandahine kivi. Laihemi on koira tulendahista* (kuin tullessaan). *Panendahista on kuivembaizet sukat. Oma loajindahine (= loajittu) on. Koivun lehväzi pannah ajokseh da sattavundahizeh.*

3.3.6.4 Aktiivin partisiipin perfektin

§142 Aktiivin partisiipin perfektin

- 1) Muodostaa **nominatiivissa** I aktiivin apuverbien ohella I aktiivin **perfektin** ja **päättymisfutuurin**; kieltoverbin ohella **kielteisen imperfektin**. Ks. I aktiivi §113 4).

Esim. *Olemmo syönyh. Vrt. olemmo syönyöt*, jolloin subjektin monikollisuus antaa toisen vivahduksen predikaatille. *Ennen eh-teä, verkot roitah kuivanuh. Käin d'engoa, ei púttunuh.*

- 2) Muodostaa ollen **yksikön päätteellisessä akkusatiivissa tai yksikön translatiivissa** partisiippisen **eksplikatiivirakenteen** §40 1 b).

Esim. *Tiezin miehet tulluon kodih. Jogo tunnustattos toizen oman ottanuon (= ottanuokse).*

- 3) Osoittaa **yksikön translatiivissa** *púttuo* tai *tulla* verbin ohella **satunnaista** tekemistä

Esim. *Pútuin sanonuokse, a pideli olla vaikkaine. Tulin heil käynyökse kägiemättäh, parembi ollus käymättäh.*

- 4) Osoittaa **yksikön translatiivissa** *olla* tai *soaha* verbin ohella **loppuun saatettua** tekemistä.

Esim. *Olgah nygöi kauppa mennyökse sil hinnal. Sain istunuokse nygöi täs, ottoat tämä čestikse. Ei soa olluokse, rubie libo älä* (ei voi olla, vaikka yrittäisi).

§143 Muuten aktiivin partisiipin perfektin *nuh* -päätteisiä johdannaisia käytetään tavallisina **adjektiiveina**.

Esim. *Kui kyls olluh on peä. Pagizen ollutta myö, en tyhjeä, tiedämättömeä. Kolme vuotta nainutta pajistah, igä kai kuollutta (San.). Tietäh, Amerikka on, hos ei ole mennyttä sinne. Syönyttä on parembi syötteä (San.). Palanuoh pädöv allin razva. Kulunuizil kuvazil, ildavun-nuzil igäzil, lahonnuizil lühuzil mieroh en voi likkuo.*

3.4 II Aktiivi

§144 **II aktiivi** osoittaa paitsi aikaa ja tapaluokkaa myös jotakin tekeminen muuta laatua. Sen subjektipersoona on nominatiivissa tai partitiivissa, sen predikaatit ovat liittomuotoja, joitten osina on jokin infinitiivi tai aktiivin partisiipin I preesenssi.

Tähän aktiiviin kuuluvat seuraavat muodot:

- 1) III infinitiivin liittomuodoissa, mikä osoittaa **kestävämpää tekemistä** kuin vastaavat I aktiivin muodot. Ks. III infinitiivi §125

Esim. *Kus nygöi olet olemas? Tulemas on jo izändä kodih. Pučči on jo marjoa täydymäs. Roadamas oldih rahvas suol, ei oldu kois. Huomei täl aigoa lienen jo nuotal lähtemäs, k'ei seä keskustanne. Ole sinä vastoamas, hos goštjat tullah. Ollet ajamas, ga kačo hebuo, älägo varoloi. Kui kerran rodizimmos peräl olemas, ga pädis dengoa suittoa.*

- 2) Aktiivin I infinitiivi olla-verbien imperfektin kanssa ilmaisten tekemistä, mikä oli **tapahtumaisillaan**. Ks. I infinit. §119 2) d).

Esim. *Olin heitteä ažen silleh. Olin lähtie teil, a hyvä, ku iče tulit nygöi.*

- 3) III infinitiivin abessiivi liittomuodoissa, mikä osoittaa tekemistä, jonka tapahtuminen **eitetään**. Ks. III infinitiivi §129.

Esim. *En ole juoksemata, hos kieltähes. Linnah menemätä en*

liene, kui vai heboh püttunen. Ollet ajjalleh tulemata, g'et jovvu meän matkah. Olizit parembi proazniekkah menemätä, venehes k'et peässe. Suvvos kielastamata ollus, ga vähembäh súdittus kuritekseh. Ole tyhjän virkamattah, roan kui kačon. Anna ollah roadamata, matketa k'ei

- 4) IV infinitiivin illatiivi liittomuodoissa osoittaa **lievää, jatkuvaa** tekemistä. Ks. IV infinitiivi §132 2.

Esim. Kúdam on kulumizeh. Vihmumizeh on pilvet, túlov tembaillen. Ainos on hoppuomizeh se emändä. Aivin olet minú polgemizeh. Nygöi on hoivenemizeh jalga, ei muga tuskoa. Lapsi roih vangembí pejgomizeh, ämmätetäh ku äjjäl.

- 5) IV infinitiivin yksikön tai monikon eksternatiivi possessiivisuffiksin kanssa osoittaa **juuri tapahtuvaa tai lievää** tekemistä. Ks. IV infinitiivi §132 3.

Esim. Kadomizilleh on laiva, ga vie nägyv vähäizel. Lapsi oli uinuomizilleh, ga lomizemah ruvettih. En ole voimizilleh (oikein terve). Ainos on n'eidine miehel menemizilleh, melliččä varrastamizileh. Tundemizilleh ollov voimatoi viel rahvahan, ga proštiekseh pidäs lähtie. Kivistämizelleh olis peädä viel. Nygöi olgah roadamizelleh jo mučoi virundan jällel.

- 6) V infinitiivin eksternatiivi possessiivisuffiksin kanssa liittomuodoissa ilmaisee **tilaa, aikomusta**, mahdollista tai sopivaa tekemistä. Ks. V infinitiivi §134 4).

Esim. Kai on kazvandalleh nygöi vihmuhú. Kruokistundalleh pidäv olla seinien pestes. Kohuondalleh on taloi, elovundah päi. Ruis on soandalleh (alkaa tuleentua). Naindalleh (= -illeh) on briha izän kuoldú. Ei olluh izändä annandalleh (vellan kyzjjes), pahal lykyl lähtin kois. Perindülleh olis velgoa, ga midäbo tyhjäs otat. Vezi on windalleh. Leibä on nygöi syöndälleh.

Huom. Transitiiiverbeillä on tällöin joskus passiivinen merkitys.

Esim. Kodi on laindalleh. Goštjat on vuotandalleh. Soandalleh on leibä, ei omoa kazva kylläl (on työllä hankittava). Vrt. II passiivi §157.

- 7) Aktiivin partisiipin I preesenssin inessiivi, elatiivi tai eksternatiivi osoittaa tekemistä **mahdolliseksi**; transitiiiviverbeillä on tällöin passiiviinen merkitys. Ks. aktiivin partisiipin I preesenssi. si §136 5).

Esim. *Löydyvis on hebo ajjas, ei ole loitton. Gazietois on kai dielo lugevis (= -il). Kaikil nägevis (= -il = nägyvis = -il) on hejžän keyhys. Olen korvan kúluvil, silmän nägyvil. Se on kirikön kellon kúluvil moas. Pagin on ellendävälleh (= il).*

- 8) Intransitiiviverbien aktiivin partisiipin I preesenssin eksternatiivi possessiivisuffiksin kanssa liittomuodoissa osoittaa **aiottua tai alkavaa** tekemistä. Ks. aktiivin partisiipin §136 6).

Esim. *Olen eär lähtevälleh, en jovva sinú nygöi auttamah. Pučči on jo marjoa täydyvälleh (= -illeh). Vihmuvalleh (= -illeh) oli huondes, muga pilvet keändelih.*

- 9) Aktiivin partisiipin I preesenssin essiivi tai eksternatiivi possessiivisuffiksin kanssa osoittaa kielteisissä lauseissa tekemistä, jota **torjutaan** tai tahdotaan näyttää torjuvansa. Ks. aktiivin partisiipin I preesenssi §136 3).

Esim. *En ole ažies ni olevanah (= -alleh = -illeh) (millänikään). Ei olluh poiga ni tiedävänäh (-inäh, -alleh, -illeh), hos n'evvoin.*

- 10) Verbi *panna* yhdessä II infinitiivin instruktiivin tai, III tai IV infinitiivin eksternatiivin kanssa ilmaisee tekemistä, jonka laatua **korostetaan**. Ks. II infinitiivin instruktiivi §123 4), III infinitiivin eksternatiivi §128 3).

Esim. *Elo on soahen pandav, murdoa pidäv. Astujen panin matkan, regeh ni kel on púttunuh. Perän brují viel kandajen pannah randoi myö (tukinuiton työkapineita). N'evvojen panin, en čakaten čakannuh. Kuolemal nygöi pidäv panna, ei rod'ei peäzijeä, huono on. Nygöi pidäv dielo vuottamal (= vuotandal) panna panna, kúrehtyksel se ei sproavei.*

- 11) Verbi *panna* yhdessä IV infinitiivin yksikön illatiivin kanssa §132 2) osoittaa **lievää** tekemistä. Vrt. II aktiivi §144 4).

Esim. *Astumizeh panin matkan. Pane minú puolistamizeh, älä pane panemizeh (älä moiti). Pidele čakkoamizeh panna, ei kohti čakata.*

3.5 III Aktiivi

§145 III aktiivi osoittaa niinkuin II aktiivi myös tekemisen laatua. Sen predikaattina on apuverbi, subjektina on I, IV, V infinitiivi, passiivin partisiipin preesenssi tai perfekti. Objektin sija on päätteetön akkusatiivi tai partitiivi; teon tekijä ilmaistaan eksternatiivilla.

III aktiivina tavataan:

- 1) I infinitiivi usein yhdessä apuverbin kanssa ilmaisten **tarpeellista tai mahdollista** tekemistä. Futuurilla on apuverbinä tällöin *liene, púttuo, roitakseh (rodiekseh)* tai *tulla*. Ks. I infin. §119 1) c).

Esim. *Mibo minul on roata? Vrt englannin “What have I to do?”) Naloga teil on maksoa. Izändä roavot peättäv, kel kunne mennä. Ei ole hänel viel tulla kodih. Ei ole mikse parembakse vuotta sidä. Kolme kerdoa kaččuo, kerda leikata (San.). Pandih arbah, kel midä ottoa. Egläi oli heinät nitteä minul, tänäpäi on soattoloil panna. Kylläl oli olla meil, eär lähtimmö. Oli hänel panna koufei tulel, ga čainiekan on pannuh. Júri vaiku lähtie oletteli, sid i tulit, tabait minun. Ozalmus vedi täh kohtah, ei olluh täh tulla. Ei olluh ni kel nähtä moista kummoa. Nouziel n’edälil roih minul linnah kävvä. Velga roih maksoa sih päiväh. Eigo teil liene lähtie pelloh huomei leikkoamah? Púttuv viel väzyö, kuni ilda jouduv. Nygöi tulov kyly loadie. Teidä tulov keskustoa, kesken paginoa tulov sanuo. Sen ellendäv, kui ollov (= soanov) kel ellendeä. Olis veneh nostoa kuivah da tervata. Čihvakko on inehmine, aivin ku olis sporie. Kyrzeä kui nygöi olis meil syvvä, ga äjjän maksas. Kui ollus huondeksel abai vedeä, ga olis nygöi midä syvvä. Tulilappih i viedähäs, vai olgah armahal brihal miehel mennä.*

- 2) IV tai V infinitiivi nominatiivissa tai partitiivissa apuverbien ohella osoittaen **tarpeellista tai välttämätöntä**, kielteisissä lauseissa tarpeetonta tai torjuttavaa tekemistä. Objektin asemesta on usein

genetiiviattribuutti. Vrt. IV infinitiivi §132 1); V infinitiivi §134 1).

Esim. IV infinitiivi. *Minul on palkan soamine hänes. Sinul on tänäpäi pellon kyndämine. Lapsis on zel'omista, kos mi on kibeil lapsis. Sit moatuškas on kündelemista. Äjjä ajamista on, kuni peäzen agjah. Ei ole händä mikse parembakse vuottamista. Ei ole täs nygöi kuivoamista, vai soabrah ehtie panna. Nečen hevon ei ole myömistä, ičel piettäv on. Ei ole ni jaksamista äjjeä kezoil kävves. Oli lehmäs lieččimistä tänä kezän. Ei olluh äjjeä, meil kävelemistä. Tuoroitunnuh on peldo, sit roih kuokkimista. Roih ahtamista nygöi rihes. Ei rodei täs ni kel andamista, ičel pidäv. Ollov sinul vellan maksamista, ga älä pidele tyhjäh eluo. Ei olis äjjeä roadamista nečis kaskes, ga yksinäh ei vägi täytä. Ei ollus astumista tädä markoa, vai púttunuzin heboh. Olgah hos min ottamista, ga ni konza ei kzyz ottajes. Olgah vellan andamine libo palkan maksamine, kai on izändäs.*

Esim. V infinitiivi. *Huomei on meil leikkoanda toi peldo. Minul on teäl olenda. Sinul on tuonda hebo (= hevon) kodih. Mibo meil on roanda. Ei ole roadoh käyndeä tänäpäi. Meil on kirjazen kirjutanda kodih huomei. Nygöi ehki tänne kerätäh maksot, ei ole viendeä sinne. Ei ole linnah käyndeä ennen augustoa. Tyttäreh i meni, vuotanda oli pojjan. Ollov čeälindeä vazas, ga lehmä sen maksav. Olis maksanda laihin, ga kusbo otat maksoa. Olgah vuotanda hyvän vai pahan, ei tirpa häi vuattajes.*

- 3) V infinitiivin yksikön eksternatiivi possessiivisuffiksin kanssa osoittaen **sopivaksi katsottua** tekemistä. Ks. V infiniivi §134 3).

Esim. *Ei ole sih käyndälleh minul täl kerdoa. Kuolendalluh olis ukkorukal.*

- 4) Aktiivin partisiipin III preesenssi tai passiivin partisiipin preesenssi nominatiivissa tai partitiivissa apuverbien kanssa ilmaisten **tarpeellista** samanlaista tekemistä kuin IV tai V infinitiivi samassa asemassa. Ks. III aktiivi §145 2) aktiivin partisiipin III preesenssi §145 3) passiivin partisiipin preesenssi §151 1).

Esim. *Viel on minul perindähine palka. Kaggas olis solmiendahine, g'ei ole jouduo solmimah. Pellot on kylvändähizet, a ruista ei ole. Ollov sinul soandahizet d'engat, ga läkkä perimäh. Minul on*

täs oldav, oman miehel tulín. Kerran kägei, lähtiettäv on hänel. Minul on hänes vähäine soadavao. Tulles on sinul hebo tuodav. Goštjat on meil vuotettavat, emmo jovva teil käymäh. Pletti pihal ei ole varattav. Sít dielos ei ole ni kel mid' koavittavao (ei voi muuta kuin kiittää). Tallakkoa pihal, ei ole pertis ni midä teil oldavao. Vielgo nuotal roih teil mendäv täl n'edäilil? Ei rod'ei elettäveä tänä vuon rahvahal (ihmisten toimeentulo tulee olemaan vaikea). Ollov sinul mi sanottav, ga sano järgieh. Kui liene hänel olluh mi roattav, ga sen ykskaks ozui. Olis minul sana sanottavao. Ollus tuldav Semoil, kui liene jeänyh häi. Olgah hänel peräl oldav vai kaskel, yhtenmoine on urhakko roavol.

- 5) Passiivin partisiipin perfekti nominatiivissa tai partitiivissa apuverbien ohella ilmaisten tekemisen korostamista tekijään verraten. Ks. passiivin partisiipin perfekti §153 1).

Esim. Nygöi on minul kai roattu, mi oli roata minul. Kún palka meil on paistu. Johai minul on sinul sanottu ei yksi kerda. Jo on meil puidu rihtä. Puoli on heil tuldu (= tuldú) matkas. On minul gor'asta nähty nuotis. Oh mille on moada äjjä kierty. Yhten vastah oli roattu mollembil. Nouziel n'edäilil roih leikattu meil kai kagra. Kui ollov teil verkot hyvin rakendettu, ga kala ei vältä tulemata. Ois myödy kai nygöi minul myödävät, k'ei piellys kesken kodih lähtie. Olgah sinul lunnastettu mitahto, ei ni mi suitu hädäpäiväh niškoi.

3.6 I Passiivi

§146 I Passiivi osoittaa tekoa, jonka toimittava **persoon**a on **määräämätön**. Predikaattina olevalla I passiivilla on on vain yksi persoonamuoto kussakin tempuksessa. Objektin sija on päätteetön (nominatiivin kaltainen) Akkusatiivi, genetiivi, partitiivi, joskus elatiivi. I passiivilla on samat modukset ja tempukset kuin I aktiivilla, mutta kestämis-, edellis- ja vastaisfutuurilla on **tarpeellisuuden** vivahtus.

3.6.1 Indikatiivi

§147 Indikatiivi

Esim. *Mieros miestä laitah (San.). Ozin ilmoa eletäh (jokaisella on oma kohtalonsa (San.)). Kypsetäh dai kerätäh, kypsetäh dai kerätäh (n'eidizet) (San.). Hyveä ni jyveä, kylvetty ni sidä; mi oli kylvetty, net kylmettih (San.). Hyvingo piettih sinú goštjis olles? Lietäh viel oma lembi tijjustamah, kui vai mieruo myö käveldänneh. Kielletty on keyheä korgeis ajatuksis (San.). Oli linnah käydy jo ennen, tiettih olendat da piendät. Ei oldu ni kel midä sanottu, peitogali mendih sulhazikse. Roih huomei jo oldu teäl goštjis kylläl, pidäv kodih lähtie. On tuodavao mečäs parta pihah, anna kuivav ennen srojindoa. Ongo viedäv(eä) midä, lähtizin linnah käymäh. Ei ole ni min sanottavao. Ei ole ni kačottavao hänen road'eis. Perimäh en lähtenyh, hos oli hänes soadav eräs sadačvuine. Sít vazas ei olluh talvekse jätettävää. Roihgo lähtiettäv priziväh jo 20 vuvven iäs? Ei rod'ei ni ristittyzien mendävää nais keygis.*

3.6.2 Potentsiaali

§148 Potentsiaali

Esim. *Kítetänneh, g'ei kerikön peäl nosteta; moititanneh, g'ei ligah polgieta (San.). En muista, kuigo sidä lugietanneh. En tijjä, roittanehgo čakkoamah kodirahvas hevon ku vajehtin. Jogo liene kerätty kai vil'at, vai viego jäi pellol? Rodinehgo kos kuvottu neče verko, jo ammui leyhkit valmistuvan? Ollov nuotal tänäpäi mendäv, ga jürgieh pidäv lähtie. Ei rodineh elettävää moizen n'eidizen ker, ga älä ni hoavoa händä tietostamah ruveta.*

3.6.3 Konditsionaali

§149 Konditsionaali

Esim. *Lähtöv kiškov Il'va ylen äjjäl, työttäs ei. Otettasgo i minú veneheh? Roittazih vai kastine aigah nittämäh erähin huondeksin, g'ei hätkie menis heinän roates. Se neidine yhtelleh sil brihal meni, hos ei rakkahal annettus. Pienenä otettus ei riheh, a lähtin. Kui rodizih kerda pesty late da seinät čúrul hyvin, äski pädis goštjoa kuččuo. Olis kerättäv*

kai brujat sarool, ei yökse pihal jätteä varattavakse. Ollus roattav heinä povvan aigah, ei silleh vihmoim al heitteä. Kui rodizih paistav kai aźiet peälpäi, ga jogamies oman roandan tiedäs.

3.6.4 Imperatiivi

§150 Imperatiivi

Esim. *Tukkoa i joattahas eloloin jagajes, ga vieras välih älä mene (San.). Se ehki maltav i herrastoa, anna pandih čínuh. Roittahas nägemäh meän jytyi gor’oa, ga vähembi leyhkettäs omal vägevyöl. Oldahas se kaskes roattu hühtakse, ehki hyveä ruista työndäv. Nu oldih mendy kyläh pyhäksepäiveä, rauhembi rodih vanhembil kois huogavua. Anna roih sanottu kerral kai sanomizet, jällespäi mentie konza yhtyt hejjän ker. Olgah perittäv hos yksi marka, ei jätä se mies andiekse. Anna oli roavol mendäv, ehki hopun piendä kois väheni. Vota roih työttäv tyrmäh händä, mentie alevuv varrastandan himo.*

3.6.5 Passiivin partisiipin preesenssi

§151 Passiivin partisiipin preesenssi

- 1) Ilmaisee, ollen nominatiivissa (myös *ine* -päätteisenä), **partiivissa** tai **inessiivissä** apuverbien ohella **tarpeellista tai välttämätöntä** tekemistä; ollen **translatiivissa** tai **illatiivissa** apuverbien tai muiden verbien kanssa **teonalaiseksi joutumista**. Ks. III aktiivi §145 2), 4).

Esim. *Minul on täs oldav, omal mielel tulín. Tulles oli sinul hebo tuodav. Viego nuotal roih teil mendäv täl n’edälil? On viedäv linnah heini kaksi regie. Kačottavoa ei ole lagoi (eivät ole minkäännäköiset). Tiettäväine on, čakkoan ei-ainos händä. Ollus tuldavaine; kui liene jeänyh häi täs briegus? (Vrt. ollus tuldav, jyrkempi sanonta). Nalogat on maksettavat järgieh. Ei ole n’ero selläs kannettav, n’ero viel iččiedäh kandav. Ei ole minun voidav se aže. Hevos nahka on vai kädeh soadavoa, múda ei ole nouttavoa. Mis sana sanottavoa, hörötä hebo. Rugehet roih myödävät (-kse). Jauho on soadavas, omoa vähä on. Goštjat on vuotettavas viel,*

ei ole tulluot. Púda mečäs tuodavas olis. Pindžakko rodih nygöi ostettavakse. Ei ole annettavakse ni kel midä. Nämät kalat tulov viedäväakse linnah. Velgoa ei tule kzyyttäväakse, omal elol tävvytäh. Ruis jo kypsenv leikattavakse. Ruisrihi kuivi puidavakse. Kangas pandih jalloilleh kuvottavakse. Piettäväakse pannes näet hyvyön käytännössä.. Heityt hänel torattavakse, andazin pačkun vastah!

- 2) Osoittaa **yksikön essiivissä** predikaatintäytteenä **kestävää teonalaisuutta; eksessiivissä teonalaisuuden välttämistä**.

Esim. Kos kenen aiga on elettävänä (San.). Gazietois on lugietta-vana nygöi voinat. Ylen on samvoara čoma, kačottavana pidäzit ehki. Pihahenä pidäs nitteä polletdavana (päi). Tuo eäreh sovot túlen šliehketuttavana. Hevol veättävänä hoavon puolendin.

Huom. Tämän partisiipin asemesta käytetään joskus *e*-päätteisten jodannaisten monikon inessiiviä, illatiivia tai eksternatiivia; myös suhdensanaa *al* substantiivin kanssa.

Esim. Pezeis on sovot. Syöttejis on kaksi počči. Hyvis čeäleis on voimatoi. Vuottejis (= -jil) on goštjat. Pane pideih uvvet čoaškat. Toizen käskyn al olen, ei ole omoa valdoa. Perrandan al on nittu.

- 3) Muodostaa, ollen päätteellisenä **akkusatiivissa tai translatiivissa, partisiippisen eksplikatiivirakenteen**. Ks. §40 1 b).

Esim. Tijjän iččie moittittavan (= moittimas = moittitah). Olen kúlluh sidä leskie autettavakse.

- 4) Osoittaa **eksternatiivissa predikaatintäytteenä sopivaisuutta tai mahdollisuutta**. Vrt. aktiivin partisiipin I preesenssi §136 6).

Esim. Leibä on syödävälleh. Pagizov ellendettävälleh (-il) Kiril. Jo jeät on ajettavalleh, voit ojjukseh matkata. Ei nähtävälleh (-il) kuri Daušši, tiedämätä poltav. Kodi on laittavalleh, parret on kuivanuot.

§152 Muuten I passiivin partisiipin preesenssin muotoja käytetään lauseessa tavallisina **nomineina**. Huomattavaa on tällöin subjektiivisen tai objektiivisen genetiivin ohella esiintyvä partisiippi.

Esim. *Kístettäv dielo on se jago heil. Jo on käveldäv jeä. Miespiettäv aijan viettäv (San.). Pordimoi on soadav víras. Míttuot soajat, moizet i soadavat. (San.). Gaziettoih pandav kumma piettih nygöi. Peäspiettäv pidäs úzi soaha. Syödäv lopeh, piettäv kuluw (San.). Uskovuttav roadon`ero. Omani voidavan minä roan. Tyrmäh viedäveä azetta ei Semois löyTTY. Ei olluh se akka ahavan ajettav eigo túlen lykittäv eigo puikkozel priñkutettav. Minun tiettävästä ei ole parrenvedoh menijeä. Ostettavasta ni midä ei ole nygöi, vai mút dielot sellittäzin. Ájjan syöv annettav, víkon kuolov vuotettav (San.). Čoajun juodav stokan. Langgan kerrattav pirda. Kleimanpainettav leimasin. Korvankaivettavao on lúhista. Astieloin piettäv sunduga. Keñgienvoittav (kenkävoide). Kərbäzien tapettav blekku.*

3.6.6 Passiivin partisiipin perfekti

§153 Passiivin partisiipin perfekti

- 1) Muodostaa, ollen nominatiivissa apuverbien kanssa **liittotempuksia**: III aktiivin, I ja II passiivin kielteisen imperfektin, perfektin, pluskvamperfektin ja päättymisfutuurin.

Esim. *Ei ol verkuo minul viel kuvottu valmehekse. Jo on heil puidu rihtä. Yhten vastah oli roattu mollembil. Johoral minul kai myödävät myödy, k'ei piellys kesken kodih lähtie. Ei yösia ni midä otettu. Jogo kai leivät on syödy? Oli linnah käydy jo mulloi. Terväh roih roattu nenet heinät, ei hätkie mene. Kún palka on peälpäi paistu. Hyvin oli se sanottu, ei síd ole koavittavao. Moat viel tänä kezän lienöv (= roih = soav) joatut. K'ei ollus tulda nähty, ga palanus kodi. Anna oli abai veitty, ehki murgin soadih.*

- 2) Osoittaa, ollen **translatiivissa**, *soaha*, *púttuo*, *tulla* verbien pree-senssin tai imperfektin ohella jonkin teon **loppuunsaattamista**. Ks. II passiivi, §159.

Esim. *Kai net hilloit soav kerätyt (-kse), vai tervehenä ollen. En soanuh mennyt yöl uinotukse. Púttuv vie se kañgas kuvotukse, kos mús roavos peässen. Tulov se kaski roatukse, vai poudoa pidänöv. Se oja terväzeh sai kaivetukse. Net rugehet jälgimäi tuli myvvykse. Pútui se hebo vaihtetukse, ga et midä lai. Sain jälgimäi paistukse*

Jermien ker.

- 3) Muodostaa ollen yksikön päätteellisessä **akkusatiivissa tai translatiivissa**, partisiippisen **eksplikatiivirakenteen**. §40 1. b)

Esim. *En minä vanhembis muista sinú čakatun. Olen kúlluh sidé kazakkoa äjjäl kítetykse.*

- 4) Muodostaa, ollen **yksikön partitiivissa** (myös muodossa *-hú, -hý*) kausaali- tai temporaalirakenteen. Ks. §40 4), 5).

Esim. *Roattú (= roadahú) on kylvendä hyvä. Vihman pandú levo kai ramizi. Líkkuhú lemmeñ tижжустат (San.). Peän puhkai ukko lañgettú. Pieni tuloihut oli yöniekan moattú. Roattú (= roadahú) on kylvendä hyvä. Vízastut kuoldú, kahten kartan keskeh pandú (San.). Kún oldú kazakka käskyläine lähti.*

§154 Muuten passiivin partisiipin perfektiiä käytetään lauseessa tavallisenä **nominina**.

Esim. *Muistettulois da muistamattomis prošti. Počin purdu on kibeñ kodvan. Hebo on laiha kui voronoin n’uokittu. Peäliči lykätäh vezipučis kažin juoduloi. Älä, panduzeni, kezoil tänäpäi mene.*

3.7 II Passiivi

§155 II passiivi ilmaisee **teonalaisuutta jonka subjekti on määrättyä**. Predikaattina on täten apuverbit yhdessä transitiiviverbien passiivin partisiipin preesenssin tai perfektin kanssa. Paitsi tapa- luokkia ja tempuksia ilmenee usein muukin teonalaisuuden laatu.

§156 Apuverbit yhdessä pääverbin passiivin partisiipin preesenssin **essiivin** kanssa osoittavat **kestävää teonalaisuutta** ja vastaavat useimpia I passiivin muotoja. Ks. passiivin partisiipin preesenssi §151. Vrt. aktiivin I infinitiivi §119 ja aktiivin partisiipin I preesenssi §136.

Esim. *Kos kenen aiga on elettävänä* (San.) *Se nuotanlainda oli jo mulloi paistavana meil. Toista kymmendä loitos roih pivuo kevrättävänä. Kaikil nähtävänä on olluh hejjän keyhys. Olgah se nittu Fed'al roattavana. Anna oli čakattavana moine käskyläine, toinah ei ilmai rodineh hänes kuvallista.*

§157 Apuverbit yhdessä pääverbin passiivin partisiipin preesenssin **eksternatiivin** kanssa osoittavat **sopivaisuutta tai mahdollisuutta**. Vrt. aktiivin partisiipin I preesenssi §136 5).

Esim. *Pagin on ellendettäv/ülleh (-il)* (ymmärrettävissä). *Leibä on syödävülleh*. Vrt. II aktiivin §144 6).

Huom.

§158 Verbien *púttuo*, *rodiekseh*, *soaha*, *tulla* imperfekti yhdessä passiivin partisiipin perfektin nominatiivin tai translatiivin kanssa vastaa I passiivin imperfektiä. Ks. passiivin partisiipin perfekti §153 2).

Esim. *Rugehet sai myvvy/t, (-)kse*. *Kyhlähät rodih lugietut. Peldo sai kynnet/ty, (-ykse)*. *Pútuí se pagin paistukse, ga et midä lai. Vähä tuli roatukse tänä päi*.

§159 Apuverbit yhdessä pääverbin passiivin partisiipin perfektin nominatiivin kanssa vastaavat I passiivin imperfektiä, pluskvamperfektiä tai päättymisfutuuria. Viimeksimainittu muodostuu myös perfektin translatiivista *soaha*, *púttuo*, tai *tulla* verbien ohella. Kts. §153 1).

Esim. *Kai leivät on jo syvvyt. Pahoi oli mekko ommeldu, ei soanuh pideä. Kai hilloit lienov (= roih, = soav = tulov) kerätyt, vai tervehenä ollen* (vrt. *púttuv = roih = soav = tulov*) *kerätykse*). *Kunne ollet súdittu, sinne kuolet* (San.). *Ei olis tytär(dä) rakkahal annettu, ga iče meni sil brihal. K'ei ollus tulda nähty, ga palanus kodi. Olgah kenentah käl se veneh viedy, ga vie tabavuv viejä. Anna oli abai veitty, ehki murgin soadih. Se roikkah matka yht'yrký ajettu, eiga ei agjah pútuta ennen ehteä.*

§160 Apuverbit yhdessä pääverbin passiivin partisiipin preesenssin nominatiivin tai partitiivin (vastaisfutuuurissa myös translatiivin) kanssa vastaavat I passiivin kestämis- edellis- tai vastaisfutuuria ilmaisten usein samalla tarpeellisuutta. Ks. §151 1).

Esim. *Nyt on ahtas aiga elettäv. Oli sana sanottavaoa, hörötin hevon. Uvvet keggüt roih ommeldava/t (-kse).*

3.8 III Passiivi

§161 III passiivi ilmaisee **teonalaisuutta, jonka subjekti on määrätty**. Predikaattina on joko refleksiivisesti taipuva transitiiiverbi tai *u, du, zu, nu* -päätteinen johdettu verbi. Agentin sija on inessiivi, eksternatiivi tai *käis (käil)* sudesanan seuraama genetiivi.

Esim. *Se kangas sanohes kolmelangaine. Lípaččimel ku veällin, lindu terväh ambuihes. Tait hävitellähes dabakal. Ei sinul se vihateh tahkuohes, ei sinul terä azetu hyvin. Ombelih minul yhtelleh se mekko. Ei se terväh kripildäi, pidäv kuvalleh nuorita. Ukko jo vanhani, nygöi pengoileh mučois. Käskyläine paheksih emändäs päi, ei ottanuh toizekse vuotta. Ni mimmoizet ei roadai kois, kai pidäv kyläs ombeluttoa. Kútti artelil vedävyv ičevägeh toizeh lambih. Níttú on äjjä, g'ei hänelleh roadavu. Aivin ukos päi soimavut. Hänen jytyi ni kel ei sú soittavu. Jogo lugevui lajjat? Muis jättävyin, ga peäzin yhtenjytyi. Ei azuvu rengi neče sinulles. Koira tappavus, vai reboin syömistä syös. Pelvahal pidäv n'yhtivyö, ríbiwyö. Se terväh kuokkivui peldo. Sinul mi kos ei löydävy. Kalat suolavuttih. Veneh túles tembavui rannas. Eigo se sinul pučči tulevu eigo se sinul tuovu. Ei kuččuvunnuh goštjat lapsil. Minun käis (= käil neče ploat't'a ei ombelevu. Vähä on meil moadä, terväh kylväldyi. Artelil kahteh čoassuh kyhlästyí peldo. Jogo kuvovui vasta sinulles. Yhtel minul se ríhi ei loukutu (= loukuttavu). Ounastui Dani ostajes, ei pidänyh varoa (tuli petetyksi). Muis yrrytyi briha kurimah. Sinun käil vähäzel vie puolituin. Kel tämä varrastui nygöi minun šoapka, ku lövvä en? Se abai muil ennätyi, emmo piässyh ajjalleh. Se matka terväh käveldyi (= kävelzyi). Kačo myödyi kalat da projji. Ei saneldu hänel se zoakkun, ei muista jällilleh. Ovvostelzui heil meän paginat (he huomäsivat). Hänen käis en kúnnelzu (ei hän tottele minua). Kačo ommelzui soba i minun n'erol.*

3.9 Refleksiivisesti taipuvat verbit

§162 Refleksiivipäätteisten verbien merkitys on vaihteleva: paitsi passiivista, merkitys on refleksiivinen tai resiprookkinen; intransitiiviverbeillä ja eräillä muillakin verbeillä on tehostetun tekemisen tuntu.

Esim. *harjoitellakseh* (harjoitella), *hyväilläkseh* (kerskailla), *jaksoakseh* (riisuutua), *kaitakseh* = *kaččuokseh* (varoa), *keändeäkseh*, *kirjuttoakseh* (kirjoittautua), *laitellakseh* (teeskennellä), *kaupoitellakseh* (hieroa kauppaa), *kirjutellakseh* (kirjoitella toisilleen), *nuoleksiekseh* (nuoleksia toisiaan), *nähtäkseh* (nähdä toisiaan), *keräälläkseh*, *kizatakseh*, *oppiekseh*, *paloakseh* (rakastaa kovin), *syvväkseh* (syödä paljon).

Luku 4

Partikkelien käyttö lauseessa

4.1 Adverbeista

§163 Adverbeja tavataan lauseissa adverbiaalina tai predikaantintäytteenä. Ne ilmoittavat **aikaa, paikkaa, määrää, tapaa** tai **muuta seikkoja**.

Esim. *Kosbo tulet, kui tullet? Hil'lah, terväh vihma tulov. Ole kustahto, minun täh jovvat. Loitosgo menet? Täyttä vägie päiveä čirittäv. Liuguh pidäs sanuo, ei kohti pavvata. Tereämbi lıku, älä muıs jeä. Ole eänettäh. Aıga on illalleh. Ilmi sil on kai, ei peitos ni midä ole. Pagin oli neıga. Jogo olet sovıssah?*

§164 Partikkeli *buite* (*buiteku*) ilmaisee puhujan omaa ajatusta epämääräisesti taikka toisen ajatusta tai puhetta kummastellen tai epäilevällä vivahduksella.

Esim. *Buiteku neıga sanoı, kulin. Pagızov, buite izändä häi. Onıo muidagi? – Onı, buite ole ei. Súri soaloı oli buite heıl parrenvevos. Sıel oli Mappıgi, olıs ku roavos buite.*

§165 *Ka* (mitä siihen tulee, niin). Käytetään alkuna selitykseen, vastauksena, mikä vastaa tehtyyn kysymykseen tai ilmoitukseen.

Esim. *Kunne lähtit? — Ka, astuksendelen neččih siel on aida kačottav. Vielgo vägi andav roata? — Ka, leivikse jo minä roan viel ga. Midä sinä täs brellotat? — Ka, täs lebäilemmös. Hoi, Pešši, melliččä ku on hörönnyh! — Ka, midäbo häi höröi, liene peätnikkä pakkunuh.*

§166 *La* sanaa käytetään, kun oma tai toisen sanat tai ajatus lauseessa toistetaan.

Esim. *Sanoin la Pekol, ei ole kaloa aitas. En vai la mene, leskel, aivin endistä akkoa kättelöv, minú moittelov. Sih se aiga lyhyökse veäh. — Midä? — Sih se la aiga lyhyökse veäh. Minun poiga Mikkiläs tuli. — Vai la tuli.*

§167 *Ni* tavataan hyvin usein kielteisen verbin vahvikkeena; ks. Indefiniittipronominit §91 4).

Esim. *En ni kus ole mujjal olluh. Ni kedä kus ei nävy.*

§168 *Sah (sai)* (asti, saakka) vastaa päi sanaa eksessiivissä ja vahvistaa illatiivin ja tuloa ilmaisevan eksternatiivin merkitystä.

Esim. *Vedeh pačkaihes Bomi ylähän sah, ei varannuh satandoa. Linnah sah astuin, en púuttunuh heboh. Levol sah en peässyh ni poalikkapordahí myö.*

4.2 Liitännäispartikkeleista

§169 *-bo* (-pa, -pä) tavataan sanan vahvikkeena.

Esim. *Mibo on paginois? Minbo minä kävelleh voim? Kenbo sinä olet? Hyväbo olis, kui olis moine. Eibo ni tulluh, hos kägei tulevan. Korbiaine kudoanbo kalan karvaine on?*

§170 -e tavataan painollisena vahvikkeena vastauksissa ja ilmoitusta tai selitystä seuraavissa kysymyksissä. Vrt. *i, ni*.

Esim. *Moine on paha rinnus, ei kestä siduo. — Mie, sano uvvessah. Neŋga pidäv roadoa, ei silleh. —Kwie. Huomenen jälles kui voitit tulla. — Kose. Soango neŋga sanuo tejjän kieleh? — Soave.*

§171 -gi (-kin, -kaan, -kään). Ks. Myös indefiniittipronominit §91 1).

Esim. *Kos kunne(gi) havahtav menöv. Nikunne(gi) ei kävele, kois istuv. Ei ole teälgi täyzin tarbehin vägie. Hos kolmekse palakse leikakkoa, ga ei kolmas palagi mene (sil brihal mieheli). Soav sidü panna ylägipuoleh, kui pidänöv vai.*

§172 -gi ...-gi, -go ...-go tavataan kaksoislauseissa, toisteluissa ja indefiniittipronomineissa. Ks. Indefiniittipronominit §91 5).

Esim. *Vaihtelles (heboloin) kelgi myvvittäv, kelgi läjget voarnah peästäh. Pít't'eri on kelgi moamo, kelgi moamindam (San.). Mingo päivä, sengo kudžistuv vanha inehmine. Kusgo on keyheä, kusgo bohattoa súres mieras. Pienenä da nuorena dúmaičet, migo mis, sego ses, a eläjes äjjän kučermuo näet (ajattelet, että kaikki on niin helppoa (San.).*

Huom. -go ...-go esiintyy myös kopulatiivi- ja konsessiivikonjunktiona, ks. 4.4.1 1) ja §182 7).

§173 -go (gö)

- 1) -ko, -kö, kysyväinen partikkeli, liittyvä lauseen painollisimpaan sanaan; ks. Interroagatiivikonjunktiot §182 9).

Esim. *Kuku, kuku, kuldükägöi, äjžango vuotta minä elän. Jauhuogo käit susiedah? Jogo sinul himoittas keitinpiroada?*

- 2) -ka, -kä, vahvistava partikkeli, joka liittyy interrogatiivi- ja relatiivipronomineihin §85, §90, sekä kopulatiivikonjunktio 4.4.1 1), liittyvä kieltosanaan, §187.

Esim. *Midägo nygöi roammo? Kačo päivän loadi mingo hyvän! Jallat on kirmiet, mingo astuv, kaksi moista himoittav. En muista, kuigo sidü*

lugietanneh. Engo küle engo tikkä sidä dieluo. En ole valeh engo varras (= da ni) varras.

Huom! -go liittyneenä kieltosanaan voi osoittaa jyrkkää kieltä.

Esim. *Etgo tule auttamah nostoa? Tulen, engo tule; joga dieloh minü hyppävytetäh!*

§174 *-hai, -häi* (-han, -hän) ilmaisee vetoamista tiettyyn asianhaaraan. Liittyen kysymyspartikkeliin tai interrogatiivisanaan tämä partikkeli lieventää kysymystä.

Esim. *Onhai minul sanottu sinulles ei-yksi kerdä. Kaloa toin sinulles, hingailittoshai. Ethäi sinägi kaikkie malta, hos leyhkät. Mihäi neče harmoitti, lienego olluh jänöi vai koira?*

Huom! *-hai, -häi* tavataan myös temporaalikonjunktiona, ks. §182 5).

§175 *-i* (konsonantin jäljessä), *-ni* (vokaalin jäljessä) on painollinen, vahvistava partikkeli vastauksissa ja toistetuissa kysymyslauseissa.

Esim. *Ongo kedä kois? — Oni. Avain uksen, arvelin, etto ole kogo koisi (toistettu sanonta, kun toinen ensi kerralla ei hyvin kuullut). Tunnustai ottanuoksi. Ongo äjji čoassú? — Mie? — Äjji čoassúni?*

§176 *-s* on partikkeli, mikä lieventää inperatiivin 2. persoonan käskyä, se tavataan myös yhdessä *-bo* partikkelin kera.

Esim. *Opis vai kaččuo, iče näet. Luves neče minul kirjaine hyvil silmil. Otas lapsi, kuni koufein keitän. Ottakkoas nygöi ombelukset stolal eäreh, syvvä panen. Piebos hoavuo minun koates. Ozutabos d'eäd'al, midä lövvit.*

4.3 Suhdesanoista

§177 Suhdesanat ovat joko:

1) yksinomaan **prepositioita**, s.o. sellaisia, jotka aina asettuvat pääsanansa edelle;

- 2) **pre- ja postpositioita**, jotka voivat olla milloin pääsanansa edellä milloin sen jäljessä, tai
- 3) yksinomaan **postpositioita**, jotka aina seuraavat pääsanansa jäljessä.

§178 **Prepositioiden** ohella pääsanana sija(na) on nominatiivi, genetiivi, akkusatiivi, partitiivi, elatiivi, illatiivi, eksternatiivi tai abessiivi. Nämä ovat:

- *allul* partitiivi: alussa, alusta
- *čuras, čurah* partitiivi: ulkopuolella, ulkopuolelta, ulkopuolelle
- *čuran toizen* elatiivi: kummallakin puolen
- *ennen* partitiivi: ennen
- *ennettäväh* partitiivi: vähäistä ennen
- *(ezi-, jälgi-)* (*agjas, agjah*) partitiivi: etunenässä, perässä, ...
- *halgi* genetiivi, elatiivi: halki
- *ielleh* elatiivi: yli (ajasta)
- *ilmai* abessiivi: ilman
- *ilmi* elatiivi: julki, tietten
- *kesken* partitiivi: kesken (osoittaen keskeyttämistä)
- *keskenäh* eksternatiivi: (henkilöiden) kesken
- *mujjal* genetiivi, partitiivi: poissa, pois
- *peälettäväs, peälettäväh* genetiivi, partitiivi: vähän yläpuolella, -lta, -lle
- *piduzin* illatiivi: pitkinpäin
- *pitkin* illatiivi: pitkin, myöten; partitiivi: pitkin, kuluessa
- *poikelleh, poikin* illatiivi: poikittain
- *poikki* elatiivi: poikki, yli; illatiivi: poikittain
- *poikkičuras, -čurah* partitiivi: toisella puolella, ulkopuolella, -lta, -lle
- *poikkihuizin, poikkizin* illatiivi, elatiivi: poikittain
- *(ala-, taga-, ylä- ...)* (*puoles, puoleh, puolel*) partitiivi: ala- taka- ylä- ... puolella, puolelta, puolelle
- *toko* nominatiivi: -lta, osoittaen mittaa, jonka mukaan koko hinta lasketaan
- *ulgon, ulgonpäi, ullos* genetiivi, partitiivi: ulkopuolella, -lta, -lle
- *vastakanah* eksternatiivi: vastoin
- *yläh* akkusatiivi, partitiivi: ylös

Esim. *Allul n'edäli käin Salmih. Ennen meidä oli jo täs eläjät. Vähästä ennettäväh minä tulin silma. Eziagjas asteli Van'a matkai. Mene hos halgi moan, yhtet hinnat on. Halgi salolois meni. Ielleh puoles vijjettä*

on jo aiga. Ilmai minuta et soa ni midä aigoih. Otin kesken kezeä lïton (pertin). Kesken syöndeä pihal kučuttih. Mujjal školan olin. Semoi mujjal kodí eläv. Peälettäväh polven vezi nouzov ojas. Piduzin peldoh pidäv kyndeä. Pitkin joamah on kylä. Pitkin talvie läzi ukko. Poikelleh (poikin, poikki) dorogah on parzi koadunuh. Poikki joves on silda. Keyhän perehen häi poikki vuozis soatoi. Poikkizin (poikki-huizín) käen selgämes (-h) on leskisuoni. Alapuoles kyleä on veziranda. Tagapuoleh pelduo kasken ajoin. Marka toko kilo kartohkoa myödih. Muilas maksettih griuna toko pala. On čuras aidoa níttu. Poikkičural järvie on Salminiška. N'ýblät on šuran toizen sovis. Ulgon usta on poštelit. Ulgon päi aidoa tuli häkki. Ei targie häi lähtie ni ullos uk-sen (usta). Se hebo terväh soattav rien yläh mäen. Astu vai yläh pordahí.

§179 Suhdesanojen valtaosa ovat sekä **prepositioita että postpositioita**. Näistä -či, -čči -päätteiset tavataan yleensä vain pääsanan elatiivin ohella.

- *alači* alitse, alta
- *azemeči (azumiči)* asemesta
- *čurači* ohitse
- *eičči* editse; asemesta;
- *eziči = eičči*
- *keskiči* välitse
- *kylliči* ohitse; paitsi
- *lähiči* lähitse
- *paičče* paitsi
- *peitoči* salaa
- *peräči* peritse, perältä
- *peäliči* yli, ylitse; päältä; poikki; vastoin; aina (jnk) perästä
- *puoliči (ala-, syväin-, ulgo-)* (ala . . .) puolitse, puolelta
- *rannoiči* vieritse
- *rinnoiči* vieritse, ohitse
- *seämiči* sisäpuolitse, sisäpuolelta
- *síriči* ohitse; paitsi
- *sydämiči = seämiči*
- *tagači* taitse, takaa
- *toači* taitse; asemesta; puolesta
- *tyviči* vieritse
- *ulloči* ulkopuolitse, ulkopuolelta
- *ullombači* ulompana, ulompaa

- *väliči* = *keskiči*
- *yliči* elatiivi: poikki, yli; genetiivi: kautta, ympäri; akkusatiivi: läpi

Esim. *Alači kulmis kačot viygotat! Minus azumiči roa tämä kerdaine. Hänes eiči projjin, g'ei olluh ni huoleessah. Sinus eiči en lähti matkah, mene iče. Eziči meis bul'ka matkai. Keskiči meis juoksi jänöi. Kylliči kyläs älgeä ajoat, tulgoa käymäh. Kaikin händä čakattih kylliči Fed'as. Lähiči pellos (= pelлон) doroga menöv. Mú pereh paičče Pedris oldih proazniekas. Toizis peitoči emmo lähte, yhtes menemmö. Perüči mečäs on súri suo. Peäliči ajjan (= ajjas) hyppäin. Kevätvezi on peäliči äbrähis. Peäliči meäräs ei pie panna. Iččiedäh häi korrottav peäliči kaikis. On soboa kai peäliči kyläs. Peäliči meäräs älä pane. Vyö on peäliči pajjas piettäv. Kevätheboh älä lähte peäliči kyläs, magoa kyläs yödä. Roado on peäliči zakonas. Peäliči pravvas älä pagize. Peäliči n'edälis on kyly. Sít järves rannoiči talviloil ajetah. Selgäsuoni rinnoiči selgäpís matkoav. Seämiči (= sydämiči) ajjas kävelöv hebo. Síriči meis ajoi, ei pertih nouzetelluh. Ei ole roadajoa izändäs síriči ni kedä. Tagači aja, älä iel pyrgei. Peldolois toači pidi kävellä Oleksein púttujes. Käy toači minus kaskel, en iče jovva. Häi ičes toači pagizov, ei pie muil nevvuo. Mado tyviči minus vilizi. Čurači toizis ajan, ylen hil'l'ah matkatakah. Olgoa ullombači vereäs työ nečis. Ulloči lahtes lasken verkot mentie parembi púttuv. Väliči jallois kaži n'aukahti. Yliči pertis on seinäs seinäh palča. Yliči iäs on jo mennyh, ei oteta saldatakse. Yliči ilmoim ečitäh zel'oa hevončakkah. Yliči polvet on kyly zämä kestänyh. Kävelet kui koira yliči kylät harhatat.*

Muut prepositiot ja postpositiot (joilla ei ole -či, -čči -pääte, tavataan pääsanana ohella, jonka sijana voi olla genetiivi, partitiivi, elatiivi, illatiivi, illatiivi, eksternatiivi tai ablatiivi; nimittäin:

- *al* (murteittain *oal*) alla, alta, alle; alaisena, alaiseksi, hoitona, hoidosta, hoitoon, hoidettavana, hoidettavaksi.

Esim. *Älä al kulmien kačo. Al túlen on vastaranda. Al kynnen (= kynnen al) puikko karahti. Min minä annoim, ga sen al möin. Kai selgä kričkistyv al käzien roadajes. Remeni on al žilietäs. Hyveä moada on haudan al. Minä sinun käen al en rubie (käskettäväksesi). Vanhembien al ollah viel nämät lapset. Perrandan al on nítu. Opastuksen al brihat ollah.*

- *al päi* genetiivi, elatiivi: alta.

Esim. *Koira tuli alpääi stolan/stolas (= stolan/stolas al eäreh).*

- *edeh* genetiivi, eksternatiivi: eteen

Esim. *Älä mene, lapseni, hevon edeh (= hevol edeh = edeh hevol), hebo purov.*

- *eis (ies)* edessä, edestä; puolesta; tähden; uhalla; verraten. Prepositiona eksternatiivi, ablatiivi; postpositiona genetiivi, eksternatiivi, ablatiivi.

Esim. *Appiet on jo eis hevol (= hevol eis). Mene eäreh hevon eis. Iččeni eis minä vastoan, muida en tijiä. Kurikan ies menet talois olles, kunne käskietäh. Peän eis on dielo (on kyzymyys elämästä tai kuolemasta). Sinä minuh ies maksat vai ó:n yhten (olet vain nolla).*

- *eri (eriže)* erillään, erilleen.

Esim. *Eriže muis on, ei ole yhtes ni kenen ker. Ole eri minus.*

- *eäreh (eär)* pois, -sta, -lta (usein muun suhdesanan ohella).

Esim. *Mene eär pertis šälmämäs. Pyhki topat stolal eäreh. Olgua minun luo eäreh (= minus eäreh). Ota adra keskel pelduo eäreh. Ota peäl eär turki.*

2 käsikirjoituksen sivua hävinnyt

Esim. *Zador on läs toroa.*

- *mugah* genetiivi: mukaan (mukaisesti). Prepositiona ja postpositiona.

Esim. *Minun mugah (= mugah minun) roa.*

- *peril* perillä, perille. Prepositiona elatiivi; postpositiona genetiivi.

Esim. *Peril pútuin.*

- *peräs* a) perässä, perästä, jäljessä, jäljestä. Prepositiona partitiivi,

eksternatiivi; postpositiona genetiivi. b) jälkeen, perästä. Prepositiona partitiivi, genetiivi; postpositiona genetiivi. c) (matkan) päässä. Postpositiona genetiivi. d) takia. Postpositiona genetiivi.

Esim. *Pyzy vai peräs meidä (= meil). Minun peräs rippuv neče briha ainos. Peräs proazniekkoa mendih ad'voih. Peräs päivän (päivän peräs) lähteih gostjat. Kodvazen peräs tule. Ei loitton ole roado, virstan peräs. Gor'an peräs tiedoiniekal opitat.*

- *peräh* perään, jälkeen. Prepositiona partitiivi, eksternatiivi; postpositiona: genetiivi, eksternatiivi.

Esim. *Aja peräh muida (= muil peräh = mujjen peräh = muil peräh).*

- *peräl* a) perällä, perältä, perälle. Postpositona genetiivi. b) -lla (omistusta). Prepositiona eksternatiivi.

Esim. *Kylän peräl on sóri mägi. Pertin peräl älä seizo. Praudaine on peräl miehel.*

- *peäl, peälpäi* a) päällä, päälle, päältä, yläpuolella, yläpuolelle, yläpuolelta. Prepositiona genetiivi, partitiivi, elatiivi, eksternatiivi. Postpositiona genetiivi, eksternatiivi. b) päälle (jälkeen). Prepositiona ja postpositiona genetiivi. c) yli (mitan, luvun). Prepositiona ja postpositiona genetiivi. d) lisäksi, paitsi. Prepositiona ja postpositiona genetiivi. e) voitolla, voitolle. Prepositiona ja postpositiona genetiivi, elatiivi. f) toimessa, toimesta, toimeen, toimeksi, hoidossa, hoidosta, hoitoon, hallussa, hallusta, haltuun, vasten. Postpositiona genetiivi. Prepositiona ja postpositiona genetiivi. g) tuomaan. Postpositiona genetiivi. h) kimppuun, vastaan. Prepositiona ja postpositiona genetiivi. i) (osoittaen vihan kohdetta). Prepositiona partitiivi, eksternatiivi, postpositiona genetiivi. j) johdosta, nojalla; muistoksi. Postpositiona genetiivi. k) vastoin. Prepositiona genetiivi. l) -sta, osoittaen ajatuksen, sanonnan kohdetta. Prepositiona ja postpositiona genetiivi.

Esim. *a) Orahat on jo peäl moan (= moan peäl). Häi pyzyv peäl virran jagolois (voitolla). Peäl stolan (stolan peäl) nouzi lapsi. Semoi eläv peäl minú ylähän. Vezičirkat hypätäh peäl vies (= vien). Älä lyki poštelí peäl magoajal (magoajal peäl). Lapsi*

kirboi levon peäl moah. b) Lebeän roavon peäl. Älä juo vilú vettä peäl syöndän. c) Peäl meärän ei pie lyvvä. Peäl soan liyhtehen tuli. Peäl väen roat. Peäl kyllän (kyllän peäl) kai on eluo heil (yllinkyllin). Kahten n'edälin peäl lat'etta pezemätä ei pietä. d) Nagroada annettih prikaššiekal peäl palkan. Ni midä ei andanuh, sen peäl viel čakakai. Mún hyvän peäl sen sanoi. e) Häi peäzi peäl minun (= minus) torrus. Sinä olet peäl kaikis roadajis (kaikis roadajis peäl). Pravvan peäl ei ole käyjeä. (San.). f) Heboloin peäl on se kazakka. Min peäl olet, ga sidä i virtä pajata (San.). Písari on kirjutandan peäl alalleh. Otin iččeni peäl tämän roavon. Jo palajes laukka oli toizen peäl. Älä mene miehel n'el'län lapsen peäl, nuori tyttö. Kenen peäl se kondu pútui. Kalan peäl ollah net venehet. g) Vien peäl menen. Häi sanan peäl kormanih ei käy (kielevästä). h) Minun peäl tuli kai käzin Miša. Peäl minun älä kil'l'evy. Peäl hänen (hänen peäl) en ni midä jeävi. i) Koira sítui peäl minul. Vihavunnuh on emä poigien peäl. Toine toizen peäl ollah nenävyksis. j) Peäl sanan roavoit, et sanan vastah. k) Hyö kístetäh ozrien peäl. Olin kalmoil vel'l'en peäl. Peäl sen dielon (sen dielon peäl) ni midä en sannuh. Etgo tижä midä Ven'an kuningahan peäl, eigo ken moiti? Midä häi minun peäl pagizi?

- *päi* a) (eksessiivin, elatiivin, ablatiivin lisätunnus). b) missä tai mihin päin. Postpositiona eksternatiivi, ablatiivi. c) (osoittaen näköisyyttä, taipuvaisuutta, (jhk) kallistumista). Postpositiona illatiivi. d) puolelta; (osoittaen agenttia). Postpositiona elatiivi. e) -sta (koskien) Prepositiona ja postpositiona elatiivi, illatiivi.

Esim. a) Ulgon päi juoda ei ole puhtas. Herrana päi Pedri pakui (pantiin viralta). Roduzin päi Veškelykses olen. Ven'an längget tungietah peäs päi. Paimenis päi häi rubei kazakakse. Loppukezäs päi ei čakka pinize. Skúppa hyppeäv levol päi aštivoh. (San.). Peäl päi vai kačon, en mene keškeh. Kyzy hänel päi, häi tiedäv. b) Oletgo lakkunuh Lapil päi. Menin kaiivol päi. c) Ei ole ineh-mizih päi Ignoi, kui zvieri on. Nagramizeh päi olet ainos. Jo on keveäh päi vuozii. d) Ennen soaris päi pappiloil palka pageni. Huono arvo on minus päi hänelleh. Herrois päi sidä paginoa emmo küle. Pešal on maksamista minus päi. Izändäs päi Dolgoine palkattih škipparikse. e) Häigi pagizi päi sih dieloh (sih dieloh päi), a hyvin ei tiedänyh. Älä meih päi arbaile, pyzy pravvas.

- *rinnal* rinnalla, rinnalta, rinnalle. Prepositiona eksternatiivi, post-

positiona genetiivi.

Esim. *Mene stolan rinnal. Rinnal viel kõgleät aftsieral!*

- *sydämes* sisässä, sisästä. Prepositiona ja postpositiona genetiivi.

Esim. *Pirda on sydämes peälizien. Eräs pidäv d'engoa sukan sydämes. Sundugan sydämes vei bumaškat se vora.*

- *tagan (toan)* a) takana, takaa. Prepositiona partitiivi, ekster-natiivi; postpositiona genetiivi. b) -lla (osoittaen omistusta). Prepositiona ekternatiivi, postpositiona genetiivi.

Esim. *Älä seizo tagan minú (= minul). Lukun tagan ollah lapset. Söit kui, ga lähte stolan tagan nygöi. b) Eluo tagan on Pedral äjjä. Vielgo vägi kestäv sinun tagan? Kai andoi, mi oli iččeh tagan, ei andanuh yhtä hengie.*

- *toakse* a) taakse. Prepositiona genetiivi, partit; postpositiona gene-tiivi. b) -lle (osoittaen omistusta). Prepositiona ja postpositiona genetiivi.

Esim. a) *Älä mene toakse hebuo (= hevon toakse). b) Häi hengen heittäv d'engah, muga suittav toakse iččeh. Minun toakse kai anna, minä net ruokičen.*

- *tyves, tyveh* luona, luota, luokse, vieressä, vierestä, viereen. Pre-positiona ja postpositiona genetiivi.

Esim. a) *Minun tyves júri kukkaron löydi häi. b) Mene uksen tyveh (= tyveh uksen). Kätkyön tyves eläv emä.*

- *vas, vaste* a) vasten. Prepositiona ja postpositiona partitiivi. b) vastaan. Postpositiona partitiivi. c) (juuri) ennen. Postpositiona genetiivi, partitiivi. d) varten, -lle. Prepositiona ja postpositiona partitiivi. e) kohtaan. Postpositiona partitiivi.

Esim. a) *Vaste oččoa poltaldit, miksebo iškeldit? Peä nojoo pielus-ta vas. b) Velkoa vas annan d'engoa. c) Kezeä vas seä lämbiöv. Pyhäl'l'an jyrj vas on n'učakko seä. d) Vas sinú varustin ildazen. Seästä minú vas čojú. Sanoin kohti akkoa vas, tijjusti oman*

hinnan. Nastoida vas nagroi Anni sinú. e) Älä ole vihaine lapsí vas.

- *vastas* vastapäätä; vastassa (vastaanottamassa). Prepositiona ja postpositiona eksternatiivi.

Esim. a) *Elämmö vastas heil (= heil vastas). Vähä on iče ajajoa parran zirkalon vastas päi. b) Koira on izändäl vastas.*

- *vastah* a) vastapäätä. Prepositiona ja postpositiona partitiivi, eksternatiivi. b) vastaan (vastaanottamaan). Prepositiona ja postpositiona partitiivi, eksternatiivi. c) vastaan (vastustaen). Prepositiona ja postpositiona eksternatiivi. d) vastoin. Prepositiona ja postpositiona partitiivi, eksternatiivi. e) verran, niinkuin. Prepositiona ja postpositiona genetiivi. f) mukaan (mukaisesti). Postpositiona genetiivi.

Esim. a) *Älä hebuo sivo vastah ikkunoa (= ikkunal). b) Lähtin vastah heidä (vastah heil = heil vastah). c) Išku iškul vastah. Älä nouze vastah minul (minul vastah). Izändäl vastah päi ei pie olla. d) Roado on vastah zakonoa (vastah zakonal, zakonal vastah). e) Ei ole vägie hänel ni čakan vastah. Yhten vastah annettih kaikil. Vastah mujjen jo roan. Kodí on laittu linnan vastah. f) Ethäi sanan vastah mennyh, kui käskin minä. Palkan vastah leikkain, en laškestelluhes. Et minun mielen vastah ni kouza pidelei.*

- *vastal* a) vastapäätä, b) vastaan (tiellä, vastustaen), c) vasten (no-jaksi, suojaksi, peitteeksi). Prepositiona ja postpositiona genetiivi, eksternatiivi.

Esim a) *Meil (meän) vastal hyö eletäh. b) Lähties emä tuli minul vastal, kielti menendän. En ole vastal dielol, roa kuitahto. e) Sellän vastal panen tuskin, ehki túle ei. Sún vastal paikan panin, hambahí kivistäv. Oččanuoraine pandih vastal tukil (tukil vastal).*

- *välil* välillä, väliltä, välille. Prepositiona ja postpositiona genetiivi.

Esim. *Välil Login da Seämärven on Kurrensuo. Sellänalusta on Joven välil da mejjän. Pappi slaviksendelov välil raštavan da vieristän.*

- *ymbäri* a) ympäri, b) -sta (koskien). Prepositiona ja postpositiona elatiivi.

Esim. a) *Pane nuora ymbäri pús (= pús ymbäri)*. b) *Midäliene ymbäri sinus (sinus ymbäri) pagizi häi*.

§180 Yksinomaan **postpositioita** ovat seuraavat suhdesanat. Näistä yhdistyvät pääsanan genetiivin kanssa melkein kaikki.

1) Pääsanan genetiivin kanssa yhdistyvät postpositiot.

- *aloh* kuluessa.

Esim. *Nygöi roammo sen ajjan aloh, älä hädäille. Vuvven aloh kodi srojittih.*

- *jälgie* johdosta, *takia* (seurauksena).

Esim. *Sattavundan jälgie on viel käzi kibe. Hänen kajehtindan jälgie lehmä rikkovui. Nygöi luukahti vähäzel pilvet päivän vastal päi.*

- *kauti*, *kavati* a) *kautta*, -sta. b) *takia*. c) (johonkin) *nähden*; (jostakin) *nähden*. d) (jonkin) *suhteen*, puolesta.

Esim. a) *Uksen kauti vilul šeilahti. Mene kujon kauti. Keskizen kavati kubristellah toine toista borčas. Ukon kavati ollah net rodn'at.* b) *Vähästä en kuolluh roavon kavati.* c) *Syömizen kauti on hyvä sít talois. Minun kauti on oikei häi.* d) *Sen kauti ni midä en tija. Muiston kauti hänel ei leibeä syötetä* (hänen muistinsa on huono).

- *ker* a) kanssa; b) avulla; c) (vastaten II infinitiiviä); d) johdosta, *takia*, *tähden*; e) *suhteen*, puolesta.

Esim. a) *Läkkä minun ker. Oli vai rubl'a grüman ker.* b) *Astaloïn ker torattih. Muilan ker pestä pidäv, muite ei läh liga. Kaži pitkän hännän ker veättäv pahačun pihah* (San.). c) *Nagron ker pajistah. Kielen ker kävelet, yhtes otat toizel viet. Kírrundan ker ahtisteldih, se pidi osto.* d) *Ylen terhakko olet elon ker* (kovasti omaisuudellasi kerskut). *Lapsien ker äjjän korgieda lainuot.* e)

Kyzyj kyzyv, annandan ker iče i tijjä.

- *keski* (henkilöiden) kesken.

Esim. *Hoppu lähti tyhjäs hejjän keski. Kolmei keski.*

- *kohtas* a) vastapäätä; b) puolesta.

Esim. a) *Sarai on joven kohtas. Rihen kohtas on peldo.* b) *Huono vuosi on marjan kohtas. Minun kohtas jovvat mennä. Sen kohtas (= sít kohtas) on hyvä hebo, äjjän vedäv.*

- *kohtah* a) vastapäätä; b) (jotakin) kohden; c) kohtaan; d) -lle (osoittaen osallisuutta) e) mitä (johonkin tulee, puolesta, suhteen, koskien).

Esim. a) *Ikkunan kohtah älä pinuo lai.* b) *Päivän kohtah kolmin púkeskin nítin. Sada passibuo joga nivelyön kohtah.* c) *Minun kohtah oli ylen hyvä häi.* d) *Minul iččeni kohtah ei pie; kel pidänöv, iče i kyzykkäh. Kyläs kúlla on briegu hyvä, ga ičen kohtah ku tulov, g'ei ole hyvä.* e) *Minun kohtah mi ollov, ga net minä roan. Sen kohtah älä dúži. Hyvä on häi puohkari živattoin kohtah da joga kohtah. Tovendui minun sanonda vihman kohtah.*

- *konies, konieh* puolesta, suhteen, koskien.

Esim. *Veändän konies on hyvä hebo. Elajjan konieh sana on moine.*

- *korvas, korvah* lähistössä, lähistöstä, lähistöön.

Esim. *Kirikön korvas eletäh Mirozet. Linnan korvah tytöt parem-bi mennäh miehel.*

- *káis, käil* kautta, avulla (agentin kanssa).

Esim. *Terväh minun käil hebo tappavuv da nahka ottavuv. Hänen káis neče ploat't'a ei ombelevu.*

- *luo* luona, luota, luokse.

Esim. *Kallivon luo on peldo* (Vrt. *tyes* – lähempänä, *läs* –

kauempana). *Iččeh luo pidäv Bakal hebuo, omas kon'ušis. Kenen luo nygöi on kirves? Minun luo (eär) lähti häi täs. Menimmögo Van'an luo yökse?*

- *myvväs* mukana.

Esim. *Izändän myvväs oli pereh kai.*

- *myödäh* a) mukaan, kanssa; b) mukaan (mukaisesti); c) hyväksi.

Esim. a) *Mučoin myödäh eluo tuli sih taloih. b) Käskyn myödäh et roa! c) Pagize mejjän (= meil) myödäh suvvos.*

- *nenäs, nenäh* a) alussa, alkuun; b) kuoleman partaalla/partaalle; c) takia, tähden

Esim. a) *Vihman nenäh lähti, ei varannuh. b) Olin júri surman nenäs. c) D'engan nenäs menet, glen hyvä olet.*

- *pereä* a) johdosta, takia, tähden; b) kautta.

Esim. a) *Mučoin pereä tämä on tulluh lehmä. Ruhokse olen mennyh roadoloïn pereä. Niijen paginoïn pereä kočkah ülä veällä (älä piikittele). b) Hänen pereä peäzin tervehekse. Gor'an pereä net d'engazet on soadu.*

- *peäs* a) päässä, päästä; b) perästä, jälkeen.

Esim. a) *Kahten virstan peäs on lambi. Vähän peäs on paččahat, virsta menöv da i pačas. b) Vuvven peäs priomah menen (kutsuntaan).*

- *peäh* a) takia (vaikutuksesta), tähden; b) -lla, varten; c) (*panna, pideä, ajoa*) *peäh* heittää syy jonkun päälle.

Esim. a) *Humalan peäh torai se mies. Pimien peäh emmo nähnyh. b) Nagron peäh sanoi minul, n'ëäritelles pilkoillaan. c) Minun peäh piet dielon, a iče olet veärä.*

- *pieles, pieleh* vieressä, vierestä, viereen.

Esim. *Dorogan pieles on kodi. Vereän (stolan, päčín päčín, soabran) pieles seizotah.*

- *puoles* a) puolesta, suhteen; b) puolesta, hyväksi.

Esim. a) *Níttuloin puoles on hyvä kondu. Tavan puoles on paha se briha* (luonteeltaan). *Minun puoles mene kunne kačot.* b) *Älä pagize hänen puoles; ei sitä maksa häi.*

- *puoleh* puolesta, hyväksi.

Esim. *Kopeikan puoleh älä pagize sanot, et totta myö. Suvvos hänen puoleh nägijät paistih.*

- *reunas, reunah, reunal* vieressä, vierestä, viereen.

Esim. *Stolan reunas (= stolapieles) písari istuv. Päčín reunah pane vezipučči. Kaivon reunal on kúzi kazvav* (kauempana kuin *reunas*).

- *seämes = sydämes*
- *tazah* a) tasalla, tasalle; b) mukaan (mukaisesti); c) yhtä paljon kuin.

Esim. a) *Lapset ylettih jo peä peän tazah. Lajjan tazah pane čoaju.* b) *Zakonan tazah roa.* c) *Minulgi pidäv toizen tazah koufeida.*

- *tazal* a) tasalla, tasalta, tasalle; b) mukaan (mukaisesti).

Esim. a) *Peän tazal lendi lindu. Kezoil olles toizen tazal pyzy, älä mene syvembäl.* b) *D'engan tazal tavaroa anna. Minun sanan tazal roattahas.*

- *ties* asemesta.

Esim. *D'engan ties tavaroa anna.*

- *tilas, tilal* sijalla, sijasta

Esim. *Kazakka on izändän tilas täl aigoa.*

- *tilah* asemesta.

Esim. *Osta hal'l'akkoa sarran tilah.*

- *tokkah* avulla, turvin.

Esim. *Pakiččijat mieron tokkah eletäh. Pimien tokkah voibi pahoa loadie hos midä.*

- *täh* a) tähden; b) vasten; c) (johonkin) luottaen; d) huolimatta; ilman; e) puolesta, f) mitä (johonkin) tulee.

Esim. a) *Karžu on sivottu naizil palandan täh.* b) *Minä en pezevyndän täh tulluh kylyh, minä tulin kylvendän täh.* c) *Älä sinä väen täh (= nojah = niškah) ainos hoppú pie.* d) *Sinun täh ostan; ostan midä kačon. Erähät n'edälit olemmo majjon täh. Iče i menöv häi soatandan täh.* e) *Minun täh kynnätä libo hebuo ečitä.* f) *Hubuon täh moas on roado (inehmizel). Nämien hylgyttavaroin täh kenbo ottav?*

- *valdoa* takia (vaikutuksesta).

Esim. *Räken valdoa en voinuh moata. Tavan valdoa häi sidä roadoi kiihdyksissään. Vihan valdoa löi.*

- *vallal* voimilla, avulla.

Esim. *Paluo ei vojja sammuttoa ni kylien vallal.*

- *varas* varassa, varasta, nojassa, nojasta.

Esim. *Peldoloin varas elämmö. Vierahien varas on roavot.*

- *varah* a) varaan, nojaan; b) varaksi, varalle.

Esim. a) *Heitä lapset minun varah, minä kačon.* b) *Kazvandan varah jätä pitkembäkse poarat. Vilun päivän varah leibeä suitetah.*

- *varal* varoilla, kustannuksella, avulla.

Esim. *Kenen varal työ tänne lükuitto? Vierahan varal eletäh net lapset.*

- *vuo (vuoh)* a) nojassa; b) avulla, kautta.

Esim. a) *Hardien vuo kanna hoavuo.* b) *Lemmekäs on n'eidine glen d'engan vuoh. Tiedohuon vuo, sanotah, peäzi Nastoi miehel. Grozindan vuo kiellon lujendin. Pújauhon vuo vuvves peäliči peästih.*

- *väis -ssa* (vallassa).

Esim. *Pellon väis on lykindäkievie. Kaski on kogo tulen väis.*

- *väil* voimalla; (agentin ohella).

Esim. *Perehen väil ajeldih hebuo,anna panov hebo länget iče peäh. Sidä ažetta peitettih kylän väil, a kačo ilmavui.*

- *vägeh* voimalla, avulla.

Esim. *Venehel ajammo fugnimmo túlen vägeh. Parahoda tulen vägeh matkoav.*

2. Pääsanana partitiivin kanssa seuraavat kaksi postpositiota.

- *myö (myöte)* a) myöten, mukaan. b) ohitse; c) -ssa (joskus); d) asti; e) mukana; f) mukaan (mukaisesti), nojalla; g) puolella, mielen mukaan ; mielestä; h) kautta; avulla; i) (johonkin) nähden; (jostakin) päättäen; j) (ajan) myötä;

Esim. a) *Rungoa myö nygözet rahval laitah sovat. Häimäkät oli moada myö. Laidazi myö on čoaška.* Huom! *Myöte vaguo et mene!* (hevoselle). b) *Taloida myö projji, pertih hos ei nossuh.* c) *D'engoa vie menettäv, kontsertoi myö kävelöv.* d) *Sidä myö kylvä, peäliči síd älä mene. Korva külov kylí myö, a silmä nägöv moailmoa myö (San.).* e) *Kučuin Sígasta myö jauhokul'an?* f) *Ploanoa myö kodi srojitat. Iččiedäh myö roadav voimiensa mukaan. Zakonoa myö súdo meni. Kui hyveä myö eleä, ga tægäli pidäs minul (oikeuden mukaan).* *Júri pravvan sanon, hengie myö sanon (omantunnon mukaan)* *Sidämyö (siis).* g) *Minú myö on oigevus. Händä myö*

dielo kaldaihes. Pagize minú myö (minun hyväkseni). Minú myö on neče kangas. Ongo sinú myö čoma neče? h) Toattoa myö on i rodn'at. Tiedohutta myö, sanotah, i svoadbot rikotah. i) Vägie myö äjjän roadav n'eidine. Igeä myö on toal brihal baška luja. Äjjän minä vie karú karvoa myö tижjän (vaikka olen huononäköinen). Iččiedäh myö on súret silmät hírelgi (kokoonsa nähden). Valgevut-ta myö on leikattav nygöi kagra. j) Vai roa hyvin; aigoí myö i roa. Aigoa myö tavar menöv.

- *vajai* vailla.

Esim. *Pučin laštiet on kuvoamista vajai valmehet. Nygöi olet síbí vajai lindu (riemuissasi).*

3. Pääsanana illatiivin kanssa kaksi postpositiota:

- *niškoi* a) varten; b) suhteen; c) verraten.

Esim. a) *Iškendäh niškoi nostit käen. Herruoh niškoi eletäh hyö (herrastellen). b) Älä hädäile minuh niškoi. c) Hyvä on se mučoi minuh niškoi.*

- *näh* (*nähte*) a) varten; b) (johonkin) nähden, suhteen, puolesta; c) -sta (koskien).

Esim. *Keh näh ostit troikan? Poazut srúgatah valguondah näh. Kizah näh soita. Vevos ku olet, lunda sulatat vedeh näh. Hoppuh näh on ainos se riskanza valmis rütelemään. b) Kyläh näh jagajje kuitahto. Täh elaiгах näh k'ei olis moamo ilmah ottanuh, ga pa-rembi ollus. Pengos on sih näh. Mene minus näh kunne kačot. c) Mih näh menöv neče pagin?*

4.4 Konjunktioista

§181 Konjunktiot (sidesanat) **yhdistävät** lauseita tai lauseenjäsieniä. Ne ovat joko rinnastus- tai alistuskonjunktioita.

4.4.1 Rinnastuskonjunktiot

Rinnastuskonjunktiot rinnastavat toisiinsa lauseita ja lauseenjäseniä. Niitä ovat:

1) **Kopulatiivikonjunktiot** (yhdistävät):

- *da, dai, i* ja. Konjunktioita *dai* seuraava lauseenjäsen on enemmän korostettu kuin *da:n* jäljessä. Konjunktio *i* yhdistää merkitykseltään läheiset tai vastakkaiset sanat.
- (*en-, et- ...*)*go* -kä.
- *ni ... ni* ei ...eikä.
- *-go ...-go, iče ...iče, se ... se, sego ... sego* sekä ...että.
- *ammui(gi), paiččegi, älämišto, älävirka* saati
- *iboi, vieboi, da vie* jopa.

Esim. *Ukko da akka kois oldih. Pajuo kajahutan da täs kai igävät. Lihot da lihot, järeneksendelet aivin lihot lihomistasi. Vähän peäs on paččahat, virsta menöv dai pačas. Meččämies pezi silmät dai risti silmät, dai neidine pezi silmät dai risti silmät (sadusta). Rujot i rammät mendih proazniekkah. Kielä soav i menettäv (San.). Emändän käes lähtöv kaikkie, ruohkoa i kystä. Engo küle engo tijjä sidä dieluo. Emmo smiettinyh yös yliči emmogo päiväs peäliči peäzevän. Kikkahuv Ívan síd, ei läh sinne ni tänne. En ole valeh da ni varras. Jalgalauda on púliedžus, silgo istutah, silgo seizotah. Yhtengo näin, yhtengo kúlin, en enämbi nähnyh. Olen kui pöhky iče jygei iče tyhjä. Olen se märgä, olen se väzynyh. Se olen minä salol, se olen minä yksinäh. Nygöi sego akoil, sego nuorel rahvahal pidäs kebjevys. En ole äjjäl kävellyh eläjes, nygöi ammuigi vanhattú. Vie hebo hairahtav nelläl jallal, mies yhtel kielel ammui (San.). Karul rahvahal ni mättumoa ei ole kengeä, lapsirahvahal paiččegi. Et voi omí lapsí syötteä, älämišto vierahí. Vie lyödih, älävirka čakattih. Iboi händäh sanotah laškakse. Da vie viöv nenän silmien välis se varras. Bohatta anna forsiv, da vie keyhä forsiv, hos eluo ole ei.*

2) **Disjunktiiikonjunktiot** (erottavat):

- *eiga* tai; muutoin
- *libo, taigo* tai
- *vai* tai; vai
- *libo ...libo, taigo ...taigo* joko tai

Esim. *Tule huomen eiga huomenen jälles, sil aigoa kois olen. Anna súpala nygöi, eiga töllötä pidäv. Maksa d’engal libo tavaral*

minus on yksikai. Yhtenmoine olgah leibeä taigo d'engoa. Kaksi vai kolme lehmeä olen nähnyh júri harmoada. Mi neče ollov, mado vai mi ollov? Yksi arvo on taigo n'eveskäl taigo kodavävyl. Taigo sanot minul, taigo sanot seinäl, menen yksikai. Huom! ilman disjunktiivikonjunktioita: Hos hätken, vähän elänet, ga púkaufthanah pidäv mennä (kuolla (San.)).

3) Adversatiivikonjunktiot (vastakohtaiset, rajoittavat):

- *a, abo, ga, paičče, vai* mutta
- *(en, et ...)* tako mutta (en et ...)
- *..., ... (en, et ...)* mutta, vaan
- *toizelleh* taas, sitä vastoin
- *ielleh, iče, sentäh, tävvelleh, yhtelleh, yksikai* kuitenkin

Esim. Hyväkse koavehtih n'eidine, a otti, g'ei hyvä. Tulizin veneheh, abo kui ei kandane. Pertidieloh on čapper Nastoi, ga múh ni midä ei maksa. Kavondalleh oli avain, ga löydyi. Äjjä omoa, äjjä armasta, paičče iče armahin (San.). Mút sovat kai on, paičče kengí ei ole. Kielehine armas olen, en vai mielehine. Nämül líkoil pideli olla harav, vai ei lövvy. Kylliči minus astui Mihei, g'ei sannuh ni terveh. Häi nostatti, g'en voinuh kuonduo. Pakinnen, tarinnen, tako sinne en mene enämbi. Sinä ainos kohti pagizet, häi toizelleh livvumbah sanat sanov. Minä meččeä roan, a velli minun toizelleh torrul eläv. Moa peäliči kylmi, a jalga ielleh upponov. Sen tävvelleh maksoi vellan, hos ei olluh oma otettu. Andanetto menen, etto andane, ga yhtelleh menen (sil brihal). Mielessäh olis lavvaksine levo, a iče vai vajattav. Keyhän lapsi leibeä suolah painav da vettä juov da sentäh on, terveh. Roa hos äjjä, ga yksikai huveksiv emändä roadoloi.

Huom. Joskus jää adversatiivikonjunktio ilmi panematta.

Esim. Hyvin savú gúriv virie ei. Lehmävazoa vuotin, häkin pärähytti sai!

4) Konklusiivisetkonjunktiot (johtopäätöstä ilmaisevat):

- *ilmaigo, sendäh, sidäjälgie, sidäpereä, senperäs, tädäjälgie, tädäpereä, sikse, äskihäi, äski ...-gi* sentähden
- *äski* niin sitten
- *sidämyö* siis, niinmuodoin
- *ga, sid* niin (jälkilauseen alussa, lauseen lopussa *ga* sanan merkitys supistuu lopun lieventämiseen).

– *g'en, g'et, ...* niin en ...

Esim. *Juškí etto salboa, ilmaigo se on perti vilustunnuh. En tiedänyh, sidäjalgie (= sidäpereä) en ajjombi tulluh. Hos äjjeä ei malta, ga kertäzä on, sikse on hyvä (käskyläinen). Varačču olet, äskihäi ni merel et läh. Roat peäl kylläs, äski selgä ongi koukus. Pidäv vähäine huovistuttoa, äski otan. Juo vai nämät zel'lat, äski sproavittos. Kerran käin Loginselgäh, sidämyö dorogan tижjän. Halla ku tulov, sid Ven'an rannan tижjustat. Ku pitkät povvat roih, sid kai moa halgeilov. K'et tuone d'engoa, sid kodih älä tule. Min peäl olet, ga sidä i virtä pajata. Min käskit, ga se on tävvytetty. Kačahtin, ga hebo väl'illeh. Vähembäh k'et sobine, g'en osta. D'enga olis armas, hos kel vai olis ga. Ei auttanuh se kuonutus (vedeh mennyön), opittih puistattoa ga. Ho, velli, hoikka on nahka selläs, et kúlis ga. Se terväh hänel kuvoldui, otti kázil ga.*

5) **Eksplanatiiviset** konjunktiot (selittävät):

- *kui* sillä (ei lauseen alussa),
- *näid, tижjäd* näet, nimittäin (ei lauseen alussa).

Esim. *Grigus pidäv kzyyö abú, häi kui on ylen andaj ga. Mintahto tolkun pien, hebo kui on. Häi on hyvyönmuistaj, vastah muistav hyvyön näid (kiitollinen). Vai sidägi on jo sulhastannuh; kel näid kudamoä jo himoittav. Piha puhtas tижjäd, hos hobjaine pätäckkä lykkeä, g'ei kavo.*

4.4.2 Alistuskonjunktiot

§182 Alistuskonjunktiot yhdistävät sivulauseita päälauseihin.

1) **Eksplikatiivikonjunktiot** (yleiseen alistavat):

- *jotta (Vm.), ku, seku, vota (harv.)* että
- *k'en, k'et, ...* etten, ettet, ...

Esim. *Izändä käski kazakal, ku (= jotta) menis halguo leikkoamah. Varoan, k'ei koavu (että kaatuu). Kibiel kúlv, seku pajistah minun poigoa. Vota lapset keskenäh kriuzahtellih, sidä ei kúldu talois.*

Huom. Eksplikatiivikonjunktio jää usein ilmi panematta. Myös käytetään sen sijaan eksplikatiivirakennetta.

Esim. *Silmis nägyv, kielastat. Eär lähti Jermei, kačoi, jyggei on roata. Dúmaičín, vai käyttelen, čotan pien da lähten. Nygöi täh taloih elo poiğineh tulov, nägyv (paljon tavaraa). Kúlin eänen sanomas. En nähnyh vorí käymäs. En muista kúlluon (= kúlendoa) (kuulleeni). En tiedänyh hänen sinne lähtenyön (lähtendeä). Tunustai ottanuokse (= ottanuon =ku otit = otit).*

2) **Konsekutiiviset** konjunktiot (seurausta ilmaisevat):

– *ga, kai* (niin ...) että

– *g'en g'et ... etten ...*

Esim. *Hebo vedi, ga hies vai lopsi. N'älgevyt, g'et smieti ni tävvyndeä. Lunda pani, ga toista rinnal ei nägnyyh. Päivä čirittäv, kai higi juoksov. Silmät on moizet mustat, kai kiltäv. Muga suigai löylj, kai lavvoil lähtit eäreh.*

Huom. Konsekutiivinen sivulause usein lyhennetään käyttämällä III infinitiivin elatiivia partisiipin preesenssin, tai adjektiivin translatiivia tai *nda* -johdannaista *sah* postposition kanssa. Myös korvataan lause konsekutiivirakenteella, ks. §40 2.

Esim. *Salboa uksi loğgottamas. Komšan kukkuroičin kai moah meniğkse. Heinät túles levittih kanneldavakse. Häi ajavui glen ahtahakse sih. Lehmä kadoi jällen tundumattomakse. Murenendah sah kiehattih kartohkat. Ollovgo heil Ušindäh sah heineä? Kanga-hal on marjoa kau labjal suomie. Vaibujeh sah roan.*

3) **Finaalikonjunktiot** (tarkoitusta ilmaisevat):

– *anna, ehki* (*en, et, ...*), *engo, etgo, ...*, *ku, äski* jotta, että

– *ann'en, ann'et, ...*, *ehk'en, ehk'et, ...*, *k'en, k'et, ... äsk'en, äsk'et, ...* jollen, jollet, ... etten, ettet, ...

Esim. *Kirgoa sybiembäh, anna tullah eäreh syömäh. Izviesti vedeh kastetah, anna tartus. Suittoh panen, ehki toičči vastah tulov (jotta olisi sitten tarpeen tullen). Mengeä verekseh vihmah, lapset, ehki kazvatto (San.). Pihal kylvämmö tuhkoa, ehk'emmo laņgie veil mennes. Survo, lapsi kätkyöh, eigo mäņgehtä heitä. Kulohista heineä pidäv tuvva, eigo erästä čopotettas, lehmät syödäs. Skamn'al pidäs nosta, ku täydys käzi lageh. Varamuizín astun, k'ei jallat kastu. Kaččoi, k'et sattai. Lugie pidäv kirja moneh kerdah, äski hyvin tunnustat. Aja dorogan parrasta myö, äsk'et uppone.*

Huom. Finaalikonjunktio voi jäädä ilmi panematta, jolloin lauseen predikaatti tavataan konditionaalissa. Finaalilauseen sijaan käytetään myös *ku* I infinitiivin kanssa, passiivin preesenssin translatiivia, *nda* -johdannaisten illatiivia tai finaalirakennetta (§40 3).

Esim. *Súdasuin sizäreket paistah, toine kúlis ei. Juohte on järveh pandu, ei peästäs živatat menemäh järveh. Viččazel kylvettäv emä lapsí, ei voruidas. Ájjäl pidäv ripustoakseh ku tänäpäi loppie roado neče. Pidäi pús k'ei langeta. Brihačču pani kiven rien koavundah. Harjavujes mekkuo ombelen.*

4) Kausaalikonjunktiot (syytä ilmaisevat):

- *kerran, ku, kui ...ga, mikse, ilmaigo ...ku, sendäh ...ku, sidä ...ku, sikse ...ku* kun, koska
- *k'en k'et, ..., miks'en, miks'et ...* koska en, et ...

Esim. *Händäh pidäv kuunnella, kerran on häi vanhin. Kerran kägeit, lähtiettäv on. Kustahto oldahah, ku nygöi kädeh heidä ei pie. Tietty olet hädäzilleh, k'et malta suittoa ni midä. Iče i zavod'it kui, ga dovedi. Buntujjes lähti himo, sattavui kui ga. Häkkí stukkain seibähäl, miks'ei matkoa. Nygöi tumsun emä andav sinul, miksi käskemätä kyläh juoksit. Ilmaigo on bohatta, ku ni kel ni midä ei anna. Ilmaigo sinul oli vilu, k'et kattanuhes. Sendäh en tulluh, ku käskenyh et. Sikse (= sidä) en miehel mene, ku terveh en ole.*

Huom. Kausaalikonjunktioin asemesta tavataan toisinaan *-us* -päätteisten ominaisuudennimien partitiivi tai kausaalirakenne.

Esim. *Omoa moamoa et itke čomutta, itket omutta (San.). Parembuttah nečen otan. Lyvven vai pahenov lapsi. Vihman pandú levo kai ramizi. Likkuhú lemme tikkustat.*

5) Temporaalikonjunktiot (aikaa ilmaisevat):

- *konza, kos, ku, kui, -hai, -häi* kun
- *konza ...konza, kos ...kos, sid ...sid* milloin ... milloin
- *kuiterväh, kuiruttoh, vai, votavai* niin pian kuin, jahka
- *sikse ...kuni, sissah ...kuni* kunnes
- *kuni, kuni ...ga, kuni ...ennen, kun'en, kun'et* ennen kuin
- *kuni ...sini* niin kauan kuin

– *kos ...sid, kos ...sid äski* sitten kun.

Esim. *Sula on kieli, konza (= kos) on hyvä aiga. Regi kai kulksendelov sulal ku vedelet. Sidä päiveä ei ole, k'ei häi meil käyne. Kälj kui on, dai hälj on (San.). Surmalauda on selläs, hoikal jeäl lähtet kui. Pitkäh istuthai, ga jygevys on. Kauhistus poruov, čukeldattoshai (kezoil olles). Kuiterväh (= kuiruttoh) tullov Midroi, käske minun luo. Andav toattas reäpöit, vai (votavai) pertih tullov (läpsäyttää sinua). Vuota sikse-kuni (= sissah-kuni) tulen. Päiväine punaldah, kuni viel se roado lopeh. Kuni ven'alaine livvikse opastuv, ga hiestyv peä. Kuni leivät lopeh, hambahat lopeh ennen (San.). Hudrutta (sovan) et tижä, kuni et pie. Ei lehmä nouze, kuni et iččeh nimel sano. Anna Jumal kuni iğeä, sini tervehyttä (San.). Kos nuotta on rovvattu, sid (= sid äski) järvel menemmö. Kos menetetäh, kos soahah voinal. Se olet seä tänäpäi, sid tüččoa, sid vihmuv, sid päiveä čirahuttav.*

Huom. Temporaalikonjunktio jää toisinaan ilmi panematta. Myös korvataan temporaalilause yhdyssanalla, jossa on *nda* päätteinen alkuosa, tai temporaalirakenteella.

Esim. *Mikkiläs laitah koatančoa, ken villoa viöv. Parahoda, meččä otti, murei. Pukesken heineä roadoi ukkoine vie kuolendakezänä. Minun mieheli menendätalvena oli kovat pakkazet. Nagrehen puhunda-aigah on pilvet onhaikui nagrehuizilleh. Nižun syoves aivun tili lykkiv, pidäv rugoileiväs pyzyö (San.). Roattú on kylvendä hyvä.*

6) Konditionaalikonjunktiot (ehtoita ilmaisevat):

- *kui, vai* jos, indikatiivin, potentsiaalilin, konditsionaalin tai imperatiivin kanssa
- *k'en, k'et ... , vai en, vai et ...* jollen, jollet ...
- *-go ...-go* jos ... tahi.

Esim. *Peäzet kui sid tule. Opi lúkaškoittoa, kui ollet julgei. Kui tullet illal kodih äski i työnnän (proazniekkah). K'et tuone d'engoa, sid kodih älä tule. Kui, nägizit, ga ihastuzit. Mi perehtä se kodí kui olis ristikanzal, sid olis hyvä. Kui olluzit keral, g'en olis varannuh. A kui ken midä lekahutakkah, sid minun niška kandav (minä saan synn)! Kísseli kilpistyv, seizattamata keität vai. Hebo karvan heittäv, vai hebo kylläine on. Ei kylvö kyllätä vai ei kazvo kaunistanne. (San.). Ei tule čihkú täs, nägyv, vai nenga nieglonen.*

Räkki vai olis, ga mado kulgis kivikkölöis. Kukkoi vai älä syötä, g'ei káku. Vai pahoa loaži iče ga roih vastah pahanloadižo (San.). Peäl sioa eččiv, ei varoa ni midä, ajavgo jeäl, ajavgo veneheh koskilois.

Huom. Konditionaalikonjunktio voi myös jäädä pois, jolloin yksin predikaatin potsentsionaali tai konditionaali yksin osoittaa lauseen konditionaalisuuden.

Esim. Kandamah pidänöv, ga autan. Kastunet, ga kuivat, et suola sulamah ole (San.). Maldovus, pidäv lähtie poikki guvas tänä ildan. Pú peäl tullus, ga kuolemine ollus rinnal.

7) **Konsessiivikonjunktiot** (myönnytystä ilmaisevat):

- *hos* vaikka (indikatiivin, potetsionaalin tai imperatiivin kanssa)
- *iče, i* vaikka (imperatiivin kanssa)
- *ažnoga, olgah* vaikka on (ei ole).

Esim. Et ni mennyh, hos kägeit. Hubel on (jyvä), hos on kaččuo súri. Minä sidä brihoa armastelen iččeh varoi, hos ei púttune ga. Ostan, hos min maksakkah (= maksoi min maksoi). Hos kolmekse palakse i leikakkoa, g'ei kolmas palagi mene tuol brihal. Hobjal kílottav broška, ga iče on vaskine. Jo on čoalavunnuh izändä, iče on nuori. Kui mygrät on pikkaraizet (tyttäret), moas ei nävytä, iče roatah äjjä. Päiveä pastav, iče vihmuv vai. Forsiv vai Kiril, ičel eluo ei ole ni müttumoa. Hebo i riputa, kestäv nuora. Peälöi myö i kävele, muga rahvasta oli. Kävelgäh minä i pal'l'ahin jalloin, g'en kylmä. Leyhkät, on minul, ažnoga ni midä ei ole sinul. Koad'eivvyö kuldaine olgah, sidä toine ei tижä (San.). Dašin kielen al ei pyzy ni mütys aže, kui pikkaraine dielo olgah.

8) **Komparatiivikonjunktiot** (vertausta ilmaisevat):

- *kui, onhaikui, toivot* niinkuin
- *mikui* (parempi) kuin
- *migäli* sen mukaan kuin, mikäli.

Esim. Kui minä roan, et silleh malta roandoa. Kui ilmas on, muga menöv kalmah (San.). Hävi kirves, suli kui sih. Minä vai tötötän paista, muis kui kúlen. Sil moatuškal kävys kui lambahal levvat. Toivod korvis venyvetäh, muga brihačču kazvav. Kävelet häigäilettös latetta myö, toivod midä ečit. Mikui toista paista,

parembi olla vaikkaine. Mikui varrastoa, ennen pakičen. Mikui čakata, ga hyvil sanoil suloazin. Migäli minä muistan, ei ni kos ennen ole täs järves lohta soadu. Migäli myö arboammo, ei se dielo teil hyväkse rod'ei.

Huom. *Migäli* sanalla alkavan lauseen sijaan tavataan usein komparatiivirakenne §40 6).

Esim. *Izändän muistajen tämä peldo ennen laittu oli. Minun tieten Oleksie se hevon vaihto*

9) **Interrogatiivikonjunktiot** (kyzymystä ilmaisevat):

- *-go, jogo, vaigo, vikse -ko, -kö*), tokko
- *hos* (potentiaalilin kanssa), *viego, tottago* tokko.

Esim. *Tuletgo, vai et tule? Jogo liene ken nähnyh, vai mielel sanotanneh? Sano tyvi libo ladva, jogo annat vai et. Vaigo sinä et kündele minú? Joučikki, vaigo pusket? Vikse häi není paginoi toveysiv? Vikse minä kazakka sinul olen; tuonet hevon, ga lähten sinun ker. En tijjä, tuldanehgo (= hos tuldaneh) jo huomei goštjat. Kyzyzin sinulles, viego (= tottago) peäzen sen huomei sinun heboh linnah mennes.*

4.5 Interjektioista

§183 **Interjektiot** ovat huudahduksia, niitä tavataan milloin yksinään, milloin lauseen yhteydessä.

Esim. *Hoh sen bol'banat! Höh sen rozrīga, mítus olet märgähelma! Ha, etgo mene vagoh! Hei, midä menet, vuota! Hoi, kuldazet, älgeä pangoa kymmenniekakse (minú)! Á vai sinne i käit sinä tiedelemäh tiettu! Hei, kenbo tämä on, jo olen ennen nähnyh. Kačo hurahutih lindu lendoh! Hú, tuo veneh. Aiče, koirat míttuot ollah! Ačo kumma, mítus hyvä ruis! A voi, min súri lapsi! Oho, kuldaine, en smiettinyh sinú nägevän! Toko elokset ollah sít talois, kun et näe, ga smieti et! Kičči, kičči, tule iske! Kičči kočči, opi koskie! Hellarejjá! Fyi, midä pahoa pagizet! Huš kanat kožmah! Hyh, kui tulov muigiel! Kiš varoi lendoh! Pris kaži! Nó, ota regie, älä kirjčistelle ni midä síd! Nu, läkkä nygöi, heitä hoakanda! Us's'u, us's'u viego voitto, oppiet vie! (tappeleville) Äh, hılav oli koufei, sú paloi!*

*Äh, mene nygöi, kui mennet! Paha mi on rutto, tulikulku semmoine!
Mi on vízas hebo, miesí! Hejjän pihas itkú Pedrin pihas ihnú! Ešti, ešti,
lambozeni! Hä, midä sanoit? Vasta olimmo hädäzilleh, a nygöi olemmo
kiukan bohatat! Tuletgo huomei? Nú. Stoi, vuota minú, älä jätä! Stoi
nygöi, mielel pagizet, roih! Uih, kenbo síd on? Kutti, na ota kokkoi palai-
ne! Nagoa ottoat! Jarmankahgo? Hohó, en työnnä, velli, síd sinul nimidä
dieluo ei ole! Heh, mi on čomaine, kui suloikivyt on tyttöine! Aha, jobo
soalehen i sait vorujjes! Syt Miška! A voi voi, heñgen täyttäv, hengi-
tyttäv! Oh, minú, reähkäheñgie! Ó minú, minú, pilla neñgoine ku rodih!
Fjú, kačo, kui menöv ravieh! Hihnú! (keinussa). Hurahtih lindu len-
doh, huh! Fuh, min vilu rodih! En, velli, tижjä huihai nídä mieron paginoi.*

§184 Interjektioita tavataan myös partitiivissa olevan substantiivin ohella (ks. §51 12).

Esim. *Voi voi, minun päivi! Oh, minustani, ku neñga roavoin! Oho, mítutta regie on parta!*

Huom. Huudahduksia ilman interjektiosanoja.

Esim. *Kulgusilmeä on jättänyh brihačču, lapsien kwondoa! Opitah nyt i juhmie (kylläpä nyt jymytäänkin)! Vastabo nygöi on bipka käsyläine!*

Luku 5

Sanojen ja lauseiden järjestyksestä

5.1 Sanojen järjestys

§185 Sanojen järjestys lauseessa on sangen vapaa, joten varmaa säännöllisyyttä siitä siinä on usein vaikea löytää.

§186 Subjektin ja predikaatin järjestys.

- 1) Ennen mainittu tai muuten tunnettu **subjekti** käy tavallisesti **predikaatin edellä** ellei predikaatilla ole lausepainoa. Subjektin asemassa on tällöin myös persoonattoman merkin ohella oleva persoona, passiivimuodon ja persoonattoman kausatiiviverbin objekti sekä eksternatiivissa tai inessiivissa oleva omistajaa osoittava sana.

Esim. Vai se on aiga loaskav, kai elot jagav kyläh huhniv. Poiga brihaččvizekse kazvav tobjakse. Mučoi i sulhazen peäl tuskevuv. Häi ku lykkäi d'engat vedeh, ga čubú vai nouzov. Teän täh myö hyveä huigieda näimmö. Kodoilan kyn'n'ys on korgei (San.). Elo menöv kives da kannos läbi (San.). Hänel pidi lähtie goštjih, ei ole kois. Heil ozitui hyvin lunnastoa peränajos. Mieros miestä laitah (San.). Mi oli kylvetty, net kylmettih. Minul ajatuttav sel brihal tytär andoa. Hänel himelöitti tiettuoa nähtä. Illal on miellä kui

pienes kyläs. Minus (minul) on čeärä.

Huom. Yhtenäisessä kertomuksessa ennen mainittu subjekti usein käy predikaatin jäljessä, samoin jälkilauseessa, kun siinä toistuu etulauseen subjekti.

Esim. Pläššimäh ku rubei akka, häi vedeh i meni. Lähtiettih miehet vastavirdah eččimäh, ga mättähän tagan vai mylčöttäv kumalleh akka. Dai tullah brihačču da Oleksie. I pyrrih sih kodih Ívan. Sie ollah puoli vuotta aigoa hyö. Hänen dielot on labohuizilleh, ei röhäkkeä kättä ole häi. Pane vai tuohen rehvästä, ga vedäv se märrän. Algupagin sinus oli; voitgo sen tovestoa sinä?

Huom. I, IV, V infinitiivin tai passiivin partisiipin preesenssin ollessa subjektina tämä tavallisesti seuraa predikaatin jäljessä.

Esim. Parembi on ei sinne mennä. Mítus oli síd alla? Hörähtih mieleh heimokundah kävvä. Sinul on palka soamine hänes. Roih meil ahtamista nygöi rihes. Mibo meil on roanda? Ei ole linnah käyndiä ennen augustoa. Minul on täs oldav, omal mielel tulín. Ollov sinul mi sanottav, ga sano järgieh.

Huom. Yksinkertaisen imperatiivin ollessa predikaattina subjekti usein seuraa sen jäljessä.

Esim. Laskei sinä moate. Läkkämmö myö kaikin. Oppiet työ roata tereämbi. Mene, Johor, juokse ylen terväseh Ívanistoh. Mutta: Maša, avoa uksi. Sinä n'evvo minulleni, midä pidäv kzyzyö. Poigani, ota regyt eäreh.

- 2) Ennen mainitsematon tai tuntematon subjekti käy tavallisesti predikaatin jäljessä.

Esim. Mejjän soaril on kaksi poigua. Ylen on čoma n'eidine kois. Nečis onhai očas kivi, kiven sydämes on sunduga, sundugan sydämes on škatuli. (Sadusta). Hänel yhteh júreh kazvau kolme nel'vi korta. Siel hänel kazvoi jo liyhteh ruista. A ku sen liyhtehen jyvät kylvi, jo kazvoi kyhlähäizí. Kúlw rahvahan rähy da kurrunda. Tullah pihal rahvas.

§187 Kieltosana voi käydä predikaatin edellä tai jäljessä; viimeainittussa tapauksessa sillä usein tuntuu olevan painoa.

Esim. *En minä pahoja tahto sinul. Hilippä ei virka ni kel ni midä. Ei laihan kurren brılunda ni kunne kulu (San.). Ičetöi roado ei maksa ni midä (San.). Lundunuol rožal älä lunda lyki (San.). D'engat loppih, ole ni midä ei. Menetijjä midä häi bud'bettav, ku ellendä et. Pakičit pideä, a järilleh andanuh et. Červivyj kuivamah vil'at, vihmunuh keveäs ei. Tijjä kačo hyvin en. Čibrakko on ruis, čut kirbus ei. Elä kui tules, varoa ni kedä älä. Enämbi minü tunne ni tijjä älä. Älä pahal muistele, hyväl ni mainiče älä (San.).*

§188 Predikaatintäyte on tavallisesti välittävän merkin jäljessä, ellei se ole painokas eikä interrogatiivipronomini tai tämän määräämä.

Esim. *Súrikorva on pitkäikäine (San.). Kuldakassa on kylän krassa (San.). Leibä on lehmä, palka lamma (San.). Kodi on kuldaine, oma randaine. Roduzin olen Meččeleä. Meän moamo píroat maltav loadie hyvät. Ostamattomoa on yksi veri da uni (San.). Moattomus on elaiğa hänel. Kiber oza minun on. Hyö mendäs elämäh pertih, ga pimei on. Kugalaine olet, hyvä briha? Kenen työtty sinä olet tänne? Korbiaine kudoanbo kalan karvaine on?*

§189 Objekti käy kenties useammin predikaatin edellä kuin jäljessä, ellei objektina ole I infinitiivi, joka yleensä seuraa predikaatin jäljessä.

Esim. *Hil'va ravien hýdäv (hidas voittaa nopean) (San.). Hyväh sobah hos tervaskanduo šuorita, ga se roih hyvä (San.). Juoksij hukka pyöriječä lammasta ei kačo (San.). Aiga tavarán kaupiččov (San.). Hos suda murdav ga omoa puolistav (San.). Ei yhten kerran se Oleksie maduo kuččunuh. Kezälinnut tullah da kai kezän Jumal tuov. Mies panov ojas peäliči púhuon. Älgeä eččiet minun akkoa myödävirvah. Häi käsköv kazakal pús vesteä kartazen, kartazeh käsköv panna lapsen sen (Sadusta). Sidhäi minä usko en sidä knigoa. Käskietih heboloi ei laskie orahah. Hingailimmos proazniekkah lähtie, ga laskiettu ei. Nämis langois kangas voibi kudovu. Minä toivoin parembakse ajjoi nosta huondeksel.*

Huom. Deskriptiiviverbien yhteydessä I infinitiivi milloin käy predikaatin edellä, milloin jäljessä.

Esim. *Hil'lah astuo n'ugeloitat! Juosta kopittav hebo kebjieh. Vai se paista hiveldäv! Nagroa lohoindeleh ainos. Midä voamotat minuh kaččuo? Vai se iškettäv paista! Ällähytti itkie lapsut.*

§190 Predikaatin adverbiaalit käyvät joko predikaatin edellä, jäljellä tai sijoittuvat kieltosanan, ja predikaatin tai III infinitiivin väliin tai molemmin puolin predikaattia.

Esim. *Hyö ezmäi sanotah: emmo myö. Sen palkan minä iel mielen annan kui vai olet. Kunnetahto roadoh pidäs mennä. Kaži vilü vas päčil menöv. Kui olis sanuo vai ilman inehmizil nämät teä paginat, ga sid kurret kannonpeälöih laulamah laittas da kuoliet koirat haukkumah (nostettaisiin hirveä melu). Sid vierahien miehien aigah lai bumoaga. Nuorin velli oli päčil ainos. Hilippä ei virka ni kel ni midä. Häi kävyi meččäh ainos piššalin ker. Elo menöv kives da kannos läbi (San.). Ei kahta kuningasta yhteh linnah pie (San.). En ole ni kus midä nähnyh. Se on kaikel mierol hyvyökse työtty. Menimmö huondeksel Marí tjjus-tamah. Mies yöl magari mečäs pún júril. Tämä jo lapsut astuksendelov vähäzin. Tuli vai hellas lohniv tänne sah kulleh. Palon pergaes erähät vai pietäh nygöi virzuloi.*

§191 Adjektiivin adverbiaali käy pääsanansa edellä tai jäljessä ja on usein siitä muiden sanojen erottama.

Esim. *Mi valgei on kúdam! Ylen äjjä sie divineh menöv. Vägi súri on peldo heil. Ylen on silmäzet helävät. Súri suma on rahvasta ylen. Gromiškopäiväine, huonoine sinä nygöi olet aiga.*

§192 Attribuutin järjestys.

- 1) **Adjektiiviattribuutti** käy pääsanansa edellä tai jäljessä ja on usein siitä erillään.

Esim. *Mi nečil akal rodih? Sinul on kallehet hinnat. Toivoin, igäine roih nengoine puhaldus. Dai se rubiov briha kazakakse. Midä roavoit ristikanzal oigiel? Mika tulov bohatta sulhazikse. Pedrin kúlužan laulu. Kunneko huomei menet, mies armas? On i*

moan peäl lindusta, ottajoa jyväzen. Leivät olemmo yhtel kylläzet, a n'ero on äjjä (San.). Kyläs knigoa taluteldih kaikes. Sen nítun níttajes vie higie lykkeät heinäkkähän. Ei soa ni hebuo juottoa, moizet on pihat jeätikät, ravvattomoa.

- 2) **Genetiiviattribuutin** järjestys pääsanaansa nähden on sama kuin adjektiivattribuutin. Pääsanana jäljessä käyvä genetiiviattribuutti on usein ennen mainittu tai tunnettu.

Esim. Ilman kellot on heliet (San.). Vedehezzen poiga nouzov sie vies. Vas'an net on paginat. Meijän on kai soareksil húhtat. Minun varoat kyläh eloloin annandan. Izändä on käskij roadajien. Mendih sinne heil rahvas oman kylän. Kuču Oleksieda Parpoin tänne. Jallat revus, revus kui kábälät kondien! Passibo ozuttelemoa joga kohtan! On i pahoi pidäjeä eländehen. Sil on teräv peä, ottaj peäh roavon da dielon. Nimen vai zaimi hevon (oli vain hevosen varjo). Kačahtus pidäv minun ukon ellendeä. Senjytyi vähennystä ei olluh vie kaloin ilmazes iäs. Azettajia ei ole putin stoikkien. Raudazavoda oli meil Kuittizen Kutun. Sidä on nygöi, líga syöjü, bratan, argehizen. Burhoandan läh voibi paista, a kohus ei soa kosken paginoa ellendeä.

Huom. Lauseenvastineissakin voi genetiiviattribuutti olla milloin pääsanansa edellä, milloin jäljessä.

Esim. Nygöi leibeä leikkaa ildazen syvves. Vuvven mendý leski uvvelleh meni miehel. Pieni tuloihut oli yöniekan moattú. Kún oldú käskyläine lähti. Et varoa ni huigieda paistes tyhjän. Susiedan piloa ainos taluin pilates hallon. Kaččojes kai vačča kuolov nijjen dieloloin. Ennenpäi ottahú palkan kazakka lähti. Väzyimmö jo tuldú puolen matkan kävelles. Reäkkä roih iskehý izän.

- 3) **Substantiiviattribuutti**, mikä ei ole genetiivissä, sekä infinitiiviattribuuttikin, käy milloin pääsanansa edellä, milloin jäljessä.

Esim. Sain kirjazen Veškelyksen stoarostas Kylyzes. Diäd'ö saneli tämän, toatan velli. Ei tule tolku sinus roadajas. Parembi on kuldoa kulman täyzi, kui huigieda helman täyzi. Kúlužoa rodú on mies. D'engoa kodih et tuo penni! Äjjä on voruiččijoa, ga vähä on jällen peittäjeä (San.). Päivä rikoi vois mavun. En suvaiče ni muil peäs čepčëä. Hambahí kačon hevol. Kahten čuran jallat

hevon selläs ajetah. Ni kúlla ei olluh moista dieluo. Kerrakse kiven lykätä on vai matkoa. Lai sia minul istuokseh. Merras on vičča nostoa. Mučoi ei ole kui kandeleh seinäs pideä (San.).

§193 Painokkaan sanan järjestyks.

- 1) Se sana, jolla on lauseessa **suurin paino**, esiintyy siinä **ensimmäisenä tai lähellä alkua**.

Esim. Muil on pertit valgiet, a meil on perti pimei. Pagenij unoh-tav, ajaj ei unohta (San.). Dai minä olen sen samazen soarin poiga. Nägyv kulda revus (San.). Sanov briha: terveh toatal, terveh moamal. Harakkaine harmaibokka, hyveä sannet ylähpäi nouze; pahoa sannet, alahpäi heittäi. (San.). Loittosta anikko peän peäl ei kanneta, müda kylläl on. Päivil roadav vai, yölöil ei voi (melliččä). Ei nenga pie valgieda loadie. Týnes lahtes lahnat präčkäv, mallol maimazet kudov (San.). Toivoin, igäine roih nengoine puhaldus. Ei soa ni pystöi pyzyö, moine on ravei tuli. Mejjän on kai soareksil húhtat. Akan soba valgein, ukon leibä urain (paras (San.)) Koiras kurniekan kandaajoa ei rod'ei (San.). Kylläs andajoa on äjjä, a vähäs andajoa on vähä (San.).

- 2) Lauseessa on paino aina **interrogatiivi- ja relatiivipronomi-nilla** sekä sanoilla, joihin on liittynyt kysyväinen **partikkeli -go** tai **liitännäispartikkeli -bo** tai **-hai (-häi)**.

Esim. Ken sie reggasta riehkiv? Kudamo kyleä olet? Kuna peän tulet? Mi häi miehí on? Min ehtinet, ga sen soat. Syö, midä sú magustav. Et arboa, kus kohtí kävelin. Igo sinul himoittas keitinpiroada? Ongo kedä kois? Kuku, kuku, kuldakägöi, äjjängo vuotta minä elän (San.). Sano tyvi libo ladva, jogo annat vai et. Hyväbo olis, kui olis moine. Eibo ni tulluh, hos kägei tulevan. Ethäi sinägi kaikkie malta, hos leyhkät. Johai minä käsikin sinul-les, etgo muista?

§194 Kahden tai useamman, samaan tai eri lauseeseen kuuluvan predikaatin järjestyssuhde muihin lauseenosiin nähden on vaihtelevainen.

Esim. *Lähti meččämies pihal, jogirandah meni. Rodinehgo hyvä jälgi, vai surma rodineh. Dúmaiččov Hilippä: annan tyttären da obrazan annan. Mučoi sulhazen peäl tuskevuv, möllistyv ukon peäl. Pläššimäh ku rubei akka, häi vedeh i meni. K'et tuone d'engoa, sit kodih älä tule. Käveldih sie merel da keskimerel parahoda tartui. Menöv mies, ottav kirvehen, ikkunat loadiv. Kurikkaine kuivav paččahan peäs da polviloil kolahtah (San.). Izändä eär lähti, sih jätti koin kazakal.*

5.2 Lauseiden järjestys

§195 Subjektilause seuraa tavallisemmin **päälauseen jäljessä**, usein päälause tavataan subjektilauseen sisältä.

Esim. *Kibiel kúluw, seku paistah minun poigoa. Silmis nägyv, kielastat. Juohtui mieleh, mučoi kodih ei kuččunuh. Nygöi täh taloih elo poigineh tulov, nägyv. Äjjä rahvasta oli, kúlui, proazniekas. Jo kevät, pihal tun-dui, tulov jälgimäi.*

§196 Objektilause on myös yleensä **päälauseen jäljessä**, usein päälause on objektilauseessa välilauseena.

Esim. *Eär lähti Jermei, kačoi, jygei on soata. Käskin Danil, ku menis halquo leikkoamah. Astuv, astuv, ga nägöv, úzi kodi on laittu. Mutta: Kus leibeä kazvatetah, leibeä on, se bohatta moa, kúlen, paistah. Antipan Johor 300 rubl'oa hevon vaihtuksis da ostolois barišoinuh, sanoi, ga tiijä en, velli. Ozuta, sanov, kirjasta. Hil'azeh tuli kohahtih, ni kúlluh en, pertih. Koivunkojas, näin, laittu oli vakkaine.*

§197 Adverbiaalilauseet esiintyvät milloin päälauseen jäljessä, milloin edellä. Poikkeuksen tekevät **konsekutiivi- ja finaalilauseet**, jotka yleensä käyvät ainoastaan päälauseen edellä.

Esim. *Buntujjes lähti himo, sattavui kui ga. Sidä päiviä ei ole, k'ei häi meil käyne. Kauhistus poruov, čukeldattoshai. Opi likaškoittoa, kui ollet julgei. Ostan, hos min maksakkah. Hävi kirves, suli kui sih. Kerran*

kägeit, lähtiettäv on. Tulipačas ku rinnal tuli, se polti hevon da miehen. Kui nägizit, ga ihastuzit. Hos vedeh i kirboit, keändäi randah päi. Kui ilmas on muga menöv kalmah (San.). Päivä čirittäv, kai higi juoksov. N'älgevyt, g'et smieti ni tävvyndeä. Mengeä verekeh vihmah lapset, ehki kazvatto. Varamuizin astun, k'ei jallat kastu.

§198 Attribuuttilause on milloin päälauseen jäljessä, milloin edellä.

Esim. Syö midä sú mavustav. Et arboa, kus kohti kävelin. N'ejjistys on, min aigoa huondekses kaste heinän peäs (San.). Ken mullozi muistelov, sil silmä peäs eäreh (San.). Kudaman ottanetto, sen i annan. Min ehtinet, ga sen soat. Min pidhus, sen levevys on akka.

Karjalan Kielen Seuran julkavot

1. Martti Penttonen: *Tiedotehniekkua karjalakse*, 2005, 30 s.
2. L'udmila Markianova, Aaro Mensonen: *Opastummo karjalakse: Lu-gemistu aiguzile*, 2006, 228 s.
3. Martti Penttonen: *Karjal-Suomi-Karjal sanakniigu*, 2006, 402 s.
4. Toim. Martti Penttonen: *Ruado — karjalazet mustellah*, 2007, 104 s.
5. Toim. Galina Fedulova, Martti Penttonen: *Anuksen silmykaivozet*, 2008, 134 s.
6. Aaro Mensonen: *Taratammo karjalakse*, 2008, 52 s.
7. Jukka-Pekka Wuorikoski: *Kirjuta kaunehesti karjalakse — luojan kirjuttamizen alguopastai*, 2008, 80 s.
8. Toim. Martti Penttonen: *Pruazniekku — karjalazet mustellah*, 2009, 102 s.
9. Toim. Pertti Lampi: *Perinteisiä karjalaisia etunimiä — lyhyt ni-miopas*, 2009, 30 s.
10. Toim. Jukka-Pekka Wuorikoski: *Nalle Karhu — Meččyrunoloi lap-sile*, 2009, 47 s.
11. E.V. Ahtia: *Karjalan kielioppi*. Nägöispainos, 2009, 144 s.
12. Tove Jansson: *Tiedoiniekan hattu*, 2009, 159 s.
13. Martti Penttonen: *Tiedotehniekku*, 2009, 122 s.
14. Elias Lönnrot: *Kalevala*, 2009, 520 s.
15. Toim. Martti Penttonen: *Kiännä luojen - Luo kiändäjen*, 2009, 74 s.

16. Martti Penttonen, Tatjana Kuznetsova: *Kuvasanakniigaine*, 2010, 70 s.
17. Toim. Aaro Mensonen: *Nenga enne elettih — Endizii ruadoloi da taboi Karjalas*, 2010, 118 s.
18. Paavo Harakka: *Paavon Paginat — Karjalankielizie paginoini*, 2010, 116 s.
19. Toim. Martti Penttonen: *Kukastu kummua — karjalazet kirjutetah*, 2010, 146 s.
20. Juhani Aho: *Juha*, 2010, 160 s.
21. Mikko Kuismin, Maria Kähäri: *Niina Nieglikon sygyzy*, 2010, 34 s.
22. Tove Jansson: *Varattavu Iivananpäivy*, 2010, 154 s.
23. Maria Kähäri: *Fed'a kazii eččiy*, 2011, 24 s.
24. Maria Kähäri: *Fed'an roindupäivy*, 2011, 24 s.
25. Maria Kähäri: *Ostandukizakartit, Fedakartit*, 2011, 2 pakiettua
26. Jelena Filippova, Sanna-Riikka Knuuttila: *Käytännön karjalaa - Sanastoa arkipäivän tilanteisiin*, 2011, 99 s.
27. Raija Pyöli: *Livvinkarjalan kielioppi*, 2011, 200 s
28. Toim. Martti Penttonen: *Kondien ker marjas — karjalazet kirjutetah*, 2012, 205 s.
29. Saara Tuovinen: *Saaran kuaskut da starinat*, 2012, 100 s.
30. Selma Eskelinen: *Uksen raosta kuultua - kertomuksia Ilomantsin karjalasta*, 2012, 208 s.
31. Tove Jansson: *Muumitatan mustelmat*, 2012, 171 s.
32. Maria Kähäri: *Milan perehen päivy*, 2012, 39 s.
33. Raija Pyöli: *Livvinkarjalan harjoituskirja*, 2012, 109 s.
34. Zinaida Dubinina: *Kirjutukset*, 2013, 288 s.
35. Pentti Saarikoski: *Kuikan pelto*, 2013, 48 s.
36. Juhani Aho: *Raudutie*, 2013, 111 s.

37. Juhani Aho: *Lastuloi*, 2013, 383 s.
38. Tove Jansson: *Muumipeigoi da händytiähti*, 2013, 152 s.
39. Martti Penttonen: *Karjalazil očkil*, 2014, 195 s.
40. E.V. Ahtia: *Karjalan kielioppi III. Lauseoppi* 2014, 157 s.

Julgavoloi voi tilata internetači ozuttehes

www.karjalankielenseura.fi/kauppa/

libo kyzellä Karjalan Kielen Seuran toimistolois:

Pohjoiskatu 6, 80100 Joensuu, tel. +358 44 500 2215,

da

Korvatunturintie 2, 00970 Helsinki, tel. +358 400 246 266.